లను గురించీ మనకు కలిగిన పరిచయంవల్ల మన సుఖం వ్యాపకం కాగలిగింది. ఇదే న్యాయ వైశేషిక దర్శనాలకు ఆధారభూమి.

3. ఈ రీతిగా లభించిన సుఖమూ, సమాధానమూ అసంపూర్ణంగా ఉండటం చూచి మరికొందరు మనీషులు ఇంకా లోతుకు దిగి తత్వచింతన చేశారు. ఆ విధంగా సాంఖ్య, పూర్వోత్తర మీమాంసలు నిష్పన్నమైనవి. జైన-బౌద్ధ దర్శనాలుకూడ ఈ పరంపర లోనివే. విశ్వంలో కనిపించే వైవిధ్యానికీ, భిన్నత్వానికీ ఆధారభూతంగా ఉన్నది ఒకే ఒక సార్వభౌమసత్తా అన్నది అన్ని దర్శనాలకు సారరూపమైన సత్యం.

4. ఈ సార్వభౌమసత్తాను జీవితంలో ప్రత్యక్షంచేసికోటానికి పరిశోధనలు జరిపినవారు యోగదర్శనాన్ని ప్రవచించారు. యోగాభ్యాసం లేకుండ మానవునికీ విశ్వానికీ ఉండే స్థితిగతమైన సంబంధం తెలిసిరాదనీ, జీవితం ఫలించదనీ యోగశాస్త్రం తేల్చిన నిష్కర్ష. కనుకనే, ప్రజ్ఞా, ఉపాయాల సామరస్యాన్నిబట్టి జీవితం యొక్క యథార్థస్వరూపం ఏర్పడుతుందని బౌద్ధ దర్శనం చెబుతున్నది. జైన, బౌద్ధ, సాంఖ్య, వేదాంతాది అన్ని దర్శనాలలోనూ యోగనిష్ఠకు ప్రాముఖ్యం ఇవ్వటం జరిగింది; భారతీయ సంస్కృతిలో ఆత్మదర్శనానికీ విశ్వదర్శనానికీ యోగమే అనుభవసిద్ధమైన మార్గమని ఉగ్గడింపబడ్డది.

ఈ మార్గంలో పురోగమించే మానవుని దృష్టి సహజంగా సమస్తవిషయాలలో మగ్నమై సూక్ష్మమూ, తరళమూ అయిపోతుంది. ఈ ప్రవాహంచేత సంఘర్షణలన్నీ సామరస్యం చెంది ఆనందమయంగానూ సౌందర్యమయంగానూ [illegible]. జీవితాన్ని విస్మృతంచేసే మత వాదాలు [illegible] అన్నమాట. జైనదర్శనం ప్రతిపాదించిన అనేకాంతవాదం, శ్రీ. [illegible] సిద్ధాంతం అని చెప్పవచ్చు.

మునికూడ అదే విధంగా సహకరించిచారు. వీరందరు సర్వసేవా సంఘానికి అభిన్నమైన అంగాలు. మాకు మేము కృజ్ఞతలు తెలుపుకోటం ఎలాగ ?

శ్రీ జినేంద్రవర్ణీగారిని ప్రత్యేకంగా పేర్కొనకుండ ఉండలేము. సంత వినోబాగారి ప్రేరణ ఆయన్ను విశేషంగా ప్రభావితం చేసింది. అందువల్ల ఆయన క్షణకాలంకూడ వ్యర్థంచేయకుండ ఈ కార్యానికి నడుముకట్టారు. స్వస్థత చెడి కృశించినకాయంతో ఉన్నప్పటికీ ఆత్మశక్తితో శ్రమించి బాధ్యతను విజయవంతంగా నిర్వహించారు. ఎక్కడైనా తనపేరు ఉల్లేఖింపబడటం ఆయనకు ఇష్టం కాదు, అయినా అంతరాళంనుండి వెల్లువికి నలుదిక్కులా వ్యాపించే సుగంధాన్ని ఎవరు ఆపగలరు ? మేము ఆ మహనీయునికి కృతజ్ఞత తెలుపగలవారం కాము. అంతా ప్రభుకృప !

వారాణసిలోని 'పార్శ్వనాథ విద్యాశ్రమ శోధసంస్థానం' వారున్నూ; 'స్యాద్వాద జైన మహావిద్యాలయం' వారున్నూ తమ వద్దనున్న నూర్ల కొద్ది గ్రంథాలు మాకు అందజేశారు. మా ప్రార్థన మన్నించి 'జ్ఞానమండల యంత్రాలయం' వారు ఈ గ్రంథం అతి శీఘ్రంగా ముంద్రించే ఏర్పాటు చేశారు.

బడోదాలోని 'యజ్ఞప్రకాశన సమితి' వారు ఈగ్రంథానికి గుజరాతీ సంస్కరణం శీఘ్రకాలంలో ముద్రించనుండుట సంతోషదాయకం. 'మహావీర నిర్వాణ మహోత్సవ రాష్ట్రీయ సమితి' వారు దీనికి ఇంగ్లీషు తర్జుమా ప్రకటించటానికి నిర్ణయం చేయటం అయింది. ఇతర భాషలలోకికూడా ఈగ్రంథం అనువదింపబడి ఇంటింటా దీనికి ప్రచారం కలుగచేయబడటం ఎంతోముఖ్యమైనదని. దీన్ని ప్రకటించే అధికారం జైనధర్మానుయాయులైన సమస్తసంప్ర

తెలుగు సంస్కరణము

క్రైస్తవానికి బైబులు, ఇస్లామునకు కురాన్, బౌద్ధానికి ధమ్మపదం, హిందూ వైదిక మతానికి భగవద్గీత ప్రధాన ధర్మ బోధకాలు అయినట్లుగా జైనమతానికి 'సమణసుత్తం' ఏకైక ప్రామాణిక గ్రంథంగా అవతరించింది. ఈ గ్రంథ సంకలనం భగవాన్ మహావీరుని 2500, వ. నిర్వాణ జయంతి శుభపర్వంలో సంపన్నం కావటం ముదావహం. దీనిద్వారా శ్వేతాంబర, దిగంబర, స్థానకవాసీ మొదలైన జైనపంథాలవారి కందరికీ సమన్వయం ఏర్పడటమేకాక ఇతర మతాలవారికి కూడా జైన ధర్మతత్వం సుబోధకం అయ్యే సౌకర్యం లభించింది.

భగవాన్ మహావీర 2500 వ. వార్షిక నిర్వాణ సమారోహసమితి ఆంధ్రప్రదేశ నిర్వాహకులూ, సర్వోదయ విచార ప్రచారట్రస్టు యొక్క సంచాలకులూ ఉభయులూ కలిసి 'సమణసుత్తా'నికి తెలుగు అనువాదం ప్రకటించే ఏర్పాటు చేశారు. ఇందులోని మూలప్రాకృత గాథలకు సర్వసేవాసంఘంవారు ప్రకటించిన హిందీ భావార్థాలకు శ్రీ యస్.వి. శివరామశర్మగారు, వాడుక తెలుగులో సుబోధకంగా అనువాదంచేసి యిచ్చారు. ఇందులో కొన్ని శబ్దాలు జైనతత్వానికి సంబంధించిన పారిభాషికాలు, అవి అంత సులభంగా అందరికీ బోధపడవు. పాఠకులు ఈ గ్రంథంచివర ఈయబడిన పారిభాషిక శబ్ద కోశాన్ని చూచుకొని వాటి భావం గ్రహించవలసి ఉంటుంది.

భగవాన్ మహావీరుని దివ్యవాణి జిజ్ఞాసువులైన పాఠకుల హృదయాల్లో జ్ఞానజ్యోతి వెలిగించగలదని విశ్వసిస్తున్నాము.

నవంబరు. 1975,

హైదరాబాదు-ఆం.ప్ర. ప్రకాశకులు

అన్ని ఆమ్నాయాల ప్రముఖ జైనాచార్యులు, మునులు :

ఎడమనుండి :— శ్రీ జినేంద్ర వర్ణి, ఆచార్య శ్రీ ధర్మసాగర్‌జీ ఉపాధ్యాయ, శ్రీ విద్యానందముని, శ్రీ సుశీల

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]

రామహరి [illegible]

రామహరి 12-12-'74

రామహరి

శ్రీ వినోబా హస్తాక్షరాలు

డవటంవల్ల ఆయన ఎంతో శ్రమచేసి జైనపరిభాషాకోశాన్ని ఒకదాన్ని రచించాడు; అదికాక 'జైన ధర్మసారం' అనే పుస్తకం వ్రాసి దానికి వెయ్యి ప్రతులు అచ్చువేయించి జైన విద్వాంసులకూ తదితర ధార్మికులకూ పంపి వారి అభిప్రాయాలు సేకరించాడు. విద్వాంసుల సూచనలు మన్నించి కొన్ని గాథలు తీసివేసి, మరికొన్నిటిని చేర్చి, దాన్ని 'జిణధమ్మం' అనేపేర గ్రంథరూపంలో ప్రకటించాడు. తదుపరి ఆ గ్రంథాన్ని సమీక్షించే ఉద్దేశ్యంతో 'బాబా' తెచ్చిన ఒత్తిడివల్ల ఒక సంగీతి (విద్వత్సభ)సమావేశపరచటం జరిగింది దానిలో మునులు, ఆచార్యులు, శ్రావకులు ఇతర అధికారికులు సుమారు మూడువందల మంది పాలుగొన్నారు. అనేకసార్లు జరిపిన చర్చల ఫలితంగా, గ్రంథంయొక్క నామరూపాలు మార్పుచెంది చివరకు సర్వానుమతితో 'శ్రమణ సూక్తం' ఏర్పడ్డది. 'శ్రమణసూక్తం' అర్ధమాగధి భాషలో 'సమణ సుత్తం' అయింది. ఇందులో 756 గాథలు సేకరించబడ్డవి. 'ఏడు' సంఖ్య మీద జైనులకు చాల మక్కువ ; 7 ను 108 తో గుణిస్తే 756 అవుతుంది, ఇన్ని గాథలు సర్వసమ్మతితో క్రోడీకరింపబడి, చైత్ర శుక్ల త్రయోదశి (24 ఏప్రిల్) నాడు జరుగనున్న వర్ధమాన వర్ధంతి సందర్భంలో ఈ గ్రంథాన్ని తప్పులులేకుండ ప్రకటించటానికి సంగీతి తీర్మానించింది. ఈ విధంగా వర్ధమాన జయంతినాడు జైన ధర్మసారమైన 'సమణసుత్తం' యావద్ భారతదేశానికి లభిస్తుంది. భవిష్యత్తులో జైనధర్మం ఉన్నంతవరకు ముఖ్యంగా జైనులున్నూ, వైదిక బౌద్ధాది ఇతర ధర్మానుయాయులున్నూ, ఈ 'జైనధర్మసారం' పఠిస్తూ ఉండగలరు. గడచిన పది పదిహేను వందల ఏండ్లలో జరగని మహాశ్చార్యం ఈనాడు సంపన్నం అయింది, దానికి 'బాబా' నిమిత్త మాత్రుడైనాడు, కాని భగవాన్ మహావీరుని కృపవల్లనే ఇది సాధ్యమైనదని 'బాబా' దృఢంగా నమ్ముతున్నాడు.

భగవద్గీత నన్ను గాఢంగా ప్రభావితంచేసిందని నేను అంగీకరిస్తున్నాను. గీతకు తరువాత నా చిత్తాన్ని ఎక్కువగా ఆకర్షించింది భగవాన్ మహావీరుడే. ఆయన ఆజ్ఞ నాకు పూర్తిగా అంగీకారయోగ్యమైంది, 'సత్యగ్రాహి'వి కమ్మన్నదే ఆయన ఆజ్ఞ. ఈ రోజుల్లో ఎక్కడెక్కడ తల ఎత్తిన వారందరూ "సత్యాగ్రహులే" అవుతున్నారు. 'బాబా'ను కూడ 'వ్యక్తి సత్యాగ్రహి' రూపంలోనే గాంధీజీ నిల బెట్టారు, కాని తాను 'సత్యాగ్రహి' కాననీ 'సత్యగ్రాహి' మాత్రమే నని 'బాబా' గుర్తెరిగే ఉన్నాడు. ప్రతి మానవునిలోనూ సత్యం యొక్క కొంత అంశం ఉంటుంది, దానితో అతని మానవ జన్మసార్థకం అవుతుంది. అందువల్ల సమస్తధర్మాల్లోనూ, సంప్రదాయాల్లోనూ, మానవుల్లోనూ కనిపించే సత్యాంశాన్ని మనం గ్రహించవలసి ఉంటుంది. ప్రతివ్యక్తి 'సత్యగ్రాహి' కావలెనన్న మహావీరుని బోధ గీత తరువాత 'బాబా' ను ఎక్కువగా ప్రభావితంచేసింది, 'గీత తరువాత' అని నేను అంటున్నప్పటికీ, మళ్లీ పర్యాలోచన చేసినప్పుడు నాకు ఈ రెంటికీ భేదం ఏమాత్రం కనిపించటంలేదు.

బ్రహ్మ విద్యామందిరం
పవనారు (వర్ధా)
25-12-74

రామహరి
రామహరి
రామహరి

(శ్రీ వినోబా హస్తాక్షరాలు)

భూమిక

'సమణసుత్తం' అనే గ్రంథంయొక్క సంకలనం ఆచార్య వినోబా భావేగారి ప్రేరణవల్ల జరిగింది. వారి ప్రేరణవల్లనే సంగీతి ఏర్పడి దానిలో దీని పాండులిపికి స్వీకృతి లభించింది. ఇది ఒక విశిష్టమైన చారిత్రిక సంఘటన.

లోకంలో ఉన్న ధర్మాలకన్నిటికి మూలాధారం-ఆత్మ, పరమాత్మ, ఈ రెండు తత్త్వాల స్తంభాలమీదనే ధర్మభవనం నిర్మితం అయి ఉన్నది. లోకంలో వ్యాపించి ఉన్న ధర్మపరంపరలలో కొన్ని, ఆత్మవాదంతో పాటు ఈశ్వరవాదాన్ని కూడా ప్రతిపాదిస్తుంటే మరికొన్ని అనీశ్వరవాదాన్ని సమర్థిస్తున్నవి. ఈశ్వరవాదియైన పరంపరలో సర్వశక్తిమంతుడైన ఒక ఈశ్వరుడో లేక పరమాత్మో ఈ సృష్టికి కర్త అనీ, పాలకుడనీ, నియామకుడనీ విశ్వసింప బడుతున్నది. సృష్టి యావత్తు అతనిపై ఆధారపడి ఉన్నది. అతనికే బ్రహ్మ అనీ, విధాత అనీ పరమపిత అనీ ఇంకా ఇటువంటివే అనేకమైన పేర్లు వాడబడుతున్నవి. ఈ పరంపరకు చెందిన మాన్యతను (నమ్మకాన్ని) అనుసరించి ఈ భూలోకంలో అధర్మం పెరిగి ధర్మం క్షీణించినప్పుడల్లా భగవానుడు అవతరించి దుష్ట సంహారంద్వారా సృష్టిని రక్షిస్తాడు, సద్వర్తన బీజాలను తిరిగి నాటిపోతాడు.

అనీశ్వరవాదియైన పరంపర

ఇక రెండవ పరంపర ఆత్మవాదంతోపాటు అనీశ్వరవాదాన్ని ప్రతిపాదిస్తుంది; వ్యక్తియొక్క స్వతంత్ర వికాసాన్ని అది విశ్వసిస్తుంది.

ప్రతి ఒక్కవ్యక్తి, లేక జీవుడు తన సంపూర్ణమైన వికాసం తాను పొందగలుగుతాడు. తనలో రాగద్వేషరాహిత్యాన్ని అత్యధికంగా పెంపొందించుకొని తద్వారా పరమ పదవికి చేరుకోగలుగుతాడు. అతడు తనకు తానే నియామకుడు సంచాలకుడు. తనకు తానే మిత్రుడు, శత్రువుకూడ. ఈ పరంపరను అనుసరించేదే జైన ధర్మం; ఇది వైజ్ఞానిక మైంది. దీన్ని సంక్షేపంగా చెప్పాలంటే 'శ్రమణ-సంస్కృతి' అని చెప్పిగుర్తించవచ్చు. బౌద్ధాది ఇతర ధర్మాలు కూడ ఈ ఆధ్యాత్మిక కోవకు చెందినవే. ఈశ్వరవాదియైన భారతీయ పరంపర 'బ్రాహ్మణ సంస్కృతి' అని పిలువబడుతున్నది.

ప్రాచీనత్వం

ప్రాచీనమైన కారణంచేత గాని లేక అర్వాచీనమైన కారణంచేత గాని ఒక ధర్మం శ్రేష్ఠమైనదనీ, ఉపాదేయమనీ నిర్ధారణచేయటానికి వీలులేదు; కాని ప్రాచీనమై ఉండటంతోపాటు ఆ సంప్రదాయం యుగాల తరబడి సజీవంగాను, క్రియాశీలంగాను ఉండి వృద్ధిపొందుతూ వచ్చి, లోకనీతినీ, జనుల సంస్కారాన్ని వికసింపచేస్తూ, అభ్యుదయ ప్రేరకంగా ప్రసిద్ధి చెందినట్టయితే ఆ ధర్మంయొక్క ప్రాచీనత దాని మహాత్త్వాన్ని అంతర్నిహితమై ఉండే సార్వకాలిక, సార్వభౌమిక, సత్యాన్ని తప్పక సూచిస్తుందని చెప్పవలసి ఉంటుంది. జైన ధర్మ పరంపరయొక్క ఆచారసంపదను, భావసంపదను పరికించిచూస్తే అది ఎంత ప్రాచీనకాలంనుంచి ప్రవర్ధమానమై వస్తూఉన్నదో స్పష్టపడక మానదు. తీర్థంకర వర్ధమాన మహావీరుడు ఈ జైన ధర్మానికి మూల ప్రవర్తకుడు కాడన్న సత్యాన్ని చరిత్రకారులు ఏలాటి సందేహం లేకుండ నిర్ధారణచేశారు. ఆయనకు ముందున్న తీర్థంకరులు కూడ జైన ధర్మాన్ని పునరుద్ధరించి ప్రాణ ప్రతిష్ఠ చేసినవారే.

'అర్హతధర్మం' అనిపిలిచేవారు. అరిష్టనేమి కర్మయోగియైన శ్రీకృష్ణ శలాకాపురుషునికి పినతండ్రి కుమారుడు. శ్రీకృష్ణునిద్వారా జరిగిన గోసేవ, గోరసాల ప్రచారం వాస్తవానికి అహింసాత్మక సమాజ నిర్మాణానికి చేసిన మొదటి ప్రయత్నం. బీహారు రాష్ట్రంలో అర్హత ధర్మం పేరుతోనే జైనం ప్రచారంలో ఉండేది. 21 వ. తీర్థంకరుడైన రాజర్షి నమి మిథిలా నివాసి. చరిత్రలో ఒకప్పుడున్న పేరు మరొ కప్పుడు ఉండక మార్పుచెందుతూ ఉంటుంది. కాని ఈ ధర్మసంప్ర దాయానికి మూలభూతమైన సిద్ధాంతం బీజరూపంలో నేడున్నరీతి గానే ఆనాడుకూడ ఉండినదని నిశ్చయంగా చెప్పగలం. ఆ మూల సిద్ధాంతాన్నే ఆత్మవాదమనీ, అనేకాంతవాదమనీ అంటారు, ఆత్మ వాదమనే ఉర్వరక్షేత్రంలో జైనధర్మమనే కల్పతరువు పెరిగి మూడు పూలూ ఆరుకాయలూ కాసింది. జైన సాధువులను నేడుకూడ 'శ్రమణు'లనే పిలుస్తారు. ఈ శ్రమణశబ్దం శ్రమకూ, సమత్వానికీ, వికార శమనానికీ పరిచయచిహ్నం. దీనిలో గొప్పఅర్థం ఇమిడి ఉన్నది.

జైనధర్మానికి జినోపదిష్టమైన లేక జినప్రవర్తితమైన కళ్యాణ మార్గంఅని అర్థం; దేహగతమూ, ఆత్మగతమూ-అనగా బాహ్యాభ్యం తరములైన వికారాలను జయించినవానికి జిన (జినుడు) అనిపేరు. రాగద్వేషాలు మోహాది వికారాలు ఆత్మకు ప్రబలమైన శత్రువులు. అందువల్ల జైన శబ్దానికి సహజంగా ఏర్పడిన అర్థం ప్రత్యేకమైన జాతినిగాని, వర్గాన్నిగాని సూచించేదికాదు జిన మార్గాన్ని అనగా ఆత్మోపలబ్ధి మార్గాన్ని అనుసరించేవారు ఎవరైనాసరే జైనులే అవుతారు.

వీతరాగ-విజ్ఞత

పూర్ణమైన వీతరాగ-విజ్ఞత సంపాదించటమే జైన ధర్మం యొక్క లక్ష్యం ; అట్టి విజ్ఞత మంగళమయమూ, మంగళ ప్రదమూ అయినది. దీని దివ్యజ్యోతిలో నడిచే మానవుడు 'అరహంత' పదవిని చేరుకుంటాడు. ఈ వీతరాగత్వం సమ్యగ్దర్శనం, జ్ఞానం, చారిత్రం-అనే రత్నత్రయాల సమన్విత సాధన ద్వారా లభిస్తుంది. శ్రద్ధ, జ్ఞానం, చారిత్రం-వీటితో కూడుకున్న సాధన మార్గమే వ్యక్తిని ముక్తిపదానికి చేర్చగలదు, ఆ మూటివల్లనే మానవునికి పూర్ణత్వం సిద్ధిస్తుంది. శ్రద్ధతో. వివేకదృష్టితో జగత్తును పరికించి యథార్థాన్ని గ్రహించటం, ఆ గ్రహించిన జ్ఞానాన్ని జీవితంలో వినియోగించటం-ఇదే జైన ధర్మం ముఖ్యంగా ప్రసాదించిన మూల భూతమైన ఉపదేశం. సమస్త ఆచరణకు కేంద్రమైనది వైరాగ్యసిద్ధి. వైరాగ్యంతో పోల్చినప్పుడు సమస్తమైనదిశ్వర్యాలు పనికిరానివే అవుతవి. ప్రవృత్తి మార్గం కానీయండి. నివృత్తి మార్గం కానీయండి, గృహస్థ వృత్తి అయినాసరే, శ్రమణవృత్తి అయినాసరే, ఏస్థితిలోనూ అంతరాత్మలో నిరంతర వైరాగ్యం పెంపొందించుకోవటమే శ్రేయస్కరమని చెప్పబడ్డది. కాని, అనేకాంత దృష్టిలేనిదే వైరాగ్యసిద్ధికి మార్గం ఏర్పడదు; ప్రవృత్తిలో కూడ నివృత్తినీ, నివృత్తిలోకూడ ప్రవృత్తినీ దర్శింపచేసి యథార్థమైన, విరక్తికి మార్గం చూపించేది ఈ అనేకాంత దృష్టియే అని మనం తెలిసికోనవలసి ఉన్నది.

అహింస

జైనాచారానికి మూలం అహింస, కాని అనేకాంత దృష్టి లేకుండా అహింసను పాటించటం సంభవంకాదు. ఎందుకంటే, జైన

తత్వాన్ని బట్టి హింసాకర్మ చేయకపోయినా మనిషి హింసకుడు కావచ్చు, అదేవిధంగా హింసచేస్తూ కూడ హింసకుడు కాకుండ ఉండవచ్చు. చేపలను చంపే ఉద్దేశ్యంతో నీటిలో వల పరచి కూర్చున్న వ్యక్తి చేపలను చిక్కించుకోలేక పోయినప్పటికి హింసకుడే అవుతాడు, అతని మనస్సులో చేపలను చంపే భావన ఉండనే ఉన్నది. అదే విధంగా పొలం దున్నేటప్పుడు రైతు నాగలి క్రిందపడి క్షుద్ర జీవాలు నశించిపోయినప్పటికీ అతడు హింసకుడు కాడు, ఎందుకంటే అతని భావన కీటకాలను చంపటంకాదు, ఆహార ధాన్యం పండించటం. అందువల్ల జైన ధర్మంలో హింస అహింసలనేవి కర్త యొక్క భావంమీద ఆధారపడి ఉంటవేకాని అతని క్రియల మీదకాదు. పైకి కనిపించే క్రియారూపంలో జరిగేదాన్ని మాత్రమే హింసఅని చెప్పినట్టయితే ఏ వ్యక్తి కూడ అహింసకుడు అవటానికే వీలులేదు, ఎందుకంటే, జగత్తులో సర్వత్రా జీవాలు నిండే ఉన్నవి, అవిలేని తావేలేదు, జీవాలు చస్తూనే ఉంటవి. కనుక, జాగ్రత్తతో ప్రవర్తించే వ్యక్తి యొక్క భావనలో అహింస ఉన్నప్పుడు అతడు అహింసకుడే; అదేవిధంగా సావధానంగా ప్రవర్తించక హింసా భావన కలవాడు చేతులతో హింసచేయక పోయినప్పటికీ హింసకుడే కావలసి ఉంటాడు. ఈ విధమైన విశ్లేషణ అనేకాంత దృష్టిలేనిదే సంభవంకాదు. అందువల్ల అనేకాంత దృష్టిగలవానికే సమ్యక్ దృష్టి ఏర్పడుతుందనీ, సమ్యగ్దృష్టి ఉన్నప్పుడే సమ్యక్ జ్ఞానమూ సమ్యక్ చారిత్రమూ అలవడతవనీ విశ్వసింపబడ్డది. సమ్యక్ ద్రష్టకాని వాని జ్ఞానం సత్యమైనది కాదు, వాని ఆచరణకూడ యథార్థమైనదిగా ఉండదు. కనుక జైన మార్గంలో సమ్యక్త్వం ఎంతో మహత్తుకలదిగా భావింప బడు తున్నది. అదే మోక్షసాధనకు ఆధారశిల.

సంసారం (జగత్తు) ఒక బంధం; దీనిలో జీవుడు అనాదికాలం నుంచి చిక్కుకొని ఉన్నాడు. అందువల్ల అతడు తన యథార్థ స్వరూపాన్ని మరచి ఈ బంధమే తన స్వస్వరూపమని భావిస్తూ దానిలో రమిస్తున్నాడు (ఆడుతున్నాడు). అతని మరుపే అతని బంధనానికి మూలకారణం. తన తప్పు తెలిసిరావటంతో అతని దృష్టి తన నిజ రూపంవైపు మళ్లుతుంది. అప్పుడతడు—"నేను చైతన్య శక్తిసంపన్నుడను, నా శక్తి భౌతిక శక్తికిమించినది, నా చైతన్యం, అనంత జ్ఞానానికీ. అనంత దర్శనానికీ, అనంతసుఖానికీ. అనంత శక్తికీనిధానం" అని గుర్తించగలుగుతాడు. ఈ శ్రద్ధ ఉదయించిన వెంటనే అతనికి సమ్యగ్దృష్టి ఏర్పడి, సమ్యగాచారణ ద్వారా తన స్వస్వరూపంలో స్థిర పడటానికి యత్నిస్తాడు. అందువల్ల జైన ధర్మంయొక్క ఆచార మార్గం సమ్యక్ జ్ఞానంద్వారా వీతరాగత్వాన్ని చేరుకునే రాజ మార్గం అని చెప్పవలసి ఉంటుంది.

అనేకాంతము

వాస్తవానికి దేహధారి అయిన వ్యక్తికి ఈ విశాల విశ్వంలో కలిగే అత్యధికమైన జ్ఞానంకూడ సీమితమూ, అపూర్ణమూ, ఏకాంగీ-అనే చెప్పవలసి ఉంటుంది. అతడు వస్తువు యొక్క అనంత గుణాలను సమగ్రంగా ఒక్కపెట్టున గ్రహించలేడు. వ్యక్తంచేయటం అసలే సాధ్యపడదు. శబ్దార్థాలకున్న పరిమితి, భాషలో ఉన్నలోపం, అసమర్థత వివాదాలకు ఆస్పదం కల్పిస్తుంది, మనుష్యుని అహంభావం జగడాలను మరింత పెంచుతుంది. కాని అనేకాంత దృష్టి ఈ విరోధాన్ని పరిహరించి సమన్వయ మార్గాన్ని ప్రశస్తం చేస్తుంది. అందరి మాటల్లోనూ సత్యంయొక్క అంశం ఉండనే ఉంటుంది. ఆ అంశాలనన్నిటిని గ్రహించినప్పుడు వివాదం సులభంగా నివారించవచ్చు. హాతమూ,

తత్వాన్నిబట్టి హింసాకర్మ చేయకపోయినా కూడా హింసాపరుడౌతున్నాడు. అదేవిధంగా హింసచేస్తూ కూడా హింసాపరుడు కాకుండా ఉండవచ్చు. చేపలను చంపే ఉద్దేశ్యంతో నీళ్ళలో వల వేసి కూర్చున్న వ్యక్తి చేపలను చిక్కించుకోలేక పోయినప్పటికీ హింసకుడే అవుతాడు, అతని మనస్సులో చేపలను చంపే భావన ఉండనే ఉన్నది. అదే విధంగా పొలం దున్నేటప్పుడు రైతు నాగలి క్రింద పడి ఎన్నో జీవాలు నశించిపోయి నప్పటికీ అతడు హింసకుడు కాడు, ఎందుకంటే అతని భావన కీటకాలను చంపటం కాదు, ఆహార ధాన్యం పండించటం. అందువల్ల జైన ధర్మంలో హింస అహింసలనేవి కర్త యొక్క భావంమీద ఆధారపడి ఉంటవే కాని అతనిక్రియల మీదకాదు. పైకి కనిపించే క్రియారూపంలో జరిగేదాన్ని మాత్రమే హింసఅని చెప్పినట్లయితే ఏ వ్యక్తీకూడ అహింసకుడు అవటానికే వీలులేదు, ఎందుకంటే, జగత్తులో సర్వత్రా జీవాలు నిండే ఉన్నవి, అవిలేని చోటేలేదు, జీవాలు చస్తూనే ఉంటవి. కనుక, జాగ్రత్తతో ప్రవర్తించే వ్యక్తియొక్క భావనలో అహింస ఉన్నప్పుడు అతడు అహింసకుడే; అదేవిధంగా సావధానంగా ప్రవర్తించక హింసా భావన కలవాడు చేతులతో హింసచేయక పోయినప్పటికీ హింసకుడే కావలసి ఉంటాడు. ఈ విధమైన విశ్లేషణ అనేకాంత దృష్టిలేనిదే సంభవంకాదు. అందువల్ల అనేకాంత దృష్టిగలవానికే సమ్యక్ దృష్టి ఏర్పడుతుందనీ, సమ్యగ్దృష్టి ఉన్నప్పుడే సమ్యక్ జ్ఞానమూ సమ్యక్ చారిత్రమూ అలవడతవనీ విశ్వసింపబడ్డది. సమ్యక్ ద్రష్టకాని వాని జ్ఞానం సత్యమైనది కాదు, వాని అచరణకూడ యథార్థమైనదిగా ఉండదు. కనుక జైన మార్గంలో సమ్యక్త్వం ఎంతోమహత్తుకలదిగా భావింప బడు తున్నది. అదే మోక్షసాధనకు ఆధారశిల.

సంసారం (జగత్తు) ఒక బంధం; దీనిలో జీవుడు అనాదికాలం నుంచి చిక్కుకొని ఉన్నాడు. అందువల్ల అతడు తన యథార్థ స్వరూపాన్ని మరచి ఈ బంధమే తన స్వస్వరూపమని భావిస్తూ దానిలో రమిస్తున్నాడు (ఆడుతున్నాడు). అతని మరుపే అతని బంధనానికి మూలకారణం. తన తప్పు తెలిసిరావటంతో అతని దృష్టి తన నిజ రూపంవైపు మళ్లుతుంది. అప్పుడతడు—"నేను చైతన్య శక్తిసంపన్నుడను, నా శక్తి భౌతిక శక్తికిమించినది, నా చైతన్యం, అనంత జ్ఞానానికీ. అనంత దర్శనానికీ, అనంతసుఖానికీ. అనంత శక్తికీనిధానం" అని గుర్తించగలుగుతాడు. ఈ శ్రద్ధ ఉదయించిన వెంటనే అతనికి సమ్యగ్దృష్టి ఏర్పడి, సమ్యగాచారణ ద్వారా తన స్వస్వరూపంలో స్థిర పడటానికి యత్నిస్తాడు. అందువల్ల జైన ధర్మంయొక్క ఆచార మార్గం సమ్యక్ జ్ఞానంద్వారా వీతరాగత్వాన్ని చేరుకునే రాజ మార్గం అని చెప్పవలసి ఉంటుంది.

అనేకాంతము

వాస్తవానికి దేహధారి అయిన వ్యక్తికి ఈ విశాల విశ్వంలో కలిగే అత్యధికమైన జ్ఞానంకూడ సీమితమూ, అపూర్ణమూ, ఏకాంగీ-అనే చెప్పవలసి ఉంటుంది. అతడు వస్తువుయొక్క అనంత గుణాలను సమగ్రంగా ఒక్కపెట్టున గ్రహించలేడు. వ్యక్తంచేయటం అసలే సాధ్యపడదు. శబ్దార్థాలకున్న పరిమితి, భాషలో ఉన్నలోపం, అసమర్థత వివాదాలకు ఆస్పదం కల్పిస్తుంది, మనుష్యుని అహంభావం జగడాలను మరింత పెంచుతుంది. కాని అనేకాంత దృష్టి ఈ విరోధాన్ని పరిహరించి సమన్వయ మార్గాన్ని ప్రశస్తం చేస్తుంది. అందరి మాటల్లోనూ సత్యంయొక్క అంశం ఉండనే ఉంటుంది. ఆ అంశాలనన్ని టినీ గ్రహించినప్పుడు వివాదం సులభంగా నివారించవచ్చు. హాతమూ,

దురాగ్రహము లేనప్పుడు అనేకాంతం ద్వారా ముడిబడ్డవివాదాలనన్నిటినీ పరిష్కరించుకోవచ్చు. నిజానికి ఈ అనేకాంత భావనవల్లనే మనిషి జీవించగలుగుతున్నాడు, కాని ఆ వెలుగు ఎక్కడి నుంచి వస్తున్నదీ అతనికి తెలియటంలేదు. హఠమూ మొండిపట్టూ అనే గంత కండ్లను కప్పి ఉంచినంతవరకు వస్తువు యధార్థరూపంలో గోచరించదు. ఈ అనేకాంత దృష్టి వస్తువు లేక పదార్థంయొక్క స్వతంత్ర సత్తాను చాటుతుంది. భావజగత్తులో అహింస యొక్క స్థూలరూపమే అనేకాంత సత్యం. అహింసను పాటించేవాడు అనేకాంతాన్ని నమ్ముతాడు, అనేకాంతాన్ని నమ్మేవాడు అహింసకుడుగా ఉంటాడు.

నేడు ప్రచలితంగా కనిపించే జైన ధర్మంయొక్క స్వరూపం మహావీరుని బోధలతో అనుప్రాణితమై ఉన్నది. ఆయన ధర్మశాసనమే నేడు చెల్లుబడి అవుతున్నది. మహావీరుడు తత్వానికీ ధర్మానికీ సమన్వయం కుదిర్చిన మహానుభావుడు. జ్ఞాన దర్శన ఆచరణాల సమన్వయమే మనుష్యునికి దుఃఖవిముక్తి కలిగించేది. జ్ఞానహీనమైన కర్మ, కర్మ రహితమైన జ్ఞానం రెండూ వ్యర్థమైనవే. తెలిసికొన్న సత్యాన్ని ఆచరించటం, ఆచరించే సత్యాన్ని తెలిసికోటం రెండూ ఏకమై వర్తించినప్పుడే వాటికి సార్థకత ఏర్పడుతుంది.

వస్తు స్వభావ ధర్మం

వస్తువుయొక్క స్వభావమే ధర్మం (వత్థు సహావిధమ్మో) అని జైనధర్మం వక్కాణిస్తున్నది, ఇది ఆ దర్శనతత్వం ప్రసాదించిన గొప్ప వరం, సృష్టిలోఉన్న ప్రతిపదార్థము దాని స్వభావానుసారం ప్రవర్తిస్తూ

ఉంటుంది. ఉత్పత్తి, స్థితి, వినాశం—అనే మూడు గుణాలు గలిగి పదార్థం ఎల్లప్పుడూ ఉండనేఉంటుంది. అది తన స్వభావాన్ని ఎన్నటికీవదలి పెట్టదు. పదార్థం జడమైనాసరే, చేతనమైనాసరే ఈరీతిగానే ఉంటుంది. సత్తారూపంలో పదార్థం ఎల్లప్పుడూ ఉండేదే, కాని పర్యాయాలను బట్టి అది ఎప్పుడూ మార్పుచెందుతూ ఉంటుంది. జైన దర్శనం ఈ త్రిపదిమీద ఆధారపడి, ఉండటమే కాక, సమస్తమైన లోకవ్యవస్థ కూడ ఈ త్రిపది మీదనే ఆధారపడి ఉన్నదని ప్రతిపాదిస్తున్నది. ఇది జైన ధర్మంలో ఉన్నవిశేషం. ఈ జగత్తు అనాది అనీ, అనంతం అనీ, షడ్ద్రవ్యాలస్థితి స్పష్టం చేస్తున్నది. దీనికి కర్తా, ధర్తా ఎవడూలేడు: ఏ వ్యక్తిగాని, శక్తిగాని దీన్ని నిర్మించలేదు. ఆత్మసత్తా వస్తుస్వభావం మీద ఆధారపడిఉన్నది. అది దేశ కాలాలకు అతీతమైనది. ఈ సత్యాన్ని నమ్మినప్పుడు సమాజంలో వర్గభేదం, వర్ణభేదం మొదలైన వైషమ్యాలకు తావు ఉండదు. ఈస్థితిని దృష్టిలో పెట్టుకొని మహావీరుని వంటి వైరాగ్య సంపన్నుడూ, తత్వదర్శి అయినవాడు వ్యవహార జగత్తులో సమభావమే అహింస అనీ, మనస్సులో మమత లేకపోవటమే—అపరిగ్రహం అనీ అనటం సమంజసంగా ఉంటుంది. సత్యం శాస్త్రంలో కాదు, అనుభూతిలో ఉన్నది: బ్రహ్మలో చరించటమే బ్రహ్మచర్యం అనిపించుకుంటుంది. కర్మను బట్టి మనుష్యుడు బ్రాహ్మణుడు, క్షత్రియుడు, వైశ్యుడు, శూద్రుడు అవుతాడు. చారిత్రంలేని వ్యక్తికి సంప్రదాయం, వేషం, ధనం, బలం, సత్తా, ఐశ్వర్యం, జ్ఞానం, శాస్త్రం బలాన్ని ఈయలేవు. దేవీ-దేవతలకూ, వివిన్న ప్రకృతి శక్తులకూ ప్రీతికలిగించే ఉద్దేశ్యంలో ఆచరించే కర్మకాండవల్లనూ అనుష్ఠానాలవల్లనూ కూడ మానవునికి త్రాణ పమాత్రం కలుగదు. అతనికి ముక్తి ప్రసాదించ గలిగినవి ఆత్మప్రతీతి (ఆత్మవిశ్వాసం), ఆత్మజ్ఞానం, ఆత్మ తన్మయత, ఆనంద లీనమగ్నత, ఇదే సమ్యక్త్వం. మహావీరుడు

దురాగ్రహమూ లేనప్పుడు అనేకాంతం ద్వారా ముడిపడ్డవాదాలన్నిటినీ పరిష్కరించుకోవచ్చు. నిజానికి ఈ అనేకాంత భావనవల్లనే మనిషి జీవించగలుగుతున్నాడు, కాని ఆ వెలుగు ఎక్కడి నుంచి వస్తున్నదీ అతనికి తెలియటంలేదు. మోహమూ మొండిపట్టూ అనే గంత కండ్లను కప్పి ఉంచినంతవరకు వస్తువు యథార్థరూపంలో గోచరించదు. ఈ అనేకాంత దృష్టి వస్తువు లేక పదార్థంయొక్క స్వతంత్ర సత్తాను చాటుతుంది. భావజగత్తులో అహింస యొక్క స్థూలరూపమే అనేకాంత సత్యం. అహింసను పాటించేవాడు అనేకాంతాన్ని నమ్ముతాడు, అనేకాంతాన్ని నమ్మేవాడు అహింసకుడుగా ఉంటాడు.

నేడు ప్రచలితంగా కనిపించే జైన ధర్మంయొక్క స్వరూపం మహావీరుని బోధలతో అనుప్రాణితమై ఉన్నది. ఆయన ధర్మశాసనమే నేడు చెల్లుబడి అవుతున్నది. మహావీరుడు తత్వానికీ ధర్మానికీ సమన్వయం కుదిర్చిన మహానుభావుడు. జ్ఞాన దర్శన ఆచరణాల సమన్వయమే మనుష్యునికి దుఃఖవిముక్తి కలిగించేది. జ్ఞానహీనమైన కర్మ, కర్మ రహితమైన జ్ఞానం రెండూ వ్యర్థమైనవే. తెలిసికొన్న సత్యాన్ని ఆచరించటం, ఆచరించే సత్యాన్ని తెలిసికోటం రెండూ ఏకమై వర్తించినప్పుడే వాటికి సార్థకత ఏర్పడుతుంది.

వస్తు స్వభావ ధర్మం

వస్తువుయొక్క స్వభావమే ధర్మం (వత్తు సహావధమ్మో) అని జైనధర్మం వక్కాణిస్తున్నది, ఇది ఆ దర్శనతత్వం ప్రసాదించిన గొప్ప వరం, సృష్టిలోఉన్న ప్రతిపదార్థము దాని స్వభావానుసారం ప్రవర్తిస్తూ

ఉంటుంది. ఉత్పత్తి, స్థితి, వినాశం—అనే మూడు రూపాల [illegible]
ఎల్లప్పుడూ ఉండనే ఉంటుంది. అది తన స్వరూపాన్ని వదులుకోలే
పోదు. పదార్థం జడమైనా సరే, చేతనమైనా సరే ఉత్పాదాన్ని వినాశాన్ని
పొందుతున్నా పదార్థం ఎల్లప్పుడూ ఉండేదే. కాని పర్యాయాలను
బట్టి అది ఎప్పుడూ మార్పుచెందుతూ ఉంటుంది. జైన మతం ఈ
త్రిపదిమీద ఆధారపడి ఉండటమే కాక, సమస్తమైన లోకవ్యవస్థ
కూడ ఈ త్రిపది మీదనే ఆధారపడి ఉన్నదని ప్రతిపాదిస్తున్నది. ఇది
జైనదర్శనంలో ఉన్న విశేషం. ఈ జగత్తు అనాది అనీ, అనంతం అనీ,
షడ్ద్రవ్యాత్మకమని స్పష్టం చేస్తున్నది. దీనికి కర్తా, హర్తా ఎవరూ లేరు;
ఏ వ్యక్తిగాని, శక్తిగాని దీన్ని నిర్మించలేదు. అన్నీ వస్తుస్వభావం
మీద ఆధారపడిఉన్నది. అది దేశ కాలాలకు అతీతమైనది. ఈ సత్యాన్ని
నమ్మినప్పుడు సమాజంలో వర్గభేదం, వర్ణభేదం మొదలైన వైషమ్యా
లకు తావు ఉండదు. ఈస్థితిని దృష్టిలో పెట్టుకొని మహావీరుని వంటి
వైరాగ్య సంపన్నుడూ, తత్వదర్శి అయినవాడు వ్యవహారంలో
సమభావమే అహింస అనీ, మనస్సులో మమకారం లేకపోవటమే
అపరిగ్రహం అనీ అనటం సమంజసంగా ఉంటుంది. సత్యం శాస్త్రంలో
కాదు, అనుభూతిలో ఉన్నది; బ్రహ్మలో చరించటమే బ్రహ్మచర్యంగా
అనిపించుకుంటుంది. కర్మను బట్టి మనుష్యుడు బ్రాహ్మణుడు, క్షత్రి
యుడు, వైశ్యుడు, శూద్రుడు అవుతాడు. చారిత్రంలేని వ్యక్తికి
సంప్రదాయం, వేషం, ధనం, బలం, సత్తా, ఐశ్వర్యం, జ్ఞానం, శాస్త్రం
బలాన్ని ఈయలేవు. దేవీ-దేవతలకూ, వివిన్న ప్రకృతి శక్తులకూ
ప్రీతికలిగించే ఉద్దేశ్యంతో ఆచరించే కర్మకాండవల్లనూ అనుష్ఠానా
లవల్లనూ [illegible] మానవునికి త్రాణ [illegible] కలుగదు. అతని ముక్తి
ప్రాప్తికి [illegible] ([illegible] ఆత్మ
[illegible]

మాయ, లోభం-వీటిస్థానే క్షమ, మార్దవం, సరళత్వం, సంతోషం మొదలైన వాటిని అలవరచుకొంటాడు. కషాయాలను నిగ్రహించి భోగసక్తములైన ఇంద్రియాలను వశంలో పెట్టుకుంటాడు. ఇతర ప్రాణులను ఆత్మవతుగా భావించి పర సుఖ దుఃఖ సంవేదన అభ్యసిస్తాడు. ఇతరుల అక్కరలను గమనించి వీలైనంతవరకు పరిగ్రహం వదలిపెడతాడు. స్వపరభేదం పాటించకుండ జాగరూకుడై వివేకంతో మోక్షమార్గగామి అవుతాడు.

ద్వితీయ ఖండం 'మోక్షమార్గం' వ్యక్తంచేసేది. ఈ మార్గంలో అడుగు పెట్టిన వ్యక్తికి ఉండే సమస్తమైన శంకలు, భయాలు, కాంక్షలు, మూఢత్వాలు, శ్రద్ధాజ్ఞాన చారిత్రాల్లో అథవా భక్తిజ్ఞాన కర్మల సమన్విత త్రివేణిలో కలిసి కరిగిపోతవి. ఇష్టానిష్టాలనే ద్వంద్వ బుద్ధి సమసిపోతుంది, సమత్వ వాత్సల్యాల స్రోతస్సు పైకి ఉబుకుతుంది. సాంసారిక భోగాల మీద విరక్తి కలిగి చిత్తం ప్రశాంతం అవుతుంది. ఇల్లు వాకిలి కలిగి ఉండికూడ తామరాకు మీద నీటిబొట్టు వలె అలిప్తంగా ఉంటాడు. వ్యవసాయాది వ్యాపారాలు చేస్తూకూడ ఏమీ చేయనివాడు అవుతాడు. శ్రావకస్థితిలో నుంచి క్రమంగా శ్రమణవృత్తి అవలంబించి, జ్ఞాన వైరాగ్యధ్యానాది సాధనల ద్వారా అంతరాలను క్రమశః దాటుకుంటూ ఉన్నత స్థానం చేరుకోగలుగుతాడు. అతని సమస్తవాసనలు నిర్మూలమై జ్ఞాన సూర్యుని ప్రఖరజ్యోతి చిత్తంలో ప్రసరించినప్పుడు, అతని ఆత్మ ఆనందసాగరంలో ఓలలాడటం మొదలుపెడుతుంది. దేహం ఉన్నంతకాలం అతడు అరహంత దశలో అనగా జీవన్ముక్త దశలో ఉండి ఉపదేశాల ద్వారా లోక కళ్యాణం చేకూరుస్తూ సంచరిస్తుంటాడు. అయువు పూర్తి అయి

నప్పుడు సిద్ధత్వాన్ని అనగా విదేహస్థితిని పొంది ఆనందాబ్ధిలో విలీనమవుతాడు.

తృతీయ ఖండం 'తత్వదర్శనా'నికి సంబంధించింది. ఇందులో జీవము-అజీవము మొదలైన సప్త తత్వాలను గురించీ, పుణ్యము-పాపము మొదలైన నవపదార్థాను గురించీ వివేచన కనిపిస్తుంది. జీవాత్మ, పుద్గల పరమాణువు మొదలైన షట్‌ద్రవ్యాల పరిచయంతో పాటు వాటి సంయోగ వియోగాల ద్వారా విశ్వసృష్టి తనంతటతానే (అకృత్రిమంగా) ఏర్పడినదనీ, అది ఆద్యంతాలు లేనిదనీ ప్రతిపాదింపబడ్డది.

చతుర్థ ఖండం 'స్యాద్వాదా'న్ని గురించింది. అనేకాంత సత్యాన్ని గురించి జైన పరిచయం చేయటం అయింది. జైన దర్శనంలో ప్రధానమైన న్యాయం ఈ అనేకాంతమే. ఈ ఖండంలో ప్రమాణం, నయం, నిక్షేపం, సప్తభంగీవంటి గూఢ విషయాలు సరళంగానూ, సంక్షిప్తంగానూ వివరింపబడ్డవి. చివరకు ఓంస్తవంతో గ్రంథం సమాప్తం అయింది.

ఈ నాలుగు ఖండాలలో ఉన్న 756 గాథలలో జైన ధర్మం యొక్క తత్వం, ఆచారమార్గం-అన్నీ అంశాలతోనూ సంక్షిప్తంగా వివరింపబడ్డదని చెప్పవచ్చు. జైన వాఙ్మయం చాల విస్తృతమయింది. ఒక్కొక్క విషయాన్ని గురించిన సంపుటాలు కొన్నివందలు ఉన్నవి. నానావ్యాఖ్యానాలు ఉన్న ఆగమాలను చదువుతున్నప్పుడు ఈ గ్రంథాలు ఉపయుక్తంగా తమనుతాము ఉంటుంది. కాని భిన్న సంప్రదాయాల

విషయ సూచిక

ప్రథమ ఖండం—జ్యోతిర్ముఖము

ద్వితీయ ఖండం — మోక్షమార్గం

తృతీయ ఖండం—తత్వదర్శనం

చతుర్థ ఖండం—స్యాద్వాదం

సమణసుత్తం

ప్రథమ ఖండం

జ్యోతిర్ముఖం

६. झायहि पंच वि गुरवे, मंगलचउसरणलोयपरियरिए।
णर-सुर-खेयर-महिए, आराहणणायगे वीरे ॥६॥
ध्यायत पञ्च अपि गुरून्, मङ्गल-चतुःशरण-लोकपरिकरितान्।
नरसुरखेचरमहितान्, आराधनानायकान् वीरान् ॥६॥

७. घणघाइकम्ममहणा, तिहुवणवरभव्व-कमलमत्तंडा।
अरिहा अणंतणाणी, अणुवमसोक्खा जयंतु जए ॥७॥
घनघातिकर्ममथनाः, त्रिभुवनवरभव्यकमलमार्तण्डाः।
अर्हाः (अर्हन्तः) अनन्तज्ञानिनः, अनुपमसौख्या जयन्तु जगति ॥

८. अट्ठविहकम्मवियला, णिट्ठियकज्जा पणट्ठसंसारा।
दिट्ठसयलत्थसारा, सिद्धा सिद्धिं मम दिसंतु ॥८॥
अष्टविधकर्मविकलाः, निष्ठितकार्याः प्रणष्टसंसाराः।
दृष्टसकलार्थसाराः, सिद्धाः सिद्धिं मम दिशन्तु ॥८॥

९. पंचमहव्वयतुंगा, तक्कालिय-सपरसमय-सुदधारा।
णाणागुणगणभरिया, आइरिया मम पसीदंतु ॥९॥
पञ्चमहाव्रततुङ्गाः, तत्कालिकस्वपरसमयश्रुतधाराः।
नानागुणगणभरिता, आचार्या मम प्रसीदन्तु ॥९॥

१०. अण्णाणघोरतिमिरे, दुरंततीरम्हि हिंडमाणाणं।
भवियाणुज्जोययरा, उवज्झाया वरमदिं देंतु ॥१०॥
अज्ञानघोरतिमिरे, दुरन्ततीरे हिण्डमानानाम्।
भव्यानाम् उद्योतकरा, उपाध्याया वरमतिं ददतु ॥१०॥

११. थिरधरियसीलमाला, ववगयराया जसोहपडिहत्था।
बहुविणयभूसियंगा, सुहाइं साहू पयच्छंतु ॥११॥
स्थिरधृतशीलमाला, व्यपगतरागा यशओघप्रतिहस्ताः।
बहुविनयभूषिताङ्गाः, सुखानि साधवः प्रयच्छन्तु ॥११॥

१२. अरिहंता, असरीरा, आयरिया, उवज्झाय मुणिणो।
पंचक्खरनिप्पण्णो, ओंकारो पंच परमिट्ठी ॥१२॥
अर्हन्तः अशरीराः, आचार्या उपाध्याय मुनयः।
पञ्चाक्षरनिष्पन्नः, ओङ्कारः पञ्च परमेष्ठिनः ॥१२॥

6. మంగళ స్వరూపులు, చతుశ్శరణ రూపులు, లోకోత్తములు, పరమ ఆరాధ్యులు, నరసుర విద్యాధరులచే పూజింపబడువారు కర్మ శత్రు విజేతలు అయిన పంచ గురువులను (పరమేష్ఠులను) ధ్యానించవలెను.

7. దగ్ధమైన ఘాతి కర్మను మథించునట్టివారును, ముల్లోకములలో నున్న భవ్యజీవులనే కమలములను వికసింపజేయు మార్తాండులును, అనంతజ్ఞాన సంపత్తి అనుపమ సౌఖ్య సంపత్తియుగల అర్హంతులకు ఈ జగత్తులో జయము కలుగుగాక.

8. అష్టవిధకర్మరహితులును, కృత కృత్యులును, జన్మ మరణచక్ర విముక్తులును సకల తత్వరహస్యద్రష్టలును అగు సిద్ధులు నాకు సిద్ధిని ప్రసాదింతురు గాక.

9. పంచ మహావ్రతములతో సమున్నతులు, తత్కాలస్వపర మత శాస్త్ర జ్ఞాతలు, నానా గుణ సమూహ పరిపూర్ణులు అగు ఆచార్యులు నా యెడల ప్రసన్నత వహింతురు గాక.

10. అజ్ఞానమనే అంతులేని అంధకారంలో పరిభ్రమించే భవ్యజీవులకు జ్ఞానజ్యోతిని చూపించే ఉపాధ్యాయులు నాకు ఉత్తమగతిని ఒసంగుదురు గాక.

11. శీలమనే మాలను వినయత ధరించేవారును, రాగ రహితులును, యశోరాశి పరిపూర్ణులును, వినయాలంకార శరీరులును అగు సాధువులు నాకు సుఖము ప్రసాదింతురు గాక.

12. అర్హంతులు, అశరీరులు (సిద్ధులు), ఆచార్యులు, ఉపాధ్యాయులు, మునులు — వీరి మొదటి ప్రథమాక్షరాలను (అ + అ + ఆ + ఉ + మ) చేర్చగా ఓంకారము ఏర్పడుచున్నది. అది పంచ పరమేష్ఠుల సంక్షిప్తరూపము, బీజ రూపమైనది.

१३. उसहमजियं च वंदे, संभवमभिणंदणं च सुमइं च ।
पउमप्पहं सुपासं, जिणं च चंदप्पहं वंदे ॥१३॥
ऋषभमजितं च वन्दे, संभवमभिनन्दनं च सुमतिं च ।
पद्मप्रभं सुपार्श्वं, जिनं च चन्द्रप्रभं वन्दे ॥१३॥

१४. सुविहिं च पुप्फयंतं, सीयल सेयंस वासुपुज्जं च ।
विमलमणंत-भयवं, धम्मं संतिं च वंदामि ॥१४॥
सुविधिं च पुष्पदन्तं, शीतलं श्रेयांसं वासुपूज्यं च ।
विमलम् अनन्तभगवन्तं, धर्मं शान्तिं च वन्दे ॥१४॥

१५. कुंथुं च जिणवरिंदं, अरं च मल्लिं च सुव्वयं च णमिं ।
वंदामि रिट्ठणेमिं, तह पासं वड्ढमाणं च ॥१५॥
कुन्थुं च जिनवरेन्द्रम्, अरं च मल्लिं च सुव्रतं च नमिम् ।
वन्दे अरिष्टनेमिं, तथा पार्श्वं वर्धमानं च ॥१५॥

१६. चंदेहिं णिम्मलयरा, आइच्चेहिं अहियं पयासंता ।
सायरवरगंभीरा, सिद्धा सिद्धिं मम दिसंतु ॥१६॥
चन्द्रैर्निर्मलतरा, आदित्यैः अधिकं प्रकाशमानाः ।
सागरवरगम्भीराः, सिद्धाः सिद्धिं मम दिशन्तु ॥१६॥

२. जिनशासनसूत्र

१७. जमल्लीणा जीवा, तरंति संसारसायरमणंतं ।
तं सव्वजीवसरणं, णंददु जिणसासणं सुइरं ॥१॥
यद् आलीना जीवाः, तरन्ति संसारसागरमनन्तम् ।
तत् सर्वजीवशरणं, नन्दतु जिनशासनं सुचिरम् ॥१॥

१८. जिणवयणमोसहमिणं, विसयसुह-विरेयणं अमिदभयं ।
जरमरणवाहिहरणं, खयकरणं सव्वदुक्खाणं ॥२॥
जिनवचनमौषधमिदं, विषयसुखविरेचनम्-अमृतभूतम् ।
जरामरणव्याधिहरणं, क्षयकरणं सर्वदुःखानाम् ॥२॥

13. 1 ఋషభ, 2 అజిత, 3 సంభవ, 4 అభినందన, 5 సుమతి, 6 పద్మ ప్రభు, 7 సుపార్శ్వ, 8 చంద్ర ప్రభువులకు నా వందనములు.

14. 9 సువిధి (పుష్పదంత), 10 శీతల, 11 శ్రేయాంసు, 12 వాసుపూజ్య, 13 విమల, 14 అనంత, 15 ధర్మ, 16 శాంతులకు నేను వందనము అర్పిస్తున్నాను.

15. నేను 17 కుంథు, 18 అర, 19 మల్లి, 20 మునిసువ్రత, 21 నమి, 22 అరిష్టనేమి, 23 పార్శ్వ, 24 వర్ధమానులకు నమస్కారము చేస్తున్నాను.

16. చంద్రునికి మించిన నిర్మలత్వం, సూర్యునికి మించిన ప్రకాశం, సముద్రుని వంటి గాంభీర్యం గల సిద్ధులు నాకు సిద్ధిని (ముక్తిని) ప్రసాదింతురు గాక.

2. జినశాసన సూత్రం

17. జినశాసనం పట్టుకొని జీవులు అనంతమైన సంసార సాగరాన్ని దాటి పోగలుగుతున్నారు. అది సమస్త జీవులకు శరణ స్థానం; అట్టి జినశాసనం చిరకాలం శోభిల్లుతుంది గాక.

18. ఈ జినవచనం విషయ సుఖాలకు విరేచనం వంటిది. జరామరణ వ్యాధిని హరింపచేసి సమస్త దుఃఖాలను నశింపచేసే అమృతౌషధం.

३. संघसूत्र

२५. संघो गुणसंघाओ, संघो य विमोचओ य कम्माणं ।
दंसणणाणचरित्ते, संघायंतो हवे संघो ॥१॥
संघो गुणसंघातः, संघश्च विमोचकश्च कर्मणाम् ।
दर्शनज्ञानचरित्राणि, संघातयन् भवेत् संघः ॥१॥

२६. रयणत्तयमेव गणं, गच्छं गमणस्स मोक्खमग्गस्स ।
संघो गुण संघादो, समयो खलु णिम्मलो अप्पा ॥२॥
रत्नत्रयमेव गणः, गच्छः गमनस्य मोक्षमार्गस्य ।
संघो गुणसंघातः, समयः खलु निर्मलः आत्मा ॥२॥

२७. आसासो वीसासो, सीयघरसमो य होइ मा भाहि ।
अम्मापितिसमाणो, संघो सरणं तु सव्वेसिं ॥३॥
आश्वासः विश्वासः, शीतगृहसमश्च भवति मा भैषीः ।
अम्बापितृसमानः, संघः शरणं तु सर्वेषाम् ॥३॥

२८. नाणस्स होइ भागी, थिरयरओ दंसणे चरित्ते य ।
धन्ना गुरुकुलवासं, आवकहाए न मुंचंति ॥४॥
ज्ञानस्य भवति भागी, स्थिरतरको दर्शने चरित्रे च ।
धन्याः गुरुकुलवासं, यावत्कथया न मुञ्चन्ति ॥४॥

२९. जस्स गुरुम्मि न भत्ती, न य बहुमाणो न गउरवं न भयं ।
न वि लज्जा न वि नेहो, गुरुकुलवासेण किं तस्स ? ॥५॥
यस्य गुरौ न भक्तिः, न च बहुमानः न गौरवं न भयम् ।
नापि लज्जा नापि स्नेहः, गुरुकुलवासेन किं तस्य ? ॥५॥

३०-३१. कम्मरयजलोहविणिग्गयस्स, सुयरयणदीहनालस्स ।
पंचमहव्वयथिरकण्णियस्स, गुणकेसरालस्स ॥६॥
सावगजणमहुयरपरिवुडस्स, जिणसूरतेयवुद्धस्स ।
संघपउमस्स भद्दं, समणगणसहस्सपत्तस्स ॥७॥
कर्मरजजलौघविनिर्गतस्य, श्रुतरत्नदीर्घनालस्य ।
पञ्चमहाव्रतस्थिरकर्णिकस्य, गुणकेसरवतः ॥६॥
श्रावकजन-मधुकर-परिवृतस्य, जिनसूर्यतेजोवुद्धस्य ।
संघपद्मस्य भद्रं, श्रमणगणसहस्रपत्रस्य ॥७॥

3. సంఘ సూత్రము

25. గుణముల సమూహము సంఘము: కర్మ విమోచనము కలిగించేది సంఘము: దర్శనజ్ఞాన చారిత్రములనే రత్నత్రయమును సమన్వయపరచేదే సంఘము.

26. రత్నత్రయమే 'గణము' మోక్ష మార్గంలో నడవటమే 'గచ్ఛ', గణసమూహమే 'సంఘము' నిర్మలమైన ఆత్మయే 'సమయము'.

27. భయముచేత భీతిల్లిన వ్యక్తులకు సంఘము ఊరట కలిగిస్తుంది; తన నిష్కపటమైన ప్రవర్తనవల్ల విశ్వాసము నమ్మకము పుట్టిస్తుంది; అందరి ఎడల సమభావం చూపించటంవల్ల శీతగృహం వలె సుఖాన్నిస్తుంది; విషమ దృష్టిలేకపోవటం వల్ల తల్లిదండ్రులవలె వాత్సల్యం చూపుతుంది. ఈ విధంగా సంఘం సమస్త ప్రాణులకు శరణస్థానం అవుతుంది. అందువల్ల నీవు సంఘానికి భయపడవద్దు.

28. సంఘంలో ఉన్న సాధువుకు జ్ఞానలాభం కలుగుతుంది; దర్శనంలోనూ స్థిరత్వం ఏర్పడుతుంది. యావజ్జీవం గురుకులవాసం చేస్తుందే సాధువులు ధన్యాత్ములు.

29. గురువుమీద భయభక్తులుగాని గౌరవాభిమానాలుగాని, లజ్జా స్నేహాలుగాని లేనివానికి గురుకులవాసం వల్ల ప్రయోజనం ఏముంటుంది ?

30-31 సంఘం కమలపుష్పానికి సమానం. అది కర్మరూపమైన బురద నీటిలో నుంచి అలిప్తంగా పైకి వికసించి ఉంటుంది. శ్రుత రత్నమే (జ్ఞాన ఆగమమే) ఆ కమలానికి పొడుగాటి నాళం: పంచమహావ్రతాలే దాని కర్ణిక (మధ్యనున్న దిమ్మె), ఉత్తమ గుణాలే దాని మధ్యనున్న కేసరాలు: శ్రావక జనులనే తుమ్మెదలు ఈ కమలం చుట్టూ మూగుతూ ఉంటవి. జినేశ్వరుడనే సూర్యుని రశ్మి సోకినందునే ఈ సంఘ కమలం వికసిస్తుంది. శ్రమణగణాలనే వెయ్యి రేకులు విచ్చుకుంటవి. ఈ సంఘ రూపమైన కమలానికి శుభము కలుగు గాక.

३८. जह ण वि सक्कमणज्जो, अणज्जभासं विणा उ गाहेउं ।
तह ववहारेण विणा, परमत्थुवएसणमसक्कं ॥७॥
यथा नापि शक्योऽनार्योऽनार्यभाषां विना तु ग्राहयितुम् ।
तथा व्यवहारेण विना, परमार्थोपदेशनमशक्यम् ॥७॥

३९. ववहारोऽभूयत्थो, भूयत्थो देसिदो दु सुद्धणओ ।
भूयत्थमस्सिदो खलु, सम्माइट्ठी हवइ जीवो ॥८॥
व्यवहारोऽभूतार्थो, भूतार्थो देशितस्तु शुद्धनयः ।
भूतार्थमाश्रितः खलु, सम्यग्दृष्टिर्भवति जीवः ॥८॥

४०. निच्छयमवलंबंता, निच्छयतो निच्छयं अजाणंता ।
नासंति चरणकरणं, बाहिरकरणालसा केई ॥९॥
निश्चयमवलम्बमानाः, निश्चयतः निश्चयम् अजानन्तः ।
नाशयन्ति चरणकरणम्, बाह्यकरणाऽलसाः केचित् ॥९॥

४१. सुद्धो सुद्धादेसो, णायव्वो परमभावदरिसीहिं ।
ववहारदेसिदा पुण, जे दु अपरमे ट्ठिदा भावे ॥१०॥
शुद्धः शुद्धादेशो, ज्ञातव्यः परमभावदर्शिभिः ।
व्यवहारदेशिताः पुनर्-ये त्वपरमे स्थिता भावे ॥१०॥

४२. निच्छयओ दुण्णेयं, को भावे कम्मि वट्टई समणो ।
ववहारओ य कीरइ, जो पुव्वठिओ चरित्तम्मि ॥११॥
निश्चयतः दुर्ज्ञेयं, कः भावः कस्मिन् वर्तते श्रमणः ? ।
व्यवहारतस्तु क्रियते, यः पूर्वस्थितश्चारित्रे ॥११॥

४३. तम्हा सव्वे वि णया, मिच्छादिट्ठी सपक्खपडिबद्धा ।
अन्नोन्नणिस्सिया उण, हवंति सम्मत्तसब्भावा ॥१२॥
तस्मात् सर्वेऽपि नयाः, मिथ्यादृष्टयः स्वपक्षप्रतिबद्धाः ।
अन्योन्यनिश्रिताः पुनः, भवन्ति सम्यक्त्वसद्भावाः ॥१२॥

४४. कज्जं णाणादीयं, उस्सग्गाववायओ भवे सच्चं ।
तं तह समायरंतो, तं सफलं होइ सव्वं पि ॥१३॥
कार्यं ज्ञानादिकं, उत्सर्गापवादतः भवेत् सत्यम् ।
तत् तथा समाचरन्, तत् सफलं भवति सर्वमपि ॥१३॥

37. కాని, అనార్యునికి వాని అనార్య భాషలో చెబితే తప్ప ఏదీ అర్థం కానట్టుగా వ్యవహార నయంలేకుండా పరమార్థం ఉపదేశించటం సాధ్యంకాని పని.

38. వ్యవహారం అభూతార్థం (అసత్యమైన అర్థం) కలది; నిశ్చయం భూతార్థం (సత్యమైన అర్థం) కలది. భూతార్థాన్ని ఆశ్రయించు కున్న జీవుడే సమ్యగ్దృష్టి గలవాడు.

40. నిశ్చయ నయాన్ని అవలంబించిన కొందరు జీవులు దాన్ని నిశ్చయంగా అవగతం చేసికొనని కారణం చేత బాహ్యాచరణ విషయంలో సోమరులుగానో స్వేచ్ఛాచారులుగానో ఉండిపోయి చరణ కరణాది ఆచార క్రియను నాశనం చేస్తున్నారు.

41. (అట్టివారిని గురించి ఆచార్యులు ఇలా అంటున్నారు :–) శుద్ధ వస్తువును తెలిపే శుద్ధనయమే (నిశ్చయనయమే) పరమ భావ ద్రష్టలైన జీవుల ద్వారా తెలిసికొనవలసియున్నది. పరమ భావనలో స్థిరపడని జనులకు వ్యవహార నయంద్వారా ఉపదేశించటం సముచితం.

42. ఐతే, ఏ శ్రమణుడు ఏ భావంలో ఉన్నాడో నిశ్చయంగా తెలిసి కోవటం కష్టమైన పని. అందువల్ల పూర్వచారిత్రంలో ఉన్నవారి కృతికర్మ (వందనం) వ్యవహార నయంద్వారా సంపన్నం అవుతుంది.

43. కనుక తమ తమ పక్షంమీద తీవ్రమైన పట్టుదలగల వారి నయాలు (అభిప్రాయాలు) అన్నీ మిథ్య అనీ, పరస్పర సాపేక్ష కలిగి నప్పుడు అవి అన్నీ సమ్యక్ భావనగా రూపొందుతవని గ్రహించ వలసి ఉన్నది.

44. జ్ఞానము మొదలైన కార్యాలు ఉత్సర్గ అపవాదుల ద్వారా (అనగా: సామాన్య విశేష విధుల ద్వారా) సర్వాలు లక్షితవి. అవి ఈ విధంగా సకలం [illegible] చేయవలెను.

५. संसारचक्रसूत्र

४५. अधुवे असासयम्मि, संसारम्मि दुक्खपउराए ।
किं नाम होज्ज तं कम्मयं, जेणाऽहं दुग्गइं न गच्छेज्जा ? ॥१॥
अध्रुवेऽशाश्वते, संसारे दुःखप्रचुरके ।
किं नाम भवेत् तत् कर्मकं, येनाहं दुर्गतिं न गच्छेयम् ॥१॥

४६. खणमित्तसुक्खा वहुकालदुक्खा, पगामदुक्खा अणिगामसुक्खा ।
संसारमोक्खस्स विपक्खभूया, खाणी अणत्थाण उ कामभोगा ॥२॥
क्षणमात्रसौख्या वहुकालदुःखाः, प्रकामदुःखाः अनिकामसौख्याः ।
संसारमोक्षस्य विपक्षभूताः, खानिरनर्थानां तु कामभोगाः ॥२॥

४७. सुट्ठुवि मग्गिज्जंतो, कत्थ वि केलीइ नत्थि जह सारो ।
इंदिअविसएसु तहा, नत्थि सुहं सुट्ठु वि गविट्ठं ॥३॥
सुष्ठ्वपि मार्ग्यमाणः, कुत्रापि कदल्यां नास्ति यथा सारः ।
इन्द्रियविषयेषु तथा, नास्ति सुखं सुष्ठ्वपि गवेषितम् ॥३॥

४८. नरविवुहेसरसुक्खं, दुक्खं परमत्थओ तयं विंति ।
परिणामदारुणमसासयं च जं ता अलं तेण ॥४॥
नरविवुधेश्वरसौख्यं, दुःखं परमार्थतस्तद् ब्रुवते ।
परिणामदारुणमशाश्वतं, च यत् तस्मात् अलं तेन ॥४॥

४९. जह कच्छुल्लो कच्छुं, कंडयमाणो दुहं मुणइ सुक्खं ।
मोहाउरा मणुस्सा, तह कामदुहं सुहं विंति ॥५॥
यथा कच्छुरः कच्छुं, कण्डूयन् दुःखं मनुते सौख्यम् ।
मोहातुरा मनुष्याः, तथा कामदुःखं सुखं ब्रुवन्ति ॥५॥

५०. भोगामिसदोसविसन्ने, हियनिस्सेयसवुद्धिवोच्चत्थे ।
वाले य मन्दिए मूढे, वज्झई मच्छिया व खेलम्मि ॥६॥
भोगामिषदोषविषण्णः, हितनिःश्रेयसवुद्धिविपर्यस्तः ।
वालश्च मन्दितः मूढः, वध्यते मक्षिकेव श्लेष्मणि ॥६॥

5. సంసార చక్ర సూత్రము

45. అధ్రువము (అస్థిరము), అశాశ్వతము, దుఃఖ ప్రాచుర్యము గల సంసారం (లోకం)లో నాకు దుర్గతి కలిగించని కర్మ ఏది ఉన్నది?

46. ఈ కామోప భోగాలు క్షణికమైన సుఖాన్ని, చిరకాల దుఃఖాన్ని ఇచ్చేవిగా ఉన్నవి. వీటివల్ల కలిగే సుఖం అల్పం, దుఃఖం అపారం. అందువల్ల ఈ సంసారం ముక్తికి విరోధి, అనర్థాలకు గనిగా ఉన్నది.

47. ఎంత వెదకినా అరటి చెట్టులో చేవ కనిపించనట్టుగా ఇంద్రియ విషయాలలో సుఖం ఏ మాత్రం కనిపించదు.

48. నరేంద్రులకు (రాజులకు) సురేంద్రులకూ కలిగే సుఖం పరమార్థ దృష్టితో చూస్తే దుఃఖంగానే కనిపిస్తుంది. అది క్షణికమైనప్పటికీ పరిణామం దారుణమైనది. కనుక ఆ సుఖాలకు దూరంగా ఉండటమే సరియైన పని.

49. దురదరోగికి గోకుటవల్ల కలిగే బాధకూడ సుఖంగానే తోస్తుంది. ఆ విధంగానే మోహాతురుడు కామంవల్ల కలిగే దుఃఖాన్ని సుఖంగానే భావిస్తాడు.

50. ఆర్యుడు మానవదేహంలో [illegible] సమృద్ధుడై ఉన్నట్టయితే, హితాన్ని శ్రేయస్సునూ గుర్తించలేని వివేకబుద్ధి గలిగినట్టయితే, మందుడు, మూఢుడు, అజ్ఞానియు అయిన [illegible] పడిన [illegible] కర్మ బంధంలో చిక్కుకొని ఉంటాడు.

५१. जाणिज्जइ चिन्तिज्जइ, जम्मजरामरणसंभवं दुक्खं ।
न य विसएसु विरज्जई, अहो सुबद्धो कवडगंठी ॥७॥
जानाति चिन्तयति, जन्मजरामरणसम्भवं दुःखम् ।
न च विषयेषु विरज्यते, अहो ! सुबद्धः कपटग्रन्थिः ॥७॥

५२-५४. जो खलु संसारत्थो, जीवो तत्तो दु होदि परिणामो ।
परिणामादो कम्मं, कम्मादो होदि गदिसु गदी ॥८॥
गदिमधिगदस्स देहो, देहादो इंदियाणि जायंते ।
तेहिं दु विसयग्गहणं, तत्तो रागो वा दोसो वा ॥९॥
जायदि जीवस्सेवं, भावो संसारचक्कवालम्मि ।
इदि जिणवरेहिं भणिदो, अणादिणिधणो सणिधणो वा ॥१०॥
यः खलु संसारस्थो, जीवस्ततस्तु भवति परिणामः ।
परिणामात् कर्म, कर्मतः भवति गतिषु गतिः ॥८॥
गतिमधिगतस्य देहो, देहादिन्द्रियाणि जायन्ते ।
तैस्तु विषयग्रहणं, ततो रागो वा द्वेषो वा ॥९॥
जायते जीवस्यैवं, भावः संसारचक्रवाले ।
इति जिनवरैर्भणितो-ऽनादिनिधनः सनिधनो वा ॥१०॥

५५. जम्मं दुक्खं जरा दुक्खं, रोगा य मरणाणि य ।
अहो दुक्खो हु संसारो, जत्थ कीसन्ति जंतवो ॥११॥
जन्म दुःखं, जरा दुःखं रोगाश्च मरणानि च ।
अहो दुःखः खलु संसारः, यत्र क्लिश्यन्ति जन्तवः ॥११॥

६. कर्मसूत्र

५६. जो जेण पगारेणं, भावो णियओ तमन्नहा जो तु ।
मन्नति करेति वदति व, विप्परियासो भवे एसो ॥१॥
यो येन प्रकारेण, भावः नियतः तम् अन्यथा यस्तु ।
मन्यते करोति वदति वा, विपर्यासो भवेद् एषः ॥१॥

51. జన్మ జరామరణాలవల్ల కలిగే దుఃఖం జీవుడు ఎరిగియే ఉన్నాడు. వాటిని గురించి ఆలోచనకూడా చేస్తాడు. కాని విషయ భోగాలనుండి విరక్తుడు కాలేడు. అహో! మాయా బంధం ఎంత దృఢమైనదో కదా!

52-54. సంసారమగ్నుడైన జీవునికి రాగద్వేషరూపమైన పరిణామం (సంకల్పం) కలుగుతుంది. దానివల్ల కర్మ బంధం ఏర్పడుతుంది. కర్మ బంధంవల్ల జీవునికి నాలుగు గతులలో జన్మకలుగుతుంది. జన్మతో శరీరం, శరీరంతో ఇంద్రియాలు ప్రాప్తిస్తవి. ఇంద్రియాలద్వారా జీవుడు విషయసేవన (భోగం) చేస్తాడు. అందు మూలంగా తిరిగి రాగద్వేషాలు ఏర్పడతవి. ఈ విధంగా జీవుడు సంసారచక్రంలో పరిభ్రమిస్తుంటాడు. ఈ పరిభ్రమణహేతువులు, జీవునికి సమ్యక్ దృష్టి లభించనప్పుడు అనాదిగాను అనంతం గాను పరిణామం చెందుతూ ఉంటవి, సమ్యక్ దృష్టి లభించిన తరువాత అనాదిగాను సాంతం (అంతంగలవి) గాను పరిణామం చెందుతవి.

55. జన్మం దుఃఖం, వృద్ధాప్యం దుఃఖం, రోగం దుఃఖం, మృత్యువు దుఃఖం. ఓహో! సంసారం దుఃఖమయం, దీనిలోపడి జీవుడు క్లేశం అనుభవిస్తూ ఉన్నాడు.

6. కర్మ సూత్రము

56. ఏ భావం ఏరీతిగా నియతమై (నిశ్చితమై) ఉంటుందో దాన్ని అన్యథా (వేరే రీతిగా) భావించటం, చెప్పటం, లేక ఆచరించటం విపర్యాసం లేక విపరీతబుద్ధి అనిపించుకుంటుంది.

५७. जं जं समयं जीवो आविसइ जेण जेण भावेण ।
सो तंमि तंमि समए, सुहासुहं बंधए कम्मं ॥२॥
यं यं समयं जीवः, आविशति येन येन भावेन ।
सः तस्मिन् समये, शुभाशुभं बध्नाति कर्म ॥२॥

५८. कायसा वयसा मत्ते, वित्ते गिद्धे य इत्थिसु ।
दुहओ मलं संचिणइ, सिसुणागु व्व मट्टियं ॥३॥
कायेन वचसा मत्तः, वित्ते गृद्धश्च स्त्रीपु ।
द्विधा मलं संचिनोति, शिशुनाग इव मृत्तिकाम् ॥३॥

५९. न तस्स दुक्खं विभयन्ति नाइओ, न मित्तवग्गा न सुया न बंधवा ।
एक्को सयं पच्चणुहोइ दुक्खं, कत्तारमेव अणुजाइ कम्म ॥४॥
न तस्य विभजन्ते ज्ञातयः, न मित्रवर्गा न सुता न बान्धवाः ।
एकः स्वयं प्रत्यनुभवति दुःखं, कर्तारमेवानुयाति कर्म ॥४॥

६०. कम्मं चिणंति सवसा, तस्सुदयम्मि उ परव्वसा होंति ।
रुक्खं दुरुहइ सवसो, विगलइ स परव्वसो तत्तो ॥५॥
कर्म चिन्वन्ति स्ववशाः, तस्योदये तु परवशा भवन्ति ।
वृक्षमारोहति स्ववशः, विगलति स परवशः ततः ॥५॥

६१. कम्मवसा खलु जीवा, जीववसाइं कहिंचि कम्माइं ।
कत्थइ धणिओ बलवं, धारणिओ कत्थई बलवं ॥६॥
कर्मवशाः खलु जीवाः, जीववशानि कुत्रचित् कर्माणि ।
कुत्रचित् धनिकः बलवान्, धारणिकः कुत्रचित् बलवान् ॥६॥

६२. कम्मत्तणेण एक्कं, दव्वं भावो त्ति होदि दुविहं तु ।
पोग्गलपिंडो दव्वं, तस्सत्ती भावकम्मं तु ॥७॥
कर्मत्वेन एकं, द्रव्यं भाव इति भवति द्विविधं तु ।
पुद्गलपिण्डो द्रव्यं, तच्छक्तिः भावकर्म तु ॥७॥

६३. जो इंदियादिविजई, भवीय उवओगमप्पगं झादि ।
कम्मेहिं सो ण रंजदि, किह तं पाणा अणुचरंति ॥८॥
य इन्द्रियादिविजयी, भूत्वोपयोगमात्मकं ध्यायति ।
कर्मभिः स न रज्यते, कस्मात् तं प्राणा अनुचरन्ति ॥८॥

57. జీవుడు ఏయే సమయాల్లో ఏయే విధంగా భావనచేస్తాడో ఆయా సమయాల్లో ఆయా విధమైన శుభ-అశుభ కర్మ బంధాలు ఏర్పాటు చేసుకుంటూ ఉంటాడు.

58. ప్రమత్తుని శరీరము, వాక్కు రెండు మదముపెక్కి ఉంటవి. అతడు ధనానికీ స్త్రీలకూ లోలుడై ఉంటాడు. రాగద్వేషాలకు లోనై వానపాము నోటితోనూ శరీరంతోనూ మన్ను చేర్చుకున్నట్లుగా, అతడు కర్మరూపమైన మలం పోగుచేసికొంటాడు.

59. పుత్రమిత్ర బంధువర్గంలో ఎవడు కూడ అతని దుఃఖంలో పాలు పంచుకోడు. ఒంటరిగా అతడు దుఃఖాలను అనుభవిస్తూ ఉంటాడు. ఎందుకంటే కర్మ కర్తను మాత్రమే వెంటాడుతూ ఉంటుంది. (ఇతరులను కాదు)

60. జీవుడు కర్మలను స్వతంత్రుడై తన ఇష్టము వచ్చినట్లు పేర్చి కూర్చుకుంటాడు, కాని అవి ఫలితానికి వచ్చినప్పుడు వాటికి లోబడి అనుభవిస్తాడు. మనిషి స్వేచ్ఛగా చెట్టుపైకి ఎక్కినప్పటికీ ప్రమాదవశంచేత పరవశుడై క్రిందపడిపోతాడు. కర్మఫలం అనుభవించటంలో మనిషి స్వతంత్రుడు కాడు.

61. ధనికుడైన ఋణదాత అప్పు ఇచ్చేటప్పుడు స్వతంత్రుడుగాను బలవంతుడుగానూ ఉంటాడు, కాని అప్పు తీర్చేటప్పుడు ఋణగ్రస్తుడే బలవంతుడుగా ఉంటాడు. అదే విధంగా ఒకప్పుడు జీవుడు కర్మలకు అధీనుడుగా ఉంటాడు, మరొకప్పుడు కర్మలే జీవుని అధీనంలో ఉంటవి.

62. సామాన్య దృష్టికి కర్మ ఒక్కటే (ఏక రూపమైనది). కాని ద్రవ్యదృష్టి, భావదృష్టి మాత్రే కర్మ ద్వివిధమైనది. కర్మ పుద్గల పిండానికి ద్రవ్యకర్మ అని పేరు. దానిలో ఉండే శక్తికి లేక దాని కారణంగా జీవునిలో కలిగే రాగద్వేష రూపమైన పరిణామానికి భావకర్మ అని పేరు.

63. [illegible]

६४-६५. णाणस्सावरणिज्जं, दंसणावरणं तहा ।
वेयणिज्जं तहा मोहं, आउकम्मं तहेव य ॥९॥
नामकम्मं च गोयं च, अंतरायं तहेव य ।
एवमेयाइं कम्माइं, अट्ठेव उ समासओ ॥१०॥
ज्ञानस्यावरणीयं, दर्शनावरणं तथा ।
वेदनीयं तथा मोहम्, आयुःकर्म तथैव च ॥९॥
नामकर्म च गोत्रं च, अन्तरायं तथैव च ।
एवमेतानि कर्माणि, अष्टैव तु समासतः ॥१०॥

६६. पड-पडिहार-सि-मज्ज, हड-चित्त-कुलाल-भंडयारीणं ।
जह एएसिं भावा, कम्माण वि जाण तह भावा ॥११॥
पट-प्रतिहारासि-मद्य, हडि-चित्र-कुलाल-भाण्डागारिणाम् ।
यथा एतेषां भावाः, कर्मणाम् अपि जानीहि तथा भावान् ॥११॥

७. मिथ्यात्वसूत्र

६७. हा ! जह मोहियमइणा, सुग्गइमग्गं अजाणमाणेणं ।
भीमे भवकंतारे, सुचिरं भमियं भयकरम्मि ॥१॥
हा ! यथा मोहितमतिना, सुगतिमार्गमजानता ।
भीमे भवकान्तारे, सुचिरं भ्रान्तं भयंकरे ॥१॥

६८. मिच्छत्तं वेदंतो जीवो, विवरीयदंसणो होइ ।
ण य धम्मं रोचेदि हु, महुरं पि रसं जहा जरिदो ॥२॥
मिथ्यात्वं वेदयन् जीवो, विपरीतदर्शनो भवति ।
न च धर्मं रोचते हि, मधुरं रसं यथा ज्वरितः ॥२॥

64-65. జ్ఞానావరణం, దర్శనావరణం, వేదనీయం, మోహనీయం, ఆయుష్షు, నామం, గోత్రం, అంతరాయం—సంక్షేపంగా ఇవి అష్టవిధ కర్మలు.

66. ఈ కర్మల స్వభావం (క్రమంగా) తెర (పట్టా), ద్వార పాలుడు, కత్తి, మద్యము, సదిగొయ్య, చిత్రకారుడు, కుమ్మరి, భండారి– వీరి స్వభావంవలె ఉంటుంది*.

7. మిథ్యాత్వ సూత్రము

67. అయ్యో! నే నెంత మూర్ఖుడను! సుగతుని మార్గం తెలియని కారణంచేత ఘోరము భయంకరము అయిన సంసారారణ్యంలో చిరకాలం పరిభ్రమిస్తూ వస్తున్నాను.

68. మిథ్యాత్వం ఆవరించిన జీవుని దృష్టికి విపరీత స్థితి ఏర్పడుతుంది. అట్టి వానికి ధర్మం రుచించదు; జ్వరగ్రస్తుడైన వానికి మధుర రసం కూడ చేదుగా తోస్తుంది గదా!

---

*స్పష్టీకరణ— 1. గదిలోపల ఉన్న వస్తువులు కనిపించకుండేటట్లు తెర అడ్డగిస్తుంది, అదే విధంగా జ్ఞానావరణ కర్మ జ్ఞానాన్ని [illegible] [illegible]

६९. मिच्छत्तपरिणदप्पा, तिव्वकसाएण सुट्ठु आविट्ठो ।
जीवं देहं एक्कं, मण्णंतो, होदि बहिरप्पा ॥३॥
मिथ्यात्वपरिणतात्मा, तीव्रकषायेण सुष्ठु आविष्टः ।
जीवं देहमेकं, मन्यमानः भवति बहिरात्मा ॥३॥

७०. जो जहवायं न कुणइ, मिच्छादिट्ठी तओ हु को अन्नो ।
वड्ढइ य मिच्छत्तं, परस्स संकं जणेमाणो ॥४॥
यो यथावादं न करोति, मिथ्यादृष्टिः ततः खलु कः अन्यः ।
वर्धते च मिथ्यात्वं, परस्य शंकां जनयमानः ॥४॥

८. राग-परिहारसूत्र

७१. रागो य दोसो वि य कम्मबीयं, कम्मं च मोहप्पभवं वयंति ।
कम्मं च जाईमरणस्स मूलं, दुक्खं च जाईमरणं वयंति ॥१॥
रागश्च द्वेषो पि च कर्मबीजं, कर्म च मोहप्रभवं वदन्ति ।
कर्म च जातिमरणस्य मूलम्, दुःखं च जातिमरणं वदन्ति ॥१॥

७२. न वि तं कुणइ अमित्तो, सुट्ठु वि य विराहिओ समत्थो वि ।
जं दो वि अनिग्गहिया, करंति रागो य दोसो य ॥२॥
नैव तत् करोति अमित्रं, सुष्ठ्वपि च विराद्धः समर्थोऽपि ।
यद् द्वावपि अनिगृहीतौ, कुरुतो रागश्च द्वेषश्च ॥२॥

७३. न य संसारम्मि सुहं, जाइजरामरणदुक्खगहियस्स ।
जीवस्स अत्थि जम्हा, तम्हा मुक्खो उवादेओ ॥३॥
न च संसारे सुखं, जातिजरामरणदुःखगृहीतस्य ।
जीवस्यास्ति यस्मात्, तस्माद् मोक्षः उपादेयः ॥३॥

७४. तं जइ इच्छसि गंतुं, तीरं भवसायरस्स घोरस्स ।
तो तवसंजमभंडं, सुविहिय ! गिण्हाहि तूरंतो ॥४॥
तद् यदीच्छसि गन्तुं, तीरं भवसागरस्य घोरस्य ।
तर्हि तपःसंयमभाण्डं, सुविहित ! गृहाण त्वरमाणः ॥४॥

69. మిథ్యా దృష్టిగల మనుష్యుడు తీవ్రమైన కషాయంలో పూర్తిగా చిక్కుకొని జీవుడూ శరీరమూ ఒకటేనని భావిస్తూ ఉంటాడు. అట్టివాడు బహిరాత్మ.

70. తత్త్వవిచారంచేసి దానికి అనుగుణంగా నడచుకొనని మనుష్యుని కన్న మించిన మిథ్యా దృష్టి వేరొకడుండడు. వాడు పరులకు శంక కలిగిస్తూ తన మిథ్యాత్వాన్ని మరింత ఎక్కువచేసి కొంటూ ఉంటాడు.

8. రాగ పరిహార సూత్రము

71. రాగద్వేషాలు కర్మకు బీజరూపమైన మూల కారణాలు. కర్మ మోహంవల్ల పుడుతుంది, అది జన్మ మరణాలకు మూలం. జన్మ మరణాలు దుఃఖానికి మూలం అని చెప్పబడ్డది.

72. మనచే ఆచరింపబడిన రాగద్వేషాలు చాల హాని కలిగిస్తవి. అంత హాని తిరస్కరింపబడ్డ బలవంతుడైన శత్రువుకూడ కలిగించలేడు.

73. జన్మ జరామరణ దుఃఖాలతో పీడింపబడే జీవునికి సుఖం అనేది ఏదీ ఉండదు; అందువల్ల మోక్షమే కోరదగినది.

74. ఓ మునిపుంగవా! నీవు ఈ మోహ సంసార సాగరాన్ని దాటి ఒడ్డుకు చేరుకున్నట్లయితే [illegible]. నిగ్రహం - అనే [illegible] శీఘ్రంగా సంపాదించుకో.

८८. कुलरूवजादिबुद्धिसु, तवसुदसीलेसु गारवं किंचि ।
जो णवि कुव्वदि समणो, मद्दवधम्मं हवे तस्स ॥७॥
कुलरूपजातिबुद्धिषु, तपःश्रुतशीलेषु गौरवं किञ्चित् ।
यः नैव करोति श्रमणः, मार्दवधर्मो भवेत् तस्य ॥७॥

౮౮. కులము, రూపము, జాతి, జ్ఞానము, తపము, శ్రుతము, శీలము-వీటిని గురించిన గర్వము లేశమాత్రమైన లేనట్టి శ్రమణుడు అనుష్ఠించేది మార్దవ ధర్మమనబడును.

౮౯. ఇతరులు తాను చేసిన అవమాన దోషానికి జాగ్రత్తగా పరిహారము కావించువాడే మానవంతుడు, గుణములు లేకుండ అభిమానము చూపుటలో అర్థము ఏమాత్రమూ లేదు.

౯౦. ఈ పురుషుడు అనేక పర్యాయములు ఉచ్చగోత్రంగానూ అనేక పర్యాయములు నీచగోత్రంగానూ స్వయంగా అనుభవించి ఉన్నాడు. కనుక ఉచ్చనీచ గోత్రములను గురించిన స్పృహ అర్థములేనిది. ఈ సంగతి గ్రహించిన తరువాత గోత్రవాది-అభిమానవాది-అనేవాడు ఎవరూ ఉండడు.

౯౧. కుటిలమైన ఆలోచనలు చేయనివాడు, కుటిలమైన మాటలు పలుకనివాడు, కుటిలమైన పనులు చేయనివాడు, తన దోషములను దాచనివాడు అనుసరించేది ఆర్జవ ధర్మము.

౯౨. పరులకు సంతాపం కలిగించే మాటలు విడిచి తనకూ పరులకూ హితము కలిగించే మాటలు పలుకు భిక్షువు ఆచరించు నాల్గవ ధర్మము సత్యమనబడును.

౯౩. అబద్ధం ఆడిన తరువాత మనుష్యుడు తానాడిన అబద్ధం బయటపడ పోవటం చూచి దుఃఖిస్తాడు. అబద్ధం చెప్పటానికి పూర్వం ఇతరులను మోసగించటానికి తాను అబద్ధం చెప్పబోతున్నానని వ్యాకులపడతాడు. తన అసత్యాన్ని పరులు ఎవరైనా తెలిసికొంటారేమో అని అతనికి విచారం [illegible] కలుగుతుంది. ఈ విధంగా అసత్య వచనం అన్నివిధాలా దుఃఖాన్నే కలిగిస్తుంది. ఈ విధంగానే పరులదగ్గరి వస్తువుల్లో తృప్తి చెందక దొంగతనం చేస్తూ, దుఃఖిస్తూ [illegible] హీనుడైపోతాడు.

౯౪. తన గుణాలను (సద్గుణాలను) చెప్పే హితవాక్యాలు మనుష్యుడు [illegible] సత్యమనం [illegible].

९५. विस्ससणिज्जो माया व, होइ पुज्जो गुरु व्व लोअस्स ।
सयणु व्व सच्चवाई, पुरिसो सव्वस्स होइ पिओ ॥१४॥
विश्वसनीयो मातेव, भवति पूज्यो गुरुरिव लोकस्य ।
स्वजन इव सत्यवादी, पुरुषः सर्वस्य भवति प्रियः ॥१४॥

९६. सच्चम्मि वसदि तवो, सच्चम्मि संजमो तह वसे सेसा वि गुणा ।
सच्चं णिबंधणं हि य, गुणाणमुदधीव मच्छाणं ॥१५॥
सत्ये वसति तपः, सत्ये संयमः तथा वसन्ति शेषा अपि गुणाः ।
सत्यं निबन्धनं हि च, गुणानामुदधिरिव मत्स्यानाम् ॥१५॥

९७. जहा लाहो तहा लोहो, लाहा लोहो पवड्ढई ।
दोमासकयं कज्जं, कोडीए वि न निट्ठियं ॥१६॥
यथा लाभस्तथा लोभः, लाभाल्लोभः प्रवर्धते ।
द्विमाषकृतं कार्यं, कोटयाऽपि न निष्ठितम् ॥१६॥

९८. सुवण्णरुप्पस्स उ पव्वया भवे, सिया हु केलाससमा असंखया ।
नरस्स लुद्धस्स न तेहि किंचि, इच्छा हु आगाससमा अणन्तिया ।१७।
सुवर्णरूप्यस्य च पर्वता भवेयुः स्यात् खलु कैलाससमा असंख्यकाः ।
नरस्य लुब्धस्य न तैः किञ्चित्, इच्छा खलु आकाशसमा अनन्तिका॥

९९. जहा य अंडप्पभवा बलागा, अंडं बलागप्पभवं जहा य ।
एमेव मोहाययणं खु तण्हा, मोहं च तण्हाययणं वयंति ॥१८॥
यथा च अण्डप्रभवा बलाका, अण्डं बलाकाप्रभवं यथा च ।
एवमेव मोहायतनं खलु तृष्णां, मोहं च तृष्णायतनं वदन्ति ॥१८॥

१००. समसंतोसजलेणं, जो धोवदि तिव्व-लोहमल-पुंजं ।
भोयण-गिद्धि-विहीणो, तस्स सउच्चं हवे विमलं ॥१९॥
समसन्तोषजलेन, यः धोवति तीव्रलोभमलपुञ्जम् ।
भोजनगृद्धिविहीनः, तस्य शौचं भवेत् विमलम् ॥१९॥

१०१. वय-समिदि-कसायाणं, दंडाणं तह इंदियाण पंचण्हं ।
धारण-पालण-णिग्गह-चाय-जओ संजमो भणिओ ॥२०॥
व्रतसमितिकषायाणां, दण्डानां तथा इन्द्रियाणां पञ्चानाम् ।
धारण-पालन-निग्रह-त्यागजयः संयमो भणितः ॥२०॥

95. సత్యవాది తల్లివలె విశ్వసనీయుడు, జనులకు గురువువలె పూజ్యుడు, ఆప్తమిత్రునివలె అందరికీ ప్రియం కలిగించేవాడుగా ఉంటారు.

96. తపము, సంయమము, ఇతర సమస్త సద్గుణాలు సత్యంలోనే సమావిష్టమై ఉన్నవి. సముద్రం జలచరాలన్నిటికీ ఆశ్రయస్థానమైనట్లుగా సమస్త సద్గుణాలకు సత్యమే నివాస స్థలం.

97. లాభం కలిగిన కొద్దీ లోభం పెరుగుతుంది. రెండు గురిగింజల ఎత్తు బంగారంతో పూర్తి అయ్యే పని లోభం పెరిగిన కారణం చేత కోటి స్వర్ణముద్రల వల్ల కూడ పూర్తిరాదు. (ఈ హిత వాక్యం కపిలుడనే వ్యక్తియొక్క లోభాన్ని వర్ణించే సందర్భంలో చెప్పబడ్డది.)

98. కైలాస పర్వతంతో సమానమైన వెండి బంగారపు కొండలు అసంఖ్యాకంగా లభించినప్పటికీ లోభివానికి వాటితో తృప్తి కలగదు. ఎందుకంటే కోరిక అనేది ఆకాశంవలె అంతులేనిది.

99. కొక్కెర గుడ్డులోనుంచి పుడుతుంది, ఆగుడ్డు కొక్కెర కడుపులో నుంచి పుడుతుంది; అదే విధంగా తృష్ణ నుండి మోహం పుడుతుంది, ఆమోహం తృష్ణ వలన ఉద్భవిస్తుంది.

100. అందువల్ల, సమత, సంతోషం అనే జలంతో లోభం అనే మురికిని కడిగివేసి లోభకళంకాన్ని వదిలివేసిన సాధువు విపులమైన గౌరవాన్ని ఆర్జిస్తారు.

101. వ్రతధారణం, సమితిపాలన, కషాయ నిగ్రహం, మనోవాక్కాయాల ప్రవృత్తి అనే దండాల త్యాగంచేయడం, పంచేంద్రియ విజయం-ఇటివి అన్నిటికీ సంయమం అని పేరు.

१०२. विसयकसाय-विणिग्गहभावं, काऊण झाणसज्झाए ।
जो भावइ अप्पाणं, तस्स तवं होदि णियमेण ॥२१॥
विषयकषाय-विनिग्रहभावं, कृत्वा ध्यानस्वाध्यायान् ।
यः भावयति आत्मानं, तस्य तपः भवति नियमेन ॥२१॥

१०३. णिव्वेदतियं भावइ, मोहं चइऊण सव्वदव्वेसु ।
जो तस्स हवे चागो, इदि भणिदं जिणवरिंदेहिं ॥२२॥
निर्वेदत्रिकं भावयति, मोहं त्यक्त्वा सर्वद्रव्येषु ।
यः तस्य भवति त्यागः, इति भणितं जिनवरेन्द्रैः ॥२२॥

१०४. जे य कंते पिए भोए, लद्धे विपिट्ठिकुव्वइ ।
साहीणे चयइ भोए, से हु चाइ त्ति वुच्चई ॥२३॥
यः च कान्तान् प्रियान् भोगान्, लब्धान् विपृष्ठीकरोति ।
स्वाधीनान् त्यजति भोगान्, स हि त्यागी इति उच्यते ॥२३॥

१०५. होऊण य णिस्संगो, णियभावं णिग्गहित्तु सुहदुहदं ।
णिद्दंदेण दु वट्टदि, अणयारो तस्साऽकिंचण्णं ॥२४॥
भूत्वा च निस्संगः, निजभावं निगृह्य सुखदुःखदम् ।
निर्द्वन्द्वेन तु वर्तते, अनगारः तस्याऽकिञ्चन्यम् ॥२४॥

१०६. अहमिक्को खलु सुद्धो, दंसणणाणमइओ सदाऽरूवी ।
ण वि अत्थि मज्झ किंचि वि, अण्णं परमाणुमित्तं पि ॥२५॥
अहमेकः खलु शुद्धो, दर्शनज्ञानमयः सदाऽरूपी ।
नाप्यस्ति मम किञ्चिदप्यन्यत् परमाणुमात्रमपि ॥२५॥

१०७-१०८. सुहं वसामो जीवामो, जेसिं णो नत्थि किंचण ।
मिहिलाए डज्झमाणीए, न मे डज्झइ किंचण ॥२६॥
चत्तपुत्तकलत्तस्स, निव्वावारस्स भिक्खुणो ।
पियं न विज्जई किंचि, अप्पियं पि न विज्जए ॥२७॥
सुखं वसामो जीवामः, येषाम् अस्माकं नास्ति किञ्चन ।
मिथिलायां दह्यमानायां, न मे दह्यते किञ्चन ॥२६॥
त्यक्तपुत्रकलत्रस्य, निर्व्यापारस्य भिक्षोः ।
प्रियं न विद्यते किञ्चित्, अप्रियमपि न विद्यते ॥२७॥

102. ఇంద్రియవిషయాలనూ కషాయాలనూ నిగ్రహించి ధ్యానస్వాధ్యాయాలద్వారా ఆత్మను భావించటాన్ని తపోధర్మం అని అంటారు.

103. అన్ని ద్రవ్యములయందు కలిగే మోహాన్ని త్యజించి, త్రివిధ నిర్వేదము (సంసార, దేహ, భోగాల ఎడ విరాగం) తో తన ఆత్మను భావించేవాడు త్యాగధర్మాన్ని ఆచరిస్తాడని జినేంద్ర దేవుడు బోధించాడు.

104. మనోహరము, అత్యంత ప్రియము అయిన భోగవస్తువు లభ్యమైనప్పటికీ దానినుండి విముఖుడై తన స్వేచ్ఛతో భోగ త్యాగం చేసేవాడే నిజమైన త్యాగి అని పిలువబడతాడు.

105. అన్ని విధములైన పరిగ్రహాలను వదిలిపెట్టి నిస్సంగుడై, తన సుఖ దుఃఖాలను నిగ్రహిస్తూ నిర్ద్వంద్వంగా సంచరించేముని ఆకించన్య ధర్మాన్ని ఆచరిస్తాడు.

106. నేను ఒక్కడను, శుద్ధుడను, దర్శన జ్ఞానమయుడను, నిత్యుడను, రూపరహితుడను, పరమాణు మాత్రమైనను ఇతర పదార్థం ఏదీ నాది కాదు (ఇది భావించటం ఆకించన్య ధర్మం)

107. [illegible]

108. [illegible]

१०९. जहा पोम्मं जले जायं, नोवलिप्पइ वारिणा ।
एवं अलित्तं कामेहिं, तं वयं बूम माहणं ॥२८॥
यथा पद्मं जले जातं, नोपलिप्यते वारिणा ।
एवमलिप्तं कामैः, तं वयं ब्रूमो ब्राह्मणम् ॥२८॥

११०. दुक्खं हयं जस्स न होइ मोहो, मोहो हओ जस्स न होइ तण्हा ।
तण्हा हया जस्स न होइ लोहो, लोहो हओ जस्स न किंचणाइं ॥२९॥
दुःखं हतं यस्य न भवति मोहः, मोहो हतो यस्य न भवति तृष्णा ।
तृष्णा हता यस्य न भवति लोभः, लोभो हतो यस्य न किञ्चन ॥२९॥

१११. जीवो बंभ जीवम्मि, चेव चरिया हविज्ज जा जदिणो ।
तं जाण बंभचेरं, विमुक्कपरदेहतित्तिस्स ॥३०॥
जीवो ब्रह्म जीवे, चैव चर्या भवेत् या यतेः ।
तद् जानीहि ब्रह्मचर्यं, विमुक्त-परदेहतृप्तेः ॥३०॥

११२. सव्वंगं पेच्छंतो, इत्थीणं तासु मुयदि दुब्भावं ।
सो बम्हचेरभावं, सुक्कदि खलु दुद्धरं धरदि ॥३१॥
सर्वाङ्गं प्रेक्षमाणः स्त्रीणां तासु मुञ्चति दुर्भावम् ।
स ब्रह्मचर्यभावं, सुकृती खलु दुर्धरं धरति ॥३१॥

११३. जउकुंभे जोइउवगूढे, आसुभितत्ते नासमुवयाइ ।
एवित्थियाहि अणगारा, संवासेण नासमुवयंति ॥३२॥
जतुकुम्भे ज्योतिरुपगूढः आश्वभितप्तो नाशमुपयाति ।
एवं स्त्रीभिरनगाराः, संवासेन नाशमुपयान्ति ॥३२॥

११४. एए य संगे समइक्कमित्ता, सुदुत्तरा चेव भवंति सेसा ।
जहा महासागरमुत्तरित्ता, नई भवे अवि गंगासमाणा ॥३३॥
एतांश्च संगान् समतिक्रम्य, सुदुस्तराश्चैव भवन्ति शेषाः ।
यथा महासागरमुत्तीर्य, नदी भवेदपि गङ्गासमाना ॥३३॥

११५. जह सीलरक्खयाणं, पुरिसाणं णिंदिदाओ महिलाओ ।
तह सीलरक्खयाणं, महिलाणं णिंदिदा पुरिसा ॥३४॥
यथा शीलरक्षकाणां, पुरुषाणां निन्दिता भवन्ति महिलाः ।
तथा शीलरक्षकाणां, महिलानां निन्दिता भवन्ति पुरुषाः ॥३४॥

109. నీటిలో పుట్టిన కమలం నీటితో తడిసిపోనట్లుగా కామోపభోగ వాతావరణంలో పుట్టినను దాన్ని అంటని మనుష్యుణ్ణి బ్రాహ్మణుడని అంటారు.

110. మోహంలేనివాడు తన దుఃఖాన్ని నాశనం చేసికొన్నాడన్నమాట. తృష్ణను విడువగలిగిన వాడు మోహాన్ని తొలగించుకున్నాడని చెప్పవచ్చు. అదే విధంగా లోభాన్ని విడిచినవాడు తృష్ణను వదిలివేశాడని అనుకోవాలి. గనుకనే ఏమీ లేనివాడు లోభాన్ని విడిచిన మాట నిశ్చయం.

111. నీవదే బ్రహ్మ. దేహమందు ఆసక్తి విడిచి పెట్టిన ముని బ్రహ్మను గురించి ఆచరించే చర్యకు బ్రహ్మచర్యం అని పేరు.

112. సుందరములు మనోహరమైన రూపలావణ్యం, అంగప్రత్యంగాలు చూచి దుర్భావనగాని మనో వికారంగాని కలుగని వాడే వాస్తవమైన బ్రహ్మచర్యం ఆచరించినవాడు.

113. లక్కతో చేసిన బంతి నిప్పులోనికి విసిరిన వెంటనే కాలి నశించిపోయినట్లు స్త్రీ సాంగత్యం పొందిన అనగారుడు (ముని) వినాశం చెందుతాడు.

114. స్త్రీ సహవాసమైన కామోద్రేకం [illegible] వాడు ధర్మము వైపు [illegible] పెడదారిన పడిపోతుంటాడు. మహా పాపకార్యాలు [illegible]

११६. किं पुण गुणसहिदाओ, इत्थीओ अत्थि वित्थडजसाओ ।
णरलोगदेवदाओ, देवेहिं वि वंदणिज्जाओ ॥३५॥
किं पुनः ? गुणसहिताः, स्त्रियः सन्ति विस्तृतयशसः ।
नरलोकदेवताः देवैरपि वन्दनीयाः ॥३५॥

११७. तेल्लोक्काडविडहणो, कामग्गी विसयरुक्खपज्जलिओ ।
जोव्वणतणिल्लचारी, जं ण डहइ सो हवइ धण्णो ॥३६॥
त्रैलोक्याटविदहनः, कामाग्निर्विषयवृक्षप्रज्वलितः ।
यौवनतृणसंचरणचतुरः, यं न दहति स भवति धन्यः ॥३६॥

११८. जा जा वज्जई रयणी, न सा पडिनियत्तई ।
अहम्मं कुणमाणस्स, अफला जन्ति राइओ ॥३७॥
या या व्रजति रजनी, न सा प्रतिनिवर्तते ।
अधर्मं कुर्वाणस्य, अफलाः यान्ति रात्रयः ॥३७॥

११९-१२०. जहा य तिण्णि वणिया, मूलं घेत्तूण निग्गया ।
एगोऽत्थ लहई लाहं, एगो मूलेण आगओ ॥३८॥
एगो मूलं पि हारित्ता, आगओ तत्थ वाणिओ ।
ववहारे उवमा एसा, एवं धम्मे वियाणह ॥३९॥
यथा च त्रयो वणिजः, मूलं गृहीत्वा निर्गताः ।
एकोऽत्र लभते लाभम्, एको मूलेन आगतः ॥३८॥
एकः मूलम् अपि हारयित्वा, आगतस्तत्र वाणिजः ।
व्यवहारे उपमा एषा, एवं धर्मं विजानीत ॥३९॥

१२१. अप्पा जाणइ अप्पा, जहट्ठिओ अप्पसक्खिओ धम्मो ।
अप्पा करेइ तं तह, जह अप्पसुहावओ होइ ॥४०॥
आत्मा जानाति आत्मा, यथास्थितो आत्मसाक्षिको धर्मः ।
आत्मा करोति तं तथा, यथा आत्मसुखावहो भवति ॥४०॥

१०. संयमसूत्र

१२२. अप्पा नई वेयरणी, अप्पा मे कूडसामली ।
अप्पा कामदुहा धेणू, अप्पा मे नंदणं वणं ॥१॥
आत्मा नदी वैतरणी, आत्मा मे कूटशाल्मली ।
आत्मा कामदुघा धेनुः, आत्मा मे नन्दनं वनम् ॥१॥

१३३. इह उवसंतकसाओ, लहइ अणंतं पुणो वि पडिवायं।
न हु भे वीससियव्वं, थेवे वि कसायसेसम्मि ॥१२॥
इह उपशान्तकषायो, लभतेऽनन्तं पुनरपि प्रतिपातम्।
न हि युष्माभिर्विश्वसितव्यं स्तोकेऽपि कषायशेषे ॥१२॥

१३४. अणथोवं वणथोवं, अग्गीथोवं कसायथोवं च।
न हु भे वीससियव्वं, थोवं पि हु तं बहु होइ ॥१३॥
ऋणस्तोकं व्रणस्तोकम्, अग्निस्तोकं कषायस्तोकं च।
न हि भवद्भिर्विश्वसितव्यं, स्तोकमपि खलु तद् बहु भवति॥१३॥

१३५. कोहो पीइं पणासेइ, माणो विणयनासणो।
माया मित्ताणि नासेइ, लोहो सव्वविणासणो ॥१४॥
क्रोधः प्रीतिं प्रणाशयति, मानो विनयनाशनः।
माया मित्राणि नाशयति, लोभः सर्वविनाशनः ॥१४॥

१३६. उवसमेण हणे कोहं, माणं मद्दवया जिणे।
मायं चऽज्जवभावेण, लोभं संतोसओ जिणे ॥१५॥
उपशमेन हन्यात् क्रोधं, मानं मार्दवेन जयेत्।
मायां च आर्जवभावेन, लोभं सन्तोषतो जयेत् ॥१५॥

130. పాపకర్మలలో వ్యక్తిని ప్రవర్తింపజేసే పాపాలు రాగద్వేషాలు. ఈ రెంటిని నిరోధించని విధుడు సంసారంలోనే నిలబడిపోడంవల్ల విముక్తి పొందరాదు.

131. కనుక బిగించి సత్త్వాన్ని సంపూర్ణంగా మనంలో ఉంచుకొనుట్టుగా జ్ఞాన ధ్యాన తపోబలాలతో ఇంద్రియ విషయాలనూ కషాయాలనూ నిరోధించవలె.

132. మనోగుణాలను ఓపరానివారు ఆసనం ద్వారా ఉపశమింప చేయబడిన కషాయములు ఉనేశ్వరునివంటి దారిద్ర్య బలంగల మునిని కూడ చలింపజేసి అతనికి పతనం కలిగించగలిగినవిగా ఉన్నవి. ఆ స్థితిలో రాగయుక్తులైన సామాన్య మనుజుల సంగతి వేరే చెప్పవలయునా ?

133. కషాయాలను ఉపశమింపజేసే పురుషునికి కూడ అనంతమైన పరిహారం (అప్రమాదయుక్తత్వం) ప్రాప్తించేటప్పుడు కొంచెమైన కషాయం ఏది అల్పమైనదైనప్పటికీ దాన్ని నమ్మ దగినది కాదు. అనగా దాన్ని విశ్వసించ రాదు.

134. ఋణం కొంచెమేనా అని, గాయం చిన్నదేనా అని, నిప్పు కణమేనా అని కషాయం అల్పమైనదేనా అని నమ్మి ఉండకూడదు. ఇవి అన్నీ పెద్దవిగా ఉండి వినాశప్రమాదాన్ని కలిగిస్తూ ఉంటవి.

१३७. जहा कुम्मे सअंगाइं, सए देहे समाहरे।
एवं पावाइं मेहावी, अज्झप्पेण समाहरे॥१६॥
यथा कूर्मः स्वअङ्गानि, स्वके देहे समाहरेत्।
एवं पापानि मेधावी, अध्यात्मना समाहरेत्॥१६॥

१३८. से जाणमजाणं वा, कट्टुं आहम्मिअं पयं।
संवरे खिप्पमप्पाणं, बीयं तं न समायरे॥१७॥
स जानन् अजानन् वा, कृत्वा आधार्मिकं पदम्।
संवरेत् क्षिप्रमात्मानं, द्वितीयं तत् न समाचरेत्॥१७॥

१३९. धम्मारामे चरे भिक्खू, धिइमं धम्मसारही।
धम्मारामरए दंते, बम्भचेरसमाहिए॥१८॥
धर्मारामे चरेद् भिक्षुः, धृतिमान् धर्मसारथिः।
धर्मारामरतो दान्तः, ब्रह्मचर्यसमाहितः॥१८॥

137. తాబేలు తన అంగాలను శరీరం లోపలికి ముడిచిపెట్టుకున్నట్లుగా జ్ఞానియైనవాడు అధ్యాత్మం ద్వారా పాపాలను లోపలికి ముడిచి ఉంచుకోగలుగుతాడు.

138. తెలిసియో, తెలియకనో ఏదైన అధర్మకార్యం ఆచరించటం జరిగినట్టయితే తన ఆత్మను వెంటనే దాని నుండి మళ్ళించుకోవాలి. తిరిగి రెండవసారి ఎన్నటికీ ఆ పని తలపెట్టరాదు.

139. ధైర్యశాలి, ధర్మరథం నడిపేవాడు, ధర్మక్షేత్రంలో సంచరించేవాడు, దాంతుడు, బ్రహ్మచర్యంలో సమాహితుడు అయిన భిక్షువు సదా ధర్మారామంలో విహరిస్తూ ఉంటాడు.

11. అపరిగ్రహ సూత్రము

140. జీవులు పరిగ్రహం కోసం హింస చేస్తారు, అసత్యం పలుకుతారు, దొంగతనం చేస్తారు, స్త్రీ సంగమం చేస్తారు, అత్యధికంగా ఆస్తిని పొందుతారు. పరిగ్రహం పంచపాపాలకు మూలం.

141. సచేతనాన్ని, అచేతనాన్ని అయిన ఏ చిన్న వస్తువునైనా సరే పరిగ్రహించినా, వేరే ఇతరులు పరిగ్రహించటానికి అనుజ్ఞ ఇచ్చినా అట్టి సాధకుడికి దుఃఖ విముక్తి కలుగదు.

142. పరిగ్రహ బుద్ధిని విడిచిపెట్టినవాడే పరిగ్రహాన్ని త్యజించగలడు. పరిగ్రహం లేనటువంటి మునే సాధనామార్గాన్ని అవగాహన చేసుకోగలడు.

१४३-१४४. मिच्छत्तवेदरागा, तहेव हासादिया य छद्दोसा ।
चत्तारि तह कसाया, चउदस अब्भंतरा गंथा ॥४॥
बाहिरसंगा खेत्तं, वत्थु धणधन्नकुप्पभांडाणि ।
दुपयचउप्पय जाणाणि, केव सयणासणे य तहा ॥५॥
मिथ्यात्ववेदरागाः, तथैव हासादिकाः च षड्दोषाः ।
चत्वारस्तथा कषायाः, चतुर्दश अभ्यन्तराः ग्रन्थाः ॥४॥
बाह्यसंगाः क्षेत्रं, वास्तुधनधान्यकुप्यभाण्डानि ।
द्विपदचतुष्पदानि यानानि, चैव शयनासनानि च तथा ॥५॥

१४५. सव्वगंथविमुक्को, सीईभूओ पसंतचित्तो अ ।
जं पावइ मुत्तिसुहं, न चक्कवट्टी वि तं लहइ ॥६॥
सर्वग्रन्थविमुक्तः, शीतीभूतः प्रशान्तचित्तश्च ।
यत्प्राप्नोति मुक्तिसुखं, न चक्रवर्त्यपि तल्लभते ॥६॥

१४६. गंथच्चाओ इंदिय-णिवारणे अंकुसो व हत्थिस्स ।
णयरस्स खाइया वि य, इंदियगुत्ती असंगत्तं ॥७॥
ग्रन्थत्यागः इन्द्रिय-निवारणे अंकुश इव हस्तिनः ।
नगरस्य खातिका इव च, इन्द्रियगुप्तिः असंगत्वम् ॥७॥

१२. अहिंसासूत्र

१४७. एयं खु नाणिणो सारं, जं न हिंसइ कंचण ।
अहिंसासमयं चेव, एतावंते वियाणिया ॥१॥
एतत् खलु ज्ञानिनः सारं, यत् न हिनस्ति कञ्चन ।
अहिंसा समतां चैव, एतावतीं विजानीयात् ॥१॥

१४८. सव्वे जीवा वि इच्छंति, जीविउं न मरिज्जिउं ।
तम्हा पाणवहं घोरं, निग्गंथा वज्जयंति णं ॥२॥
सर्वे जीवाः अपि इच्छन्ति, जीवितुं न मर्तुम् ।
तस्मात्प्राणवधं घोरं, निर्ग्रन्थाः वर्जयन्ति तम् ॥२॥

143- పరిగ్రహం రెండు విధాలైనది: మొదట అభ్యంతరం, రెండవది
144. బాహ్యం. అభ్యంతరపరిగ్రహాలలో 14 భేదాలున్నవి :
1. మిథ్యాత్వం, 2 స్త్రీవేద, 3. పురుషవేద, 4. నపుంసకవేద,
5. హాస్యం, 6. రతి, 7. అరతి, 8. శోకం, 9. భయం,
10. జుగుప్స, 11. క్రోధం, 12. మానం, 13. మాయ,
14. లోభం.
బాహ్య పరిగ్రహం 10 విధములైనది:-
1. పొలం, 2. ఇల్లు, 3. ధన ధాన్యం, 4. వస్త్రం, 5. భాండం,
6. దాస దాసీ, 7. పశువులు, 8. యానం, 9. శయ్య,
10. ఆసనం.

145. సంపూర్ణంగా పరిగ్రహాలనుండి విముక్తిగాంచి ప్రపంచంలో [illegible], [illegible] ముక్తి [illegible] [illegible] [illegible].

146. [illegible]

१५६. णाणी कम्मस्स खयत्थ-मुट्ठिदो णोट्ठिदो य हिंसाए ।
अददि असढं अहिंसत्थं, अप्पमत्तो अवधगो सो ॥१०॥
ज्ञानी कर्मणः क्षयार्थ-मुत्थितो नोत्थितः च हिंसायै ।
यतति अशठम् अहिंसार्थम् अप्रमत्तः अवधकः सः ॥१०॥

१५७. अत्ता चेव अहिंसा, अत्ता हिंसत्ति णिच्छओ समए ।
जो होदि अप्पमत्तो, अहिंसगो हिंसगो इदरो ॥११॥
आत्मैवाहिंसाऽऽत्मा, हिंसेति निश्चयः समये ।
यो भवति अप्रमत्तोऽहिंसकः, हिंसकः इतरः ॥११॥

१५८. तुंगं न मंदराओ, आगासाओ विसालयं नत्थि ।
जह तह जयंमि जाणसु, धम्मसहिंसासमं नत्थि ॥१२॥
तुङ्गं न मन्दरात्, आकाशाद्विशालकं नास्ति ।
यथा तथा जगति जानीहि, धर्मोऽहिंसासमो नास्ति ॥१२॥

१५९. अभयं पत्थिवा! तुब्भं, अभयदाया भवाहि य ।
अणिच्चे जीवलोगम्मि, किं हिंसाए पसज्जसि ॥१३॥
अभयं पार्थिव! तुभ्यम् अभयदाता भव च ।
अनित्ये जीवलोके, किं हिंसायां प्रसज्जसि ॥१३॥

१३. अप्रमादसूत्र

१६०. इमं च मे अत्थि इमं च नत्थि, इमं च मे किच्चं इमं अकिच्चं ।
तं एवमेवं लालप्पमाणं, हरा हरंति त्ति कहं पमाए? ॥१॥
इदं च मेऽस्ति इदं च नास्ति, इदं च मे कृत्यमिदमकृत्यम् ।
तमेवमेवं लालप्यमानं, हरा हरन्तीति कथं प्रमादः? ॥१॥

१६१. सीतंति सुवंताणं, अत्था पुरिसाण लोगसारत्था ।
तम्हा जागरमाणा, विधुणध पोराणयं कम्मं ॥२॥
सीदन्ति स्वपताम्, अर्थाः पुरुषाणां लोकसारार्थाः ।
तस्माज्जागरमाणा, विधूनयत पुराणकं कर्म ॥२॥

156. జ్ఞాని కర్మక్షయంకోసం ఉద్యుక్తుడై సాధన చేస్తాడు. హింస చేయడు. అతడు నిష్కామ భావంతో అహింస సాధించడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. అట్టి అప్రమత్తుడైన ముని అహింసకుడవుతాడు.

157. ఆత్మయే అహింస. ఆత్మయే హింస — ఇది సిద్ధాంతంయొక్క నిర్ణయం. అప్రమత్తుడై ఉండేవాడు అహింసకుడు, ప్రమత్తుడై ఉండేవాడు హింసకుడు.

158. మేరు పర్వతం కంటే ఎత్తైనది, ఆకాశం కంటే విశాలమైనది జగత్తులో ఏదీ లేనట్లు అహింసకు సమానమైన ధర్మం ఏదీ లేదు.

159. "ఓ పార్థివ మహారాజా! నీకు అభయమిస్తున్నాను, నీవుకూడా ఇతరులకు అభయం ఇచ్చేవాడివి కమ్ము. అనిత్యమైన యీ జీవలోకంలో నీవు హింసకు ఎందుకు పాల్పడుతున్నావు?"—అని ముని అన్నాడు.

१५६. णाणी कम्मस्स खयत्थ-मुट्ठिदो णोट्ठिदो य हिंसाए ।
अददि असढं अहिंसत्थं, अप्पमत्तो अवधगो सो ॥१०॥
ज्ञानी कर्मणः क्षयार्थ-मुत्थितो नोत्थितः च हिंसायै ।
यतति अशठम् अहिंसार्थम् अप्रमत्तः अवधकः सः ॥१०॥

१५७. अत्ता चेव अहिंसा, अत्ता हिंसति णिच्छओ समए ।
जो होदि अप्पमत्तो, अहिंसगो हिंसगो इदरो ॥११॥
आत्मैवाहिंसाऽऽत्मा, हिंसेति निश्चयः समये ।
यो भवति अप्रमत्तोऽहिंसकः, हिंसकः इतरः ॥११॥

१५८. तुंगं न मंदराओ, आगासाओ विसालयं नत्थि ।
जह तह जयंमि जाणसु, धम्ममहिंसासमं नत्थि ॥१२॥
तुङ्गं न मन्दरात्, आकाशाद्विशालकं नास्ति ।
यथा तथा जगति जानीहि, धर्मोऽहिंसासमो नास्ति ॥१२॥

१५९. अभयं पत्थिवा! तुब्भं, अभयदाया भवाहि य ।
अणिच्चे जीवलोगम्मि, किं हिंसाए पसज्जसि ॥१३॥
अभयं पार्थिव! तुभ्यम् अभयदाता भव च ।
अनित्ये जीवलोके, किं हिंसायां प्रसज्जसि ॥१३॥

१३. अप्रमादसूत्र

१६०. इमं च मे अत्थि इमं च नत्थि, इमं च मे किच्चं इमं अकिच्चं ।
तं एवमेवं लालप्पमाणं, हरा हरंति त्ति कहं पमाए ? ॥१॥
इदं च मेऽस्ति इदं च नास्ति, इदं च मे कृत्यमिदमकृत्यम् ।
तमेवमेवं लालप्यमानं, हरा हरन्तीति कथं प्रमादः ? ॥१॥

१६१. सीतंति सुवंताणं, अत्था पुरिसाण लोगसारत्था ।
तम्हा जागरमाणा, विधुणध पोराणयं कम्मं ॥२॥
सीदन्ति स्वपताम्, अर्थाः पुरुषाणां लोकसारार्थाः ।
तस्माज्जागरमाणा, विधूनयत पुराणकं कर्म ॥२॥

166. [illegible] దుర్బుద్ధి [illegible] [illegible] [illegible] హింస [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] లాంటి [illegible] అహింస [illegible] [illegible] [illegible] అప్రమత్తుడైన ముని అహింస [illegible]

167. [illegible] అహింస, [illegible] హింస — అని [illegible] [illegible] అప్రమత్తుడై [illegible] అహింసకుడు, ప్రమత్తుడై [illegible]

168. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] విశాలమైనది [illegible] [illegible] అహింసకు సమానమైన ధర్మం [illegible].

169. "[illegible] [illegible]! [illegible] [illegible] అయినాను. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" — అని ముని [illegible]

13. [illegible] సూత్రము

170. "[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" — అని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],

171. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

१६२. जागरिया धम्मीणं, अहम्मीणं च सुत्तया सेया ।
वच्छाहिवभगिणीए, अकहिंसु जिणो जयंतीए ॥३॥
जागरिका धर्मिणाम्, अधर्मिणां च सुप्तता श्रेयसी ।
वत्साधिपभगिन्याः, कथितवान् जिनः जयन्त्याः ॥३॥

१६३. सुत्तेसु यावी पडिबुद्धजीवी, न वीससे पण्डिए आसुपण्णे ।
घोरा मुहुत्ता अबलं सरीरं, भारंड-पक्खी व चरेऽप्पमत्तो ॥४॥
सुप्तेषु चापि प्रतिबुद्धजीवी, न विश्वसेत् पण्डित आशुप्रज्ञः ।
घोराः मुहूर्ता अबलं शरीरम्, भारण्डपक्षीव चरेद् अप्रमत्तः ॥४॥

१६४. पमायं कम्ममाहंसु, अप्पमायं तहाऽवरं ।
तब्भावादेसओ वावि, बालं पंडियमेव वा ॥५॥
प्रमादं कर्म आहु-रप्रमादं तथाऽपरम् ।
तद्भावादेशतो वापि, बालं पण्डितमेव वा ॥५॥

१६५. न कम्मुणा कम्म खवेंति बाला, अकम्मुणा कम्म खवेंति धीरा ।
मेधाविणो लोभमया वतीता, संतोसिणो नो पकरेंति पावं ॥६॥
न कर्मणा कर्म क्षपयन्ति बाला, अकर्मणा कर्म क्षपयन्ति धीराः ।
मेधाविनो लोभमदाद् व्यतीताः, सन्तोषिणो नो प्रकुर्वन्ति पापम् ॥

१६६. सव्वओ पमत्तस्स भयं, सव्वओ अप्पमत्तस्स नत्थि भयं ॥७॥
सर्वतः प्रमत्तस्य भयं, सर्वतोऽप्रमत्तस्य नास्ति भयम् ॥७॥

१६७. नाऽऽलस्सेण समं सुक्खं, न विज्जा सह निद्दया ।
न वेरग्गं ममत्तेणं, नारंभेण दयालुया ॥८॥
नाऽऽलस्येन समं सौख्यं, न विद्या सह निद्रया ।
न वैराग्यं ममत्वेन, नारम्भेण दयालुता ॥८॥

१६८. जागरह नरा ! णिच्चं, जागरमाणस्स वड्ढते बुद्धी ।
जो सुवति ण सो धन्नो, जो जग्गति सो सया धन्नो ॥९॥
जागृत नराः ! नित्यं, जागरमाणस्य वर्द्धते बुद्धिः ।
यः स्वपिति न सो धन्यः, यः जागर्त्ति स सदा धन्यः ॥९॥

182. "ద్విపదుల మేల్కొని ఉండటం, అద్విపదుల విగ్రహాలు ఉండటం శ్రేయస్కరం"—అని భగవాన్ మహావీరుడు వర్ధమానానికైన కరుణని సాధించి జయంతికి వెలుగు చెప్పాడు.

183. శ్రద్ధాగాఢమైన మనిషులు నిర్భయస్థితిని పొందగలిగిన మేల్కొని ఉండవలె: ప్రమాదంతో కూడిన వారిని విశ్వసించరాదు. కాలంమొక్క మనిషులు (మునిగాళ్ళు) గాఢమైనవి, వాటి చడు అనేది లేదు. శరీరం ఉన్నంతమైంది: దాని అడు దానిక వినదగి అప్రమత్తత మెలుకువతో ఉండటం మంచిది. (దారంతం ఒక విరమైన మట్టి, శరీరం ఒకటే అయినా దానికి రేపాలు రెండు, లేదు మొదలు, మూడవాళ్ళ ఉంటవి. ఒక దేహం విగ్రహంగా ఉన్నప్పుడు రెండవది దాగ్రత్తగా మేల్కొని ఉంటుందట.)

184. ప్రమాదాన్ని మృత్యు (పదం) అని, అప్రమాదాన్ని అమృత (సంపదం) అని అంటారు. ప్రమాదం ఉన్నప్పటికీ మనుష్యుడు దాడు (అర్హత) అవరాదు. ప్రమాదస్థితి లేనప్పుడు మనిషులు (జ్ఞాని) అవరాదు.

185. అజ్ఞానమైన మానవుడు తన్ను తన ప్రవృత్తిని దాచి తన దర్శనం ఎయటిని దాచిపెట్టడు. వారి అంతర దర్శనంలో దర్శనం దేవాలయం. మీద మనసు అద్దం (సంసార - నిష్క్రమణ) ద్వారా దర్శనం పొందినాడు. అర్థ మేలని మన దారిలో అభిమాని మనస్సు ఉండాలని మనసు దేనికి దేవుడు.

186. ప్రమత్తుడైన వ్యక్తి దైవమంతటి దయను దేవుడు దాని కలిగి ఉండడు.

187. [illegible]

188. [illegible]

१६९. आदाणे णिक्खेवे, वोसिरणे ठाणगमणसयणेसु ।
सव्वत्थ अप्पमत्तो, दयावरो होदु हु अहिंसओ ॥१०॥
आदाने निक्षेपे, व्युत्सर्जने स्थानगमनशयनेषु ।
सर्वत्राऽप्रमत्तो, दयापरो भवति खल्वहिंसकः ॥१०॥

१४. शिक्षासूत्र

१७०. विवत्ती अविणीअस्स, संपत्ती विणीअस्स य ।
जस्सेयं दुहओ नायं, सिक्खं से अभिगच्छइ ॥१॥
विपत्तिरविनीतस्य, संपत्तिर्विनीतस्य च ।
यस्यैतद् द्विधा ज्ञातं, शिक्षां सः अधिगच्छति ॥१॥

१७१. अह पंचहिं ठाणेहिं, जेहिं सिक्खा न लब्भई ।
थम्भा कोहा पमाएणं, रोगेणाऽलस्सएण य ॥२॥
अथ पञ्चभिः स्थानैः, यैः शिक्षा न लभ्यते ।
स्तम्भात् क्रोधात् प्रमादेन, रोगेणालस्यकेन च ॥२॥

१७२-१७३. अह अट्ठहिं ठाणेहिं, सिक्खासीले त्ति वुच्चई ।
अहस्सिरे सया दंते, न य मम्ममुदाहरे ॥३॥
नासीले न विसीले, न सिया अइलोलुए ।
अकोहणे सच्चरए, सिक्खासीले त्ति वुच्चई ॥४॥
अथाष्टभिः स्थानैः, शिक्षाशील इत्युच्यते ।
अहसनशीलः सदा दान्तः, न च मर्म उदाहरेत् ॥३॥
नाशीलो न विशीलः, न स्यादतिलोलुपः ।
अक्रोधनः सत्यरतः, शिक्षाशील इत्युच्यते ॥४॥

१७४. नाणमेगग्गचित्तो अ, ठिओ अ ठावयई परं ।
सुआणि अ अहिज्जित्ता, रओ सुअसमाहिए ॥५॥
ज्ञानमेकाग्रचित्तश्च, स्थितः च स्थापयति परम् ।
श्रुतानि च अधीत्य, रतः श्रुतसमाधौ ॥५॥

169. [illegible]

14. [illegible]

170. [illegible]

171. 1. [illegible], 2. [illegible], 3. [illegible], 4. [illegible], 5. [illegible]

172- 1. [illegible] 2. [illegible]

173. [illegible] 3. [illegible] 4. [illegible] 5. [illegible] 6. [illegible] 7. [illegible] 8. [illegible]

174. [illegible]

१७५. वसे गुरुकुले निच्चं, जोगवं उवहाणवं ।
पियंकरे पियंवाई, से सिक्खं लद्धुमरिहइ ॥६॥
वसेद् गुरुकुले नित्यं, योगवानुपधानवान् ।
प्रियंकरः प्रियवादी, स शिक्षां लब्धुमर्हति ॥६॥

१७६. जह दीवा दीवसयं, पइप्पए सो य दिप्पए दीवो ।
दीवसमा आयरिया, दिप्पंति परं च दीवेंति ॥७॥
यथा दीपात् दीपशतं, प्रदीप्यते स च दीप्यते दीपः ।
दीपसमा आचार्याः, दीप्यन्ते परं च दीपयन्ति ॥७॥

१५. आत्मसूत्र

१७७. उत्तमगुणाण धामं, सव्वदव्वाण उत्तमं दव्वं ।
तच्चाण परं तच्चं, जीवं जाणेह णिच्छयदो ॥१॥
उत्तमगुणानां धामं, सर्वद्रव्याणां उत्तमं द्रव्यम् ।
तत्त्वानां परं तत्त्वं, जीवं जानीत निश्चयतः ॥१॥

१७८. जीवा हवंति तिविहा, बहिरप्पा तह य अंतरप्पा य ।
परमप्पा वि य दुविहा, अरहंता तह य सिद्धा य ॥२॥
जीवाः भवन्ति त्रिविधाः, बहिरात्मा तथा च अन्तरात्मा च ।
परमात्मानः अपि च द्विविधाः, अर्हन्तः तथा च सिद्धाः च ॥२॥

१७९. अक्खाणि बहिरप्पा, अंतरप्पा हु अप्पसंकप्पो ।
कम्मकलंक-विमुक्को, परमप्पा भण्णए देवो ॥३॥
अक्षाणि बहिरात्मा, अन्तरात्मा खलु आत्मसंकल्पः ।
कर्मकलङ्कविमुक्तः, परमात्मा भण्यते देवः ॥३॥

१८०. ससरीरा अरहंता, केवलणाणेण मुणिय-सयलत्था ।
णाणसरीरा सिद्धा, सव्वुत्तम-सुक्ख-संपत्ता ॥४॥
सशरीराः अर्हन्तः, केवलज्ञानेन ज्ञातसकलार्थाः ।
ज्ञानशरीराः सिद्धाः, सर्वोत्तमसौख्यसंप्राप्ताः ॥४॥

175. సదా గురుకులవాసం చేసేవాడు, శాస్త్రాధ్యయనం (సమాధి)లో లీనమై ఉండేవాడు, అధ్యయన కాలంలో తపము చేసేవాడు, ప్రియంకరములైన పనులు చేసేవాడు, ప్రియవచనాలు పలికే వాడు శిక్ష (విద్యాధ్యాన)మునకు యోగ్యులైన వారు.

176. ఒక్క దీపము నూర్లకొద్ది దీపాలను వెలిగించి తాను కూడ వెలుగుతూ ఉండునట్లు ఆచార్యులు స్వయంగా ప్రకాశిస్తూ ఇతరులను కూడ ప్రకాశింప జేయగలుగుతున్నారు.

15. ఆత్మ సూత్రము

177. జీవము ఉత్తమ గుణాలకు ఆశ్రయమనీ, అన్ని ద్రవ్యాల్లోనూ ఉత్తమ ద్రవ్యమనీ, అన్ని తత్వాల్లోనూ పరమ తత్వమనీ-నీవు నిస్సందేహంగా తెలిసికో.

178. జీవము (ఆత్మ) మూడు విధాలైనది : 1. బహిరాత్మ. 2. అంతరాత్మ, 3. పరమాత్మ. పరమాత్మ రెండు రకాలు: 1. అర్హంతం. 2. సిద్ధం.

179. ఇంద్రియ సమూహాన్ని ఆత్మరూపంగా స్వీకరించేది బహిరాత్మ. దేహానికంటే భిన్నమైన ఆత్మ సంకల్పాన్ని స్వీకరించేది అంతరాత్మ. కర్మ కళంకం నుంచి విముక్తి పొందింది పరమాత్మ.

180. కేవల జ్ఞానంతో సమస్త పదార్థాలను తెలిసికొనే శరీరమైన జీవుడు అర్హంతుడని, సర్వోత్తమమైన సుఖాన్ని (మోక్షాన్ని) పొందిన జ్ఞానశరీరమైన జీవుడు సిద్ధుడని పిలువబడతాడు.

१८१. आरुहवि अंतरप्पा, वहिरप्पो छंडिऊण तिविहेण ।
झाइज्जइ परमप्पा, उवइट्ठं जिणवरिंदेहिं ॥५॥
आरुह्य अन्तरात्मानं, वहिरात्मानं त्यक्त्वा त्रिविधेन ।
ध्यायते परमात्मा, उपदिष्टं जिनवरेन्द्रैः ॥५॥

१८२. चउगइभवसंभमणं, जाइजरामरण-रोयसोका य ।
कुलजोणिजीवमग्गण-ठाणा जीवस्स णो संति ॥६॥
चतुर्गतिभवसंभ्रमणं, जातिजरामरण-रोगशोकाश्च ।
कुलयोनिजीवमार्गणा-स्थानानि जीवस्य नो सन्ति ॥६॥

१८३. वण्णरसगंधफासा, थीपुंसणवुंसयादि-पज्जाया ।
संठाणा संहणणा, सव्वे जीवस्स णो संति ॥७॥
वर्णरसगन्धस्पर्शाः, स्त्रीपुंनपुंसकादि-पर्यायाः ।
संस्थानानि संहननानि, सर्वे जीवस्य नो सन्ति ॥७॥

१८४. एदे सव्वे भावा, ववहारणयं पडुच्च भणिदा हु ।
सव्वे सिद्धसहावा, सुद्धणया संसिदी जीवा ॥८॥
एते सर्वे भावाः व्यवहारनयं प्रतीत्य भणिताः खलु ।
सर्वे सिद्धस्वभावाः, शुद्धनयात् संसृतौ जीवाः ॥८॥

१८५. अरसमरूवमगंधं, अव्वत्तं चेदणागुणमसद्दं ।
जाण अलिंगग्गहणं, जीवमणिद्दिट्ठसंठाणं ॥९॥
अरसमरूपमगन्धम् अव्यक्तं चेतनागुणमशब्दम् ।
जानीह्यलिंगग्रहणं, जीवमनिर्दिष्टसंस्थानम् ॥९॥

१८६. णिद्दंडो णिद्दंदो, णिम्ममो णिक्कलो णिरालंबो ।
णीरागो णिद्दोसो, णिम्मूढो णिब्भयो अप्पा ॥१०॥
निर्दण्डः निर्द्वन्द्वः, निर्ममः निष्कलः निरालम्बः ।
नीरागः निर्द्वेषः, निर्मूढः निर्भयः आत्मा ॥१०॥

१८७. णिग्गंथो णीरागो, णिस्सल्लो सयलदोसणिम्मुक्को ।
णिक्कामो णिक्कोहो, णिम्माणो णिम्मदो अप्पा ॥११॥
निर्ग्रन्थो नीरागो, निःशल्यः सकलदोषनिर्मुक्तः ।
निष्कामो निष्क्रोधो, निर्मानो निर्मदः आत्मा ॥११॥

181. "నిన్ను మనోవాక్కాయాలతో బహిరాత్మను వదలిపెట్టి అంత రాత్మను అధిష్ఠించి పరమాత్మను ధ్యానం చెయ్యి" — అని జినేంద్రుడు వచించియున్నాడు.

182. శుద్ధాత్మలో చతుర్గతి రూపమైన భవ భ్రమణం, జన్మ, జరా, మరణ, రోగ, శోక, భయ, మోహ, జీవస్థాన, మార్గణాస్థానాలు అనేవి ఏవీ ఉండవు.

183. శుద్ధాత్మలో వర్ణ, రస, గంధ, స్పర్శ, స్త్రీ, పురుష, నపుంసకాది వేదాలూ, సంస్థాన, సంహననాలూ ఉండవు.

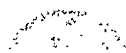
184. ఈ లక్షణాలన్నీ వ్యవహారనయాన్ని బట్టి చెప్పబడ్డాయి. శుద్ధనయాన్ని (నిశ్చయనయాన్ని) బట్టి చూస్తే సంసారులైన జీవులు కూడా సిద్ధస్వరూపులే.

185. శుద్ధాత్మ స్వరూపమిది: రూప, రస, గంధ రహితం. అవ్యక్తం. చైతన్యగుణయుక్తం. శబ్ద రహితం. అలింగగ్రాహ్యం (లింగాలు లేనిది), సంస్థాన రహితం అయినదిగా తెప్పుడి.

186. [illegible]

187. [illegible]

సమణసుత్తం

సమణసుత్తం

[illegible]

[illegible]

१६. मोक्षमार्गसूत्र

१९२. मग्गो मग्गफलं ति य, दुविहं जिणसासणे समक्खादं ।
मग्गो खलु सम्मत्तं मग्गफलं होइ णिव्वाणं ॥१॥
मार्गः मार्गफलम् इति च द्विविधं जिनशासने समाख्यातम् ।
मार्गः खलु सम्यक्त्वं मार्गफलं भवति निर्वाणम् ॥१॥

१९३. दंसणणाणचरित्ताणि, मोक्खमग्गो त्ति सेविदव्वाणि ।
साधूहि इदं भणिदं, तेहिं दु बंधो व मोक्खो वा ॥२॥
दर्शनज्ञानचारित्राणि, मोक्षमार्ग इति सेवितव्यानि ।
साधुभिरिदं भणितं, तैस्तु बन्धो वा मोक्षो वा ॥२॥

१९४. अण्णाणादो णाणी, जदि मण्णदि सुद्धसंपओगादो ।
हवदि त्ति दुक्खमोक्खं, परसमयरदो हवदि जीवो ॥३॥
अज्ञानात् ज्ञानी, यदि मन्यते शुद्धसम्प्रयोगात् ।
भवतीति दुःखमोक्षः, परसमयरतो भवति जीवः ॥३॥

१९५. वदसमिदीगुत्तीओ, सीलतवं जिणवरेहि पण्णत्तं ।
कुव्वंतो वि अभव्वो, अण्णाणी मिच्छदिट्ठी दु ॥४॥
व्रतसमितिगुप्तीः शीलतपः जिनवरैः प्रज्ञप्तम् ।
कुर्वन् अपि अभव्यः अज्ञानी मिथ्यादृष्टिस्तु ॥४॥

१९६. णिच्छयववहारसरूवं, जो रयणत्तयं ण जाणइ सो ।
जे कीरइ तं मिच्छा-रूवं सव्वं जिणुद्दिट्ठं ॥५॥
निश्चयव्यवहारस्वरूपं, यो रत्नत्रयं न जानाति सः ।
यत् करोति तन्मिथ्या-रूपं सर्वं जिनोद्दिष्टम् ॥५॥

१९७. सद्दहदि य पत्तेदि य, रोचेदि य तह पुणो य फासेदि ।
धम्मं भोगणिमित्तं, ण दु सो कम्मक्खयणिमित्तं ॥६॥
श्रद्दधाति च प्रत्येति च, रोचयति च तथा पुनश्च स्पृशति ।
धर्मं भोगनिमित्तं, न तु स कर्मक्षयनिमित्तम् ॥६॥

16. మోక్ష మార్గము

192. జైనాగమంలో 'మార్గం' అనీ, 'మార్గఫలం' అనీ రెండు రకాల శబ్దాలు వాడబడినవి. 'మార్గం' 'మోక్ష' దాని ఉపాయం; దాని 'ఫలం' 'నిర్వాణం' లేక 'మోక్షం'.

193. (సమ్యక్) దర్శన, జ్ఞాన, చారిత్ర, తపస్సులను మోక్షపు మార్గమని జినేంద్రులు చెప్పియున్నారు. ఇది 'నిశ్చయ మార్గం' అనీ, 'వ్యవహార మార్గం' అనీ రెండు విధాలైనది. [illegible] మోక్షపు మార్గం [illegible]. [illegible]

194. [illegible]

195. [illegible]

196. [illegible]

197. [illegible]

१९८. सुहपरिणामो पुण्णं, असुहो पाव त्ति भणियमन्नेसु ।
परिणामो णन्नगदो, दुक्खक्खयकारणं समये ॥७॥
शुभपरिणामः पुण्यं अशुभः पापमिति भणितमन्येषु ।
परिणामो नान्यगतो, दुःखक्षयकारणं समये ॥७॥

१९९. पुण्णं पि जो समिच्छदि, संसारो तेण ईहिदो होदि ।
पुण्णं सुगईहेदुं, पुण्णखएणेव णिव्वाणं ॥८॥
पुण्यमपि यः समिच्छति, संसारः तेन ईहितः भवति ।
पुण्यं सुगतिहेतुः, पुण्यक्षयेण एव निर्वाणम् ॥८॥

२००. कम्ममसुहं कुसीलं, सुहकम्मं चावि जाण व सुसीलं ।
कह तं होदि सुसीलं, जं संसारं पवेसेदि ॥९॥
कर्म अशुभं कुशीलं, शुभकर्म चापि जानीहि वा सुशीलम् ।
कथं तद् भवति सुशीलं, यत् संसारं प्रवेशयति ॥९॥

२०१. सोवण्णियं पि णियलं, बंधदि कालायसं पि जह पुरिसं ।
बंधदि एवं जीवं, सुहमसुहं वा कदं कम्मं ॥१०॥
सौवर्णिकमपि निगलं, बध्नाति कालायसमपि यथा पुरुषम् ।
बध्नात्येवं जीवं, शुभमशुभं वा कृतं कर्म ॥१०॥

२०२. तम्हा दु कुसीलेहिं य, रायं मा कुणह मा व संसग्गं ।
साहीणो हि विणासो, कुसीलसंसग्गरायेण ॥११॥
तस्मात्तु कुशीलैश्च, रागं मा कुरुत मा वा संसर्गम् ।
स्वाधीनो हि विनाशः कुशीलसंसर्गरागेण ॥११॥

२०३. वरं वयतवेहि सग्गो, मा दुक्खं होउ णिरइ इयरेहिं ।
छायातवट्ठियाणं, पडिवालंताण गुरुभेयं ॥१२॥
वरं व्रततपोभिः स्वर्गः, मा दुःखं भवतु निरये इतरैः ।
छायाऽऽतपस्थितानां, प्रतिपालयतां गुरुभेदः ॥१२॥

२०४. खयरामरमणुय-करंजलि-मालाहिं च संथुया विउला ।
चक्कहररायलच्छी, लब्भई बोही ण भव्वणुआ ॥१३॥
खचरामरमनुज-कराञ्जलि-मालाभिश्च संस्तुता विपुला ।
चक्रधरराजलक्ष्मीः, लभ्यते बोधिः न भव्यनुता ॥१३॥

198. [illegible]

199. [illegible]

200. [illegible]

201. [illegible]

202. [illegible]

203. [illegible]

204. [illegible]

२०५. तत्थ ठिच्चा जहाठाणं, जक्खा आउक्खए चुया ।
उवेन्ति माणुसं जोणिं, सेदुसंगेऽभिजायए ॥१४॥
तत्र स्थित्वा यथास्थानं, यक्षा आयुःक्षये च्युताः ।
उपयान्ति मानुषीं योनिम्, स दशाङ्गोऽभिजायते ॥१४॥

२०६-२०७. भोच्चा माणुस्सए भोए, अप्पडिरूवे अहाउयं ।
पुव्वं विसुद्धसद्धम्मे, केवलं बोहि बुज्झिया ॥१५॥
चउरंगं* दुल्लहं मत्ता, संजमं पडिवज्जिया ।
तवसा धुयकम्मंसे, सिद्धे हवइ सासए ॥१६॥
भुक्त्वा मानुष्कान् भोगान्, अप्रतिरूपान् यथायुष्कम् ।
पूर्वं विशुद्धसद्धर्मा, केवलां बोधिं बुद्ध्वा ॥१५॥
चतुरङ्गं दुर्लभं ज्ञात्वा, संयमं प्रतिपद्य ।
तपसा धूतकर्मांशः, सिद्धो भवति शाश्वतः ॥१६॥

१७. रत्नत्रयसूत्र

(अ) व्यवहार-रत्नत्रय

२०८. धम्मादीसद्दहणं, सम्मत्तं णाणमंगपुव्वगदं ।
चिट्ठा तवंसि चरिया, ववहारो मोक्खमग्गो त्ति ॥१॥
धर्मादिश्रद्धानं, सम्यक्त्वं ज्ञानमङ्गपूर्वगतम् ।
चेष्टा तपसि चर्या, व्यवहारो मोक्षमार्ग इति ॥१॥

२०९. नाणेण जाणई भावे, दंसणेण य सद्दहे ।
चरित्तेण निगिण्हाइ, तवेण परिसुज्झई ॥२॥
ज्ञानेन जानाति भावान्, दर्शनेन च श्रद्धत्ते ।
चारित्रेण निगृह्णाति, तपसा परिशुध्यति ॥२॥

२१०. नाणं चरित्तहीणं, लिंगग्गहणं च दंसणविहीणं ।
संजमहीणं च तवं, जो चरइ निरत्थयं तस्स ॥३॥
ज्ञानं चरित्रहीनं, लिङ्गग्रहणं च दर्शनविहीनम् ।
संयमविहीनं च तपः, यः चरति निरर्थकं तस्य ॥३॥

205. [illegible]

206. [illegible]

207. [illegible]

17. [illegible]

(అ) [illegible] :

208. [illegible]

209. [illegible]

210. [illegible]

२११. नादंसणिस्स नाणं, नाणेण विणा न हुंति चरणगुणा ।
अगुणिस्स नत्थि मोक्खो, नत्थि अमोक्खस्स निव्वाणं ॥४॥
नादर्शनिनो ज्ञानं, ज्ञानेन विना न भवन्ति चरणगुणाः ।
अगुणिनो नास्ति मोक्षः, नास्त्यमोक्षस्य निर्वाणम् ॥४॥

२१२. हयं नाणं कियाहीणं, हया अण्णाणओ किया ।
पासंतो पंगुलो दड्ढो, धावमाणो य अंधओ ॥५॥
हतं ज्ञानं क्रियाहीनं, हताऽज्ञानतः क्रिया ।
पश्यन् पङ्गुलः दग्धो, धावमानश्च अन्धकः ॥५॥

२१३. संजोअसिद्धीइ फलं वयंति, न हु एगचक्केण रहो पयाइ ।
अंधो य पंगू य वणे समिच्चा, ते संपउत्ता नगरं पविट्ठा ॥६॥
संयोगसिद्धौ फलं वदन्ति, न खल्वेकचक्रेण रथः प्रयाति ।
अन्धश्च पङ्गुश्च वने समेत्य, तौ संप्रयुक्तौ नगरं प्रविष्टौ ॥६॥

(आ) निश्चय-रत्नत्रय

२१४. सम्मद्दंसणणाणं, एसो लहदि त्ति णवरि ववदेसं ।
सव्वणयपक्खरहिदो, भणिदो जो सो समयसारो ॥७॥
सम्यग्दर्शनज्ञानमेष लभते इति केवलं व्यपदेशम् ।
सर्वनयपक्षरहितो, भणितो यः स समयसारः ॥७॥

२१५. दंसणणाणचरित्ताणि, सेविदव्वाणि साहुणा णिच्चं ।
ताणि पुण जाण तिण्णि वि, अप्पाणं चेव णिच्छयदो ॥८॥
दर्शनज्ञानचारित्राणि, सेवितव्यानि साधुना नित्यम् ।
तानि पुनर्जानीहि, त्रीण्यप्यात्मानं चैव निश्चयतः ॥८॥

२१६. णिच्छयणयेण भणिदो, तिहि तेहिं समाहिदो हु जो अप्पा ।
ण कुणदि किंचि वि अन्नं, ण मुयदि सो मोक्खमग्गो त्ति ॥९॥
निश्चयनयेन भणित-स्त्रिभिस्तैः, समाहितः खलु यः आत्मा ।
न करोति किंचिदप्यन्यं, न मुञ्चति स मोक्षमार्ग इति ॥९॥

211. [illegible]

212. [illegible]

213. [illegible]

(ఆ) [illegible]

214. [illegible]

215. [illegible]

216. [illegible]

२१७. अप्पा अप्पम्मि रओ, सम्माइट्ठी हवेइ फुडु जीवो ।
जाणइ तं सण्णाणं, चरदिह चारित्तमग्गु त्ति ॥१०॥
आत्मा आत्मनि रतः, सम्यग्दृष्टिः भवति स्फुटं जीवः ।
जानाति तत् संज्ञानं, चरतीह चारित्रमार्ग इति ॥१०॥

२१८. आया हु महं नाणे, आया मे दंसणे चरित्ते य ।
आया पच्चक्खाणे, आया मे संजमे जोगे ॥११॥
आत्मा खलु मम ज्ञानं, आत्मा मे दर्शनं चरित्रं च ।
आत्मा प्रत्याख्यानं, आत्मा मे संयमो योगः ॥११॥

१८. सम्यग्दर्शनसूत्र

(अ) व्यवहार-सम्यक्त्व : निश्चय-सम्यक्त्व

२१९. सम्मत्तरयणसारं, मोक्खमहारुक्खमूलमिदि भणियं ।
तं जाणिज्जइ णिच्छय-ववहारसरूवदोभेयं ॥१॥
सम्यक्त्वरत्नसारं, मोक्षमहावृक्षमूलमिति भणितम् ।
तज्ज्ञायते निश्चय-व्यवहारस्वरूपद्विभेदम् ॥१॥

२२०. जीवादी सद्दहणं, सम्मत्तं जिणवरेहिं पण्णत्तं ।
ववहारा णिच्छयदो, अप्पा णं हवइ सम्मत्तं ॥२॥
जीवादीनां श्रद्धानं, सम्यक्त्वं जिनवरैः प्रज्ञप्तम् ।
व्यवहारात् निश्चयतः, आत्मा णं भवति सम्यक्त्वम् ॥२॥

२२१. जं मोणं तं सम्मं, जं सम्मं तमिह होइ मोणं ति ।
निच्छयओ इयरस्स उ, सम्मं सम्मत्तहेऊ वि ॥३॥
यन् मौनं तत् सम्यक्, यत् सम्यक् तदिह भवति मौनं इति ।
निश्चयतः इतरस्य तु, सम्यक्त्वं सम्यक्त्वहेतुरपि ॥३॥

२२२. सम्मत्तविरहिया णं, सुट्ठु वि उग्गं तवं चरंता णं ।
ण लहंति बोहिलाहं, अवि वाससहस्सकोडीहिं ॥४॥
सम्यक्त्वविरहिता णं, सुष्ठु अपि उग्रं तपः चरन्तः णं ।
न लभन्ते बोधिलाभं, अपि वर्षसहस्रकोटिभिः ॥४॥

217. ఈ విధంగా అమ్మలో లీనమైన అమ్మను తమ్ముగొప్పి నంది:
అమ్మను యథార్థంగా తెలుసుకొన్నందువల్ల జ్ఞానం కలదు:
అమ్మలో స్థిరంగా ఉన్నదే నిజమైన చారిత్రం కలది.

218. అమ్మయే నా జ్ఞానం. అమ్మయే విద్య. అమ్మయే చారిత్రం.
అమ్మయే ధర్మాధర్మ (ఆత్మసాక్షాత్కారము ప్రపంచ సంబంధం)
అమ్మయే సంపదము. అమ్మయే దానం. అది లేక్క అంధకారమే.

२३६. जो ण करेदि जुगुप्पं, चेदा सव्वेसिमेव धम्माणं ।
सो खलु णिव्विदिगिच्छो, सम्मादिट्ठी मुणेयव्वो ॥१८॥
यो न करोति जुगुप्सां, चेतयिता सर्वेषामेव धर्माणाम् ।
स: खलु निर्विचिकित्सः, सम्यग्दृष्टिर्ज्ञातव्यः ॥१८॥

२३७. जो हवइ असम्मूढो, चेदा सद्दिट्ठी सव्वभावेसु ।
सो खलु अमूढदिट्ठी, सम्मादिट्ठी मुणेयव्वो ॥१९॥
यो भवति असंमूढ:, चेतयिता सद्दृष्टिः सर्वभावेषु ।
स खलु अमूढदृष्टिः, सम्यग्दृष्टिर्ज्ञातव्यः ॥१९॥

२३८. णाणेणं दंसणेणं च, चरित्तेणं तहेव य ।
खन्तीए मुत्तीए, वड्ढमाणो भवाहि य ॥२०॥
ज्ञानेन दर्शनेन च, चारित्रेण तथैव च ।
क्षान्त्या मुक्त्या, वर्धमानो भव च ॥२०॥

२३९. णो छादए णोऽवि य लूसएज्जा, माणं ण सेवेज्ज पगासणं च ।
ण यावि पण्णे परिहास कुज्जा, ण याऽऽसियावाद वियागरेज्जा ॥
नो छादयेन्नापि च लूपयेद्, मानं न सेवेत प्रकाशनं च ।
न चापि प्राज्ञः परिहासं कुर्यात्, न चाप्याशीर्वादं व्यागृणीयात् ॥

२४०. जत्थेव पासे कइ दुप्पउत्तं, काएण वाया अदु माणसेणं ।
तत्थेव धीरो पडिसाहरेज्जा, आइन्नओ खिप्पमिवक्खलीणं ॥२२॥
यत्रैव पश्येत् क्वचित् दुष्प्रयुक्तं, कायेन वाचा अथ मानसेन ।
तत्रैव धीरःप्रतिसंहरेत्,आजानेयः (जात्यश्वः) क्षिप्रमिव खलीनम्॥

२४१. तिण्णो हु सि अण्णवं महं, किं पुण चिट्ठसि तीरमागओ ।
अभितुर पारं गमित्तए, समयं गोयम ! मा पमायए ॥२३॥
तीर्णः खलु असि अर्णवं महान्तं, किं पुनस्तिष्ठसि तीरमागतः ।
अभित्वरस्व पारं गन्तुं, समयं गौतम ! मा प्रमादीः ॥२३॥

२४२. जो धम्मिएसु भत्तो, अणुचरणं कुणदि परमसद्धाए ।
पियवयणं जंपंतो, वच्छल्लं तस्स भव्वस्स ॥२४॥
यः धार्मिकेषु भक्तः, अनुचरणं करोति परमश्रद्धया ।
प्रियवचनं जल्पन्, वात्सल्यं तस्य भव्यस्य ॥२४॥

236. సమస్త దర్శనము అనగా వస్తుగత స్వభావాలను విడిగ చూపు టాన్ని విశ్వ దర్శన (విశ్వంకరము) సంపూర్ణం సమ్యగ్దృష్టి అని తెలియవలెను.

237. సమస్త జ్ఞానము విమూఢము గాక, యథార్థమై, నిర్మోహిత దృష్టి సంపన్నమైన వారు అమూఢ దృష్టిగల సమ్యగ్దృష్టి కాగలరు.

238. జ్ఞానం, చారిత్రం, తపం, శాంతి, దమ, నిర్వేదం-వీటి ద్వారా ప్రగతి సాధించి జీవాత్మ ప్రకాశమానం చేసికోవలెను.

239. అమూఢ దృష్టిగల వివేకవంతుడు ఇతరుల ప్రశ్నలకు ఉదారా శయంతో శాస్త్రోక్తమైన సమాధానమిచ్చును. అసిద్ధాంతం ప్రతిపాదించి శాస్త్ర విరుద్ధంగాని వ్యాఖ్యానం చేయరాదు. అతడు అభిమానం చూపి తన గొప్పతనం ప్రదర్శించరాదు. అంతేగాదు, ఏ విద్యార్థులైనా పరిహాసం చేయుటగాని నిరసించుటగాని తగదు.

240. తనలో ఉద్భవించిన పాపభీతి వలన ఏమను మహాత్ము లనెడి విశ్వసించుటవలన, వారి గుణము కల్లెడ్డా అమూఢ దృష్టిగా సమ్యగ్దృష్టిగలవారు దృష్టి పూర్తి యుక్తిగలది యైన శ్రీమద్ జినవచనమునందు.

241. సాధకుడు ఏక మనోనిగ్రహము అభ్యాసము చేయు పరిపూర్ణత కలిగియుండు. అప్పుడు శ్రద్ధచే దర్శనంబు నిలబడ వలెను, తెలిసి కూడ చలించక.

242. సాధకుడు తన కర్తవ్యమును కలి వాటి శ్రద్ధ దార్ఢ్య సహిత అనుష్ఠాన ప్రయత్నము చేయుట సమ్యగ్దృష్టిగల వారి కర్తవ్యము అని గ్రహించవలెను.

२४९. सम्मत्तरयणभट्ठा, जाणंता बहुविहाइं सत्थाइं ।
आराहणाविरहिया, भमंति तत्थेव तत्थेव ॥५॥
सम्यक्त्वरत्नभ्रष्टा, जानन्तो बहुविधानि शास्त्राणि ।
आराधनाविरहिता, भ्रमन्ति तत्रैव तत्रैव ॥५॥

२५०-२५१. परमाणुमित्तयं पि हु, रायादीणं तु विज्जदे जस्स ।
ण वि सो जाणदि अप्पाणयं तु सव्वागमधरो वि ॥६॥
अप्पाणमयाणंतो, अणप्पयं चावि सो अयाणंतो ।
कह होदि सम्मदिट्ठी, जीवाजीवे अयाणंतो ॥७॥
परमाणुमात्रमपि खलु, रागादीनां तु विद्यते यस्य ।
नापि स जानात्यात्मानं, तु सर्वागमधरोऽपि ॥६॥
आत्मानमजानन्, अनात्मानं चापि सोऽजानन् ।
कथं भवति सम्यग्दृष्टि-र्जीवाजीवान् अजानन् ॥७॥

२५२. जेण तच्चं विवुज्झेज्ज, जेण चित्तं णिरुज्झदि ।
जेण अत्ता विसुज्झेज्ज, तं णाणं जिणसासणे ॥८॥
येन तत्त्वं विबुध्यते, येन चित्तं निरुध्यते ।
येन आत्मा विशुध्यते, तज् ज्ञानं जिनशासने ॥८॥

२५३. जेण रागा विरज्जेज्ज, जेण सेएसु रज्जदि ।
जेण मित्ती पभावेज्ज, तं णाणं जिणसासणे ॥९॥
येन रागाद्विरज्यते, येन श्रेयस्सु रज्यते ।
येन मैत्री प्रभाव्येत, तज् ज्ञानं जिनशासने ॥९॥

२५४. जो पस्सदि अप्पाणं, अबद्धपुट्ठं अणण्णमविसेसं ।
अपदेससुत्तमज्झं, पस्सदि जिणसासणं सव्वं ॥१०॥
यः पश्यति आत्मान-मबद्धस्पृष्टमनन्यमविशेषम् ।
अपदेशसूत्रमध्यं, पश्यति जिनशासनं सर्वम् ॥१०॥

२५५. जो अप्पाणं जाणदि, असुइ-सरीरादु तच्चदो भिन्नं ।
जाणग-रूव-सरूवं, सो सत्थं जाणदे सव्वं ॥११॥
यः आत्मानं जानाति, अशुचिशरीरात् तत्त्वतः भिन्नम् ।
ज्ञायकरूपस्वरूपं, स शास्त्रं जानाति सर्वम् ॥११॥

౨౪౯. [illegible]

౨౫౦. [illegible]

౨౫౧. [illegible]

२५९. एयम्हि रदो णिच्चं, संतुट्ठो होहि णिच्चमेदम्हि ।
एदेण होहि तित्तो, होहिदि तुह उत्तमं सोक्खं ॥१५॥
एतस्मिन् रतो नित्यं, सन्तुष्टो भव नित्यमेतस्मिन् ।
एतेन भव तृप्तो, भविष्यति तवोत्तमं सौख्यम् ॥१५॥

२६०. जो जाणदि अरहंतं, दव्वत्तगुणत्तपज्जयत्तेहिं ।
सो जाणदि अप्पाणं, मोहो खलु जादि तस्स लयं ॥१६॥
यो जानात्यर्हन्तं, द्रव्यत्वगुणत्वपर्ययत्वैः ।
स जानात्यात्मानं, मोहः खलु याति तस्य लयम् ॥१६॥

२६१. लद्धूणं णिहिं एक्को, तस्स फलं अणुहवेइ सुजणत्तें ।
तह णाणी णाणणिहिं, भुंजेइ चइत्तु परतत्तिं ॥१७॥
लब्ध्वा निधिमेकस्तस्य फलमनुभवति सुजनत्वेन ।
तथा ज्ञानी ज्ञाननिधि, भुङ्क्ते त्यक्त्वा परतृप्तिम् ॥१७॥

೨೦೬. [illegible]

೨೦೭. [illegible]

೨೦೮. [illegible]

೨೦೯. [illegible]

೨೧೦. [illegible]

೨೧೧. [illegible]

२६६. सुबहुं पि सुयमहीयं किं काहिइ चरणविप्पहीणस्स ।
अंधस्स जह पलित्ता, दीवसयसहस्सकोडी वि ॥५॥
सुबह्वपि श्रुतमधीतं, किं करिष्यति चरणविप्रहीणस्य ।
अन्धस्य यथा प्रदीप्ता, दीपशतसहस्रकोटिरपि ॥५॥

२६७. थोवम्मि सिक्खिदे जिणइ, बहुसुदं जो चरित्तसंपुण्णो ।
जो पुण चरित्तहीणो, किं तस्स सुदेण बहुएण ॥६॥
स्तोके शिक्षिते जयति, बहुश्रुतं यश्चारित्रसम्पूर्णः ।
यः पुनश्चारित्रहीनः, किं तस्य श्रुतेन बहुकेन ॥६॥

20.

२७४. चारित्तं खलु धम्मो, धम्मो जो सो समो त्ति णिद्दिट्ठो ।
मोहक्खोहविहीणो, परिणामो अप्पणो हु समो ॥१३॥
चारित्रं खलु धर्मो, धर्मो यः स समः इति निर्दिष्टः ।
मोहक्षोभविहीनः, परिणाम आत्मनो हि समः ॥१३॥

२७५. समदा तह मज्झत्थं, सुद्धो भावो य वीयरायत्तं ।
तह चारित्तं धम्मो, सहावआराहणा भणिया ॥१४॥
समता तथा माध्यस्थ्यं, शुद्धो भावश्च वीतरागत्वम् ।
तथा चारित्रं धर्मः, स्वभावाराधना भणिता ॥१४॥

२७६. सुविदिदपयत्थसुत्तो, संजमतवसंजुदो विगदरागो ।
समणो समसुहदुक्खो, भणिदो सुद्धोवओगो त्ति ॥१५॥
सुविदितपदार्थसूत्रः, संयमतपःसंयुतो विगतरागः ।
श्रमणः समसुखदुःखो, भणितः शुद्धोपयोग इति ॥१५॥

२७७. सुद्धस्स य सामण्णं, भणियं सुद्धस्स दंसणं णाणं ।
सुद्धस्स य णिव्वाणं, सो च्चिय सिद्धो णमो तस्स ॥१६॥
शुद्धस्स च श्रामण्यं, भणितं शुद्धस्य दर्शनं ज्ञानम् ।
शुद्धस्य च निर्वाणं, स एव सिद्धो नमस्तस्मै ॥१६॥

२७८. अइसयमादसमुत्थं, विसयातीदं अणोवममणंतं ।
अव्वुच्छिन्नं च सुहं, सुद्धुवओगप्पसिद्धाणं ॥१७॥
अतिशयमात्मसमुत्थं, विषयातीतमनुपममनन्तम् ।
अव्युच्छिन्नं च सुखं, शुद्धोपयोगप्रसिद्धानाम् ॥१७॥

२७९. जस्स ण विज्जदि रागो, दोसो मोहो व सव्वदव्वेसु ।
णाऽऽसवदि सुहं असुहं, समसुहदुक्खस्स भिक्खुस्स ॥१८॥
यस्य न विद्यते रागो, द्वेषो मोहो वा सर्वद्रव्येषु ।
नाऽऽस्रवति शुभमशुभं, समसुखदुःखस्य भिक्षोः ॥१८॥

(इ) समन्वय

२८०. णिच्छय सज्झसरूवं, सराय तस्सेव साहणं चरणं ।
तम्हा दो वि य कमसो, पडिच्छमाणं पवुज्झेह ॥१९॥
निश्चयः साध्यस्वरूपः, सरागं तस्यैव साधनं चरणम् ।
तस्मात् द्वे अपि च क्रमशः, प्रतीप्यमाणं प्रबुध्यध्वम् ॥१९

271. [illegible]

272. [illegible]

[illegible]

२१. साधनासूत्र

२८८. आहारासण-णिद्दाजयं, च काऊण जिणवरमएण ।
झायव्वो णियअप्पा, णाऊणं गुरुपसाएण ॥१॥
आहारासन-निद्राजयं, च कृत्वा जिनवरमतेन ।
ध्यातव्यः निजात्मा, ज्ञात्वा गुरुप्रसादेन ॥१॥

२८९. नाणस्स सव्वस्स पगासणाए, अण्णाणमोहस्स विवज्जणाए ।
रागस्स दोसस्स य संखएणं, एगंतसोक्खं समुवेइ मोक्खं ॥२॥
ज्ञानस्य सर्वस्य प्रकाशनया, अज्ञानमोहस्य विवर्जनया ।
रागस्य द्वेषस्य च संक्षयेण, एकान्तसौख्यं समुपैति मोक्षम् ॥२॥

२९०. तस्सेस मग्गो गुरुविद्धसेवा, विवज्जणा बालजणस्स दूरा ।
सज्झायएगंतनिवेसणा य, सुत्तत्थ संचिंतणया धिई य ॥३॥
तस्यैष मार्गो गुरुवृद्धसेवा, विवर्जना बालजनस्य दूरात् ।
स्वाध्यायैकान्तनिवेशना च, सूत्रार्थसंचिन्तनता धृतिश्च ॥३॥

२९१. आहारमिच्छे मियमेसणिज्जं, सहायमिच्छे निउणत्थबुद्धिं ।
निकेयमिच्छेज्ज विवेगजोग्गं समाहिकामे समणे तवस्सी ॥४॥
आहारमिच्छेद् मितमेषणीयं, सखायमिच्छेद् निपुणार्थबुद्धिम् ।
निकेतमिच्छेद् विवेकयोग्यं, समाधिकामः श्रमणस्तपस्वी ॥४॥

२९२. हियाहारा मियाहारा, अप्पाहारा य जे नरा ।
न ते विज्जा तिगिच्छंति, अप्पाणं ते तिगिच्छगा ॥५॥
हिताहारा मिताहारा अल्पाहाराः च ये नराः ।
न तान् वैद्याः चिकित्सन्ति आत्मानं ते चिकित्सकाः ॥५॥

२९३. रसा पगामं न निसेवियव्वा, पायं रसा दित्तिकरा नराणं ।
दित्तं च कामा समभिद्दवंति, दुमं जहा साउफलं व पक्खी ॥६॥
रसाः प्रकामं न निषेवितव्याः, प्रायो रसा दीप्तिकरा नराणाम् ।
दीप्तं च कामाः समभिद्रवन्ति, द्रुमं यथा स्वादुफलमिव पक्षिणः ॥६॥

21. [illegible]

[illegible]

३००. पंच य अणुव्वयाइं, सत्त उ सिक्खा उ देसजइधम्मो ।
सव्वेण व देसेण व, तेण जुओ होइ देसजई ॥५॥
पञ्च च अणुव्रतानि, सप्त तु शिक्षाः देशयतिधर्मः ।
सर्वेण वा देशेन वा, तेन युतो भवति देशयतिः ॥५॥

२३. श्रावकधर्मसूत्र

३०१. संपत्तदंसणाई, पइदियहं जइजणा सुणेई य ।
सामायारिं परमं जो, खलु तं सावगं विंति ॥१॥
संप्राप्तदर्शनादिः, प्रतिदिवसं यतिजनाच्छृणोति च ।
सामाचारीं परमां यः, खलु तं श्रावकं ब्रुवते ॥१॥

३०२. पंचुंबरसहियाइं, सत्त वि विसणाई जो विवज्जेइ ।
सम्मत्तविसुद्धमई, सो दंसणसावओ भणिओ ॥२॥
पञ्चोदुम्बरसहितानि सप्त अपि व्यसनानि यः विवर्जयति ।
सम्यक्त्वविशुद्धमतिः स दर्शनश्रावकः भणितः ॥२॥

३०३. इत्थी जूयं मज्जं, मिगव्व वयणे तहा फरुसया य ।
दंडफरुसत्तमत्थस्स दूसणं सत्त वसणाइं ॥३॥
स्त्री द्यूतं मद्यं, मृगया वचने तथा परुषता च ।
दण्डपरुषत्वम् अर्थस्य दूषणं सप्त व्यसनानि ॥३॥

३०४. मांसासणेण वड्ढइ दप्पो दप्पेण मज्जमहिलसइ ।
जूयं पि रमइ तो तं, पि वण्णिए पाउणइ दोसे ॥४॥
मांसाशनेन वर्धते दर्पः दर्पेण मद्यम् अभिलषति ।
द्यूतम् अपि रमते ततः तद् अपि वर्णितान् प्राप्नोति दोषान् ॥४॥

३०५. लोइयसत्थम्मि वि, वण्णियं जहा गयणगामिणो विप्पा ।
भुवि मंसासणेण पडिया, तम्हा ण पउंजए मंसं ॥५॥
लौकिकशास्त्रे अपि वर्णितम् यथा गगनगामिनः विप्राः ।
भुवि मांसाशनेन पतिताः तस्माद् न प्रयोजयेद् मांसम् ॥५॥

200. [illegible]

23. [illegible]

201. [illegible]

202. [illegible]

203. [illegible]

204. [illegible]

205. [illegible]

३००. पंच य अणुव्वयाइं, सत्त उ सिक्खा उ देसजइधम्मो ।
सव्वेण व देसेण व, तेण जुओ होइ देसजई ॥५॥
पञ्च च अणुव्रतानि, सप्त तु शिक्षाः देशयतिधर्मः ।
सर्वेण वा देशेन वा, तेन युतो भवति देशयतिः ॥५॥

२३. श्रावकधर्मसूत्र

३०१. संपत्तदंसणाई, पइदियहं जइजणा सुणेई य ।
सामायारिं परमं जो, खलु तं सावगं विंति ॥१॥
संप्राप्तदर्शनादिः, प्रतिदिवसं यतिजनाच्छृणोति च ।
सामाचारीं परमां यः, खलु तं श्रावकं ब्रुवते ॥१॥

३०२. पंचुंबरसहियाइं, सत्त वि विसणाई जो विवज्जेइ ।
सम्मत्तविसुद्धमई, सो दंसणसावओ भणिओ ॥२॥
पञ्चोदुम्बरसहितानि सप्त अपि व्यसनानि यः विवर्जयति ।
सम्यक्त्वविशुद्धमतिः स दर्शनश्रावकः भणितः ॥२॥

३०३. इत्थी जूयं मज्जं, मिगव्व वयणे तहा फरुसया य ।
दंडफरुसत्तमत्थस्स दूसणं सत्त वसणाइं ॥३॥
स्त्री द्यूतं मद्यं, मृगया वचने तथा परुषता च ।
दण्डपरुषत्वम् अर्थस्य दूषणं सप्त व्यसनानि ॥३॥

३०४. मांसासणेण, वड्ढइ दप्पो दप्पेण मज्जमहिलसइ ।
जूयं पि रमइ तो तं, पि वण्णिए पाउणइ दोसे ॥४॥
मांसाशनेन वर्धते दर्पः दर्पेण मद्यम् अभिलषति ।
द्यूतम् अपि रमते ततः तद् अपि वर्णितान् प्राप्नोति दोषान् ॥४॥

३०५. लोइयसत्थम्मि वि, वण्णियं जहा गयणगामिणो विप्पा ।
भुवि मंसासणेण पडिया, तम्हा ण पउंजए मंसं ॥५॥
लौकिकशास्त्रेऽपि वर्णितम् यथा गगनगामिनः विप्राः ।
भुवि मांसाशनेन पतिताः तस्मात् न प्रयुञ्जीत मांसम् ॥५॥

[illegible]

23. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

३०६. मज्जेण णरो अवसो, कुणेइ कम्माणि णिंदणिज्जाइं ।
इहलोए परलोए, अणुहवइ अणंतयं दुक्खं ॥६॥
मद्येन नरः अवशः करोति कर्माणि निन्दनीयानि ।
इहलोके परलोके अनुभवति अनन्तकं दुःखम् ॥६॥

३०७. संवेगजणिदकरणा, णिस्सल्ला मंदरो व्व णिक्कंपा ।
जस्स दढा जिणभत्ती, तस्स भयं णत्थि संसारे ॥७॥
संवेगजनितकरणा, निःशल्या मन्दर इव निष्कम्पा ।
यस्य दृढा जिनभक्तिः, तस्य भयं नास्ति संसारे ॥७॥

३०८. सत्तू वि मित्तभावं, जम्हा उवयाइ विणयसीलस्स ।
विणओ तिविहेण तओ, कायव्वो देसविरएण ॥८॥
शत्रुः अपि मित्रभावम् यस्माद् उपयाति विनयशीलस्य ।
विनयः त्रिविधेन ततः कर्त्तव्यः देशविरतेन ॥८॥

३०९. पाणिवहमुसावाए, अदत्तपरदारनियमणेहिं च ।
अपरिमिइच्छाओऽवि य, अणुव्वयाइं विरमणाइं ॥९॥
प्राणिवधमृषावादा-दत्तपरदारनियमनैश्च ।
अपरिमितेच्छातोऽपि च, अणुव्रतानि विरमणानि ॥९॥

३१०. बंधवहच्छविच्छेए, अइभारे भत्तपाणवुच्छेए ।
कोहाइदूसियमणो, गोमणुयाईण नो कुज्जा ॥१०॥
बन्धवधछविच्छेदान्, अतिभारान् भक्तपानव्युच्छेदान् ।
क्रोधादिदूषितमनाः, गोमनुष्यादीनां न कुर्यात् ॥१०॥

३११. थूलमुसावायस्स उ, विरई दुच्चं, स पंचहा होइ ।
कन्नागोभु आलिय - नासहरण - कूडसक्खिज्जे ॥११॥
स्थूलमृषावादस्य तु, विरतिः द्वितीयं स पंचधा भवति ।
कन्यागोभूअलीक - न्यासहरण - कूटसाक्ष्याणि ॥११॥

३१२. सहसा अब्भक्खाणं, रहसा य सदारमंतभेयं च ।
मोसोवएसयं, कूडलेहकरणं च वज्जिज्जा ॥१२॥
सहसाभ्याख्यानं, रहसा च स्वदारमन्त्रभेदं च ।
मृषोपदेशं कूटलेखकरणं च वर्जयेत् ॥१२॥

२१५-२१६. विरया परिग्गहाओ, अपरिमिआओ अणंततण्हाओ ।
बहुदोससंकुलाओ, नरयगइगमणपंथाओ ॥१५॥
खित्ताइ हिरण्णाई धणाइ दुपयाइ - कुवियगस्स तहा ।
सम्मं विसुद्धचित्तो, न पमाणाइक्कमं कुज्जा ॥१६॥
विरताः परिग्रहात्-अपरिमितात्-अनन्ततृष्णात् ।
बहुदोषसंकुलात्, नरकगतिगमनपथात् ॥१५॥
क्षेत्रादेः हिरण्यादेः धनादेः द्विपदादेः कुप्यकस्य तथा
सम्यग्विशुद्धचित्तो, न प्रमाणातिक्रमं कुर्यात् ॥१६॥

२१७. भाविज्ज य संतोसं, गहियमियाणिं अजाणमाणेणं ।
थोवं पुणो न एवं, गिण्हिस्सामो त्ति चिंतिज्जा ॥१७॥
भावयेच्च सन्तोषं, गृहीतमिदानीमजानानेन ।
स्तोकं पुनः न एवं, ग्रहीष्याम इति चिन्तयेत् ॥१७॥

२१८. जं च दिसावेरमणं, अणत्थदंडाउ जं च वेरमणं ।
देसावगासियं पि य, गुणव्वयाइं भवे ताइं ॥१८॥
यच्च दिग्विरमणं, अनर्थदण्डात् यच्च विरमणम् ।
देशावकाशिकमपि च, गुणव्रतानि भवेयुस्तानि ॥१८॥

---

*परो अन्नो जो विवाहो अप्पणो चेव न परविवाहो । किं भणियं होइ? भण्णइ- विसिट्ठसंतोसाभावाओ अप्पणा अन्नाओ कन्नओ परिणेइ त्ति । पुण अइयारो सदारसंतुट्ठस्स होइ ॥—सावयधम्म पंचासक चूर्णि, ७६ ।

[illegible]

३२६. सावज्जजोगपरिरक्खणट्ठा, सामाइयं केवलियं पसत्थं ।
गिहत्थधम्मा परमं ति नच्चा, कुज्जा बुहो आयहियं परत्था ॥२६॥
सावद्ययोगपरिरक्षणार्थं, सामायिकं केवलिकं प्रशस्तम् ।
गृहस्थधर्मात् परममिति ज्ञात्वा, कुर्याद् बुध आत्महितं परत्र ॥२६॥

३२७. सामाइयम्मि उ कए, समणो इव सावओ हवइ जम्हा ।
एएण कारणेणं, बहुसो सामाइयं कुज्जा ॥२७॥
सामायिके तु कृते, श्रमण इव श्रावको भवति यस्मात् ।
एतेन कारणेन, बहुशः सामायिकं कुर्यात् ॥२७॥

३२८. सामाइयं ति काउं, परचिंतं जो उ चिंतई सड्ढो ।
अट्टवसट्टोवगओ, निरत्थयं तस्स सामाइयं ॥२८॥
सामायिकमिति कृत्वा, परचिन्तां यस्तु चिन्तयति श्राद्धः ।
आर्तवशार्तोपगतः, निरर्थकं तस्य सामायिकम् ॥२८॥

३२९. आहारदेहसक्कार-बंभाऽवावारपोसहो य णं ।
देसे सव्वे य इमं, चरमे सामाइयं णियमा ॥२९॥
आहारदेहसत्कार-ब्रह्मचर्यमव्यापारपोषधः च ।
देशे सर्वस्मिन् च इदं, चरमे सामायिकं नियमात् ॥२९॥

३३०. अन्नाईणं सुद्धाणं, कप्पणिज्जाण देसकालजुत्तं ।
दाणं जईणमुचियं, गिहीण सिक्खावयं भणियं ॥३०॥
अन्नादीनां शुद्धानां, कल्पनीयानां देशकालयुतम् ।
दानं यतिभ्यः उचितं, गृहिणां शिक्षाव्रतं भणितम् ॥३०॥

३३१. आहारोसह-सत्थाभय-भेओ जं चउव्विहं दाणं ।
तं वुच्चइ दायव्वं, णिद्दिट्ठमुवासयज्झयणे ॥३१॥
आहारौषध-शास्त्राभयभेदात् यत् चतुर्विधम् दानम् ।
तद् उच्यते दातव्यं निर्दिष्टम् उपासक-अध्ययने ॥३१॥

३३२. दाणं भोयणमेत्तं, दिज्जइ धन्नो हवेइ सायारो ।
पत्तापत्तविसेसं, संदंसणे किं वियारेण ॥३२॥
दानं भोजनमात्रं, दीयते धन्यो भवति सागारः ।
पात्रापात्रविशेषसंदर्शने किं विचारेण ॥३२॥

[illegible]

३५३. किं काहदि वणवासो, कायकलेसो विचित्त उववासो ।
अज्झयणमोणपहुदी, समदारहियस्स समणस्स ॥१८॥
किं करिष्यति वनवासः, कायक्लेशो विचित्रोपवासः ।
अध्ययनमौनप्रभृतयः, समतारहितस्य श्रमणस्य ॥१८॥

३५४. बुद्धे परिनिव्वुडे चरे, गाम गए नगरे व संजए ।
संतिमग्गं च वूहए, समयं गोयम ! मा पमायए ॥१९॥
बुद्धः परिनिर्वृतश्चरेः, ग्रामे गतो नगरे वा संयतः ।
शान्तिमार्गं च बृंहयेः, समयं गौतम ! मा प्रमादीः ॥१९॥

३५५. न हु जिणे अज्ज दिस्सई, बहुमए दिस्सई मग्गदेसिए ।
संपइ नेयाउए पहे, समयं गोयम ! मा पमायए ॥२०॥
न खलु जिनोऽद्य दृश्यते, बहुमतो दृश्यते मार्गदर्शितः ।
सम्प्रति नैयायिके पथि, समयं गौतम ! मा प्रमादीः ॥२०॥

(आ) वेश-लिंग

३५६. वेसो वि अप्पमाणो, असंजमपएसु वट्टमाणस्स ।
किं परियत्तियवेसं, विसं न मारेइ खज्जंतं ॥२१॥
वेषोऽपि अप्रमाणः, असंयमपदेषु वर्तमानस्य ।
किं परिवर्तितवेषं, विषं न मारयति खादन्तम् ॥२१॥

३५७. पच्चयत्थं च लोगस्स, नाणाविहविगप्पणं ।
जत्तत्थं गहणत्थं च, लोगे लिंगपओयणं ॥२२॥
प्रत्ययार्थं च लोकस्य, नानाविधविकल्पनम् ।
यात्रार्थं ग्रहणार्थं च, लोके लिङ्गप्रयोजनम् ॥२२॥

३५८. पासंडीलिंगाणि व, गिहिलिंगाणि व बहुप्पयाराणि ।
घित्तुं वदंति मूढा, लिंगमिणं मोक्खमग्गो त्ति ॥२३॥
पाषंडिलिङ्गानि वा, गृहिलिङ्गानि वा बहुप्रकाराणि ।
गृहीत्वा वदन्ति मूढा, लिङ्गमिदं मोक्षमार्ग इति ॥२३॥

३५९. पुल्लेव मुट्ठी जह से असारे, अयन्तिए कूडकहावणे वा ।
राढामणी वेरुलियप्पगासे, अमहग्घए होइ य जाणएसु ॥२४॥
शुषिरा इव मुष्टिर्यथा स असारः, अयन्त्रितः कूटकार्षापणो वा ।
राढामणिर्वैडूर्यप्रकाशः, अमहार्घको भवति च ज्ञायकेषु ज्ञेषु ॥२४॥

३६०. भावो हि पढमलिंगं, ण दव्वलिंगं च जाण परमत्थं।
भावो कारणभूदो, गुणदोसाणं जिणा बिंति॥२५॥
भावो हि प्रथमलिङ्गं, न द्रव्यलिङ्गं च जानीहि परमार्थम्।
भावः कारणभूतः, गुणदोषाणां जिना ब्रुवन्ति॥२५॥

३६१. भावविसुद्धिणिमित्तं, बाहिरगंथस्स कीरए चाओ।
बाहिरचाओ विहलो, अब्भंतरगंथजुत्तस्स॥२६॥
भावविशुद्धिनिमित्तं, बाह्यग्रन्थस्य क्रियते त्यागः।
बाह्यत्यागः विफलः, अभ्यन्तरग्रन्थयुक्तस्य॥२६॥

३६२. परिणामम्मि असुद्धे, गंथे मुंचेइ बाहिरे य जई।
बाहिरगंथच्चाओ, भावविहूणस्स किं कुणइ?॥२७॥
परिणामे अशुद्धे, ग्रन्थान् मुञ्चति बाह्यान् च यतिः।
बाह्यग्रन्थत्यागः, भावविहीनस्य किं करोति?॥२७॥

३६३. देहादिसंगरहिओ, माणकसाएहिं सयलपरिचत्तो।
अप्पा अप्पम्मि रओ, स भावलिंगी हवे साहू॥२८॥
देहादिसंगरहितः, मानकषायैः सकलपरित्यक्तः।
आत्मा आत्मनि रतः, स भावलिङ्गी भवेत् साधुः॥२८॥

२५. व्रतसूत्र

३६४. अहिंसा सच्चं च अतेणगं च, तत्तो य बंभं अपरिग्गहं च।
पडिवज्जिया पंच महव्वयाणि, चरिज्ज धम्मं जिणदेसियं विऊ॥१॥
अहिंसा सत्यं चास्तेनकं च, ततश्चाब्रह्मापरिग्रहं च।
प्रतिपद्य पञ्चमहाव्रतानि, चरति धर्मं जिनदेशितं विदः॥१॥

३६५. णिस्सल्लस्सेव पुणो, महव्वदाइं हवंति सव्वाइं।
वदमुवहम्मदि तीहिं दु, णिदाणमिच्छत्तमायाहिं॥२॥
निःशल्यस्यैव पुनः, महाव्रतानि भवन्ति सर्वाणि।
व्रतमुपहन्यते तिसृभिस्तु, निदानमिथ्यात्वमायाभिः॥२॥

[illegible]

25. [illegible]

[illegible]

३६६. अगणिअ जो मुक्खसुहं, कुणइ निआणं असारसुहहेउं ।
सो कायमणिकएणं, वेरुलियमणिं पणासेइ ॥३॥
अगणयित्वा यो मोक्षसुखं, करोति निदानमसारसुखहेतोः ।
स काचमणिकृते, वैडूर्यमणिं प्रणाशयति ॥३॥

३६७. कुलजोणिजीवमग्गण-ठाणाइसु जाणिऊण जीवाणं ।
तस्सारंभणियत्तण, परिणामो होइ पढमवदं ॥४॥
कुलयोनिजीवमार्गणा-स्थानादिषु ज्ञात्वा जीवानाम् ।
तस्यारम्भनिवर्तनपरिणामो भवति प्रथमव्रतम् ॥४॥

३६८. सव्वेसिमासमाणं, हिदयं गब्भो व सव्वसत्थाणं ।
सव्वेसिं वदगुणाणं, पिंडो सारो अहिंसा हु ॥५॥
सर्वेषामाश्रमाणां, हृदयं गर्भो वा सर्वशास्त्राणाम् ।
सर्वेषां व्रतगुणानां, पिण्डः सारः अहिंसा हि ॥५॥

३६९. अप्पणट्ठा परट्ठा वा, कोहा वा जइ वा भया ।
हिंसगं न मुसं बूया, नो वि अन्नं वयावए ॥६॥
आत्मार्थं परार्थं वा, क्रोधाद्वा यदि वा भयात् ।
हिंसकं न मृषा ब्रूयात्, नाप्यन्यं वदापयेत् ॥६॥

३७०. गामे वा णयरे वा, रण्णे वा पेच्छिऊण परमत्थं ।
जो मुंचदि गहणभावं, तिदियवदं होदि तस्सेव ॥७॥
ग्रामे वा नगरे वा-ऽरण्ये वा प्रेक्षित्वा परमार्थम् ।
यो मुञ्चति ग्रहणभावं, तृतीयव्रतं भवति तस्यैव ॥७॥

३७१. चित्तमंतमचित्तं वा, अप्पं वा जइ वा बहुं ।
दंतसोहणमेत्तं पि, ओग्गहंसि अजाइया ॥८॥
चित्तवदचित्तवद्वा, अल्पं, वा यदि वा बहु (मूल्यतः) ।
दन्तशोधनमात्रमपि, अवग्रहे अयाचित्वा (न गृह्णान्ति) ॥८॥

३७२. अइभूमिं न गच्छेज्जा, गोयरग्गगओ मुणी ।
कुलस्स भूमिं जाणित्ता, मियं भूमिं परक्कमे ॥९॥
अतिभूमिं न गच्छेद्, गोचराग्रगतो मुनिः ।
कुलस्य भूमिं ज्ञात्वा, मितां भूमिं पराक्रमेत् ॥९॥

३७३. मूलमेअमहम्मस्स, महादोससमुस्सयं ।
तम्हा मेहुणसंसग्गिं, निग्गंथा वज्जयंति णं ॥१०॥
मूलम् एतद् अधर्मस्य, महादोषसमुच्छ्रयम् ।
तस्मात् मैथुनसंसर्गं, निर्ग्रन्थाः वर्जयन्ति णम् ॥१०॥

३७४. मादुसुदाभगिणी विय, दट्ठूणित्थित्तियं य पडिरूवं ।
इत्थिकहादिणियत्ती, तिलोयपुज्जं हवे बंभं ॥११॥
मातृसुताभगिनीमिव च, दृष्ट्वा स्त्रीत्रिकं च प्रतिरूपम् ।
स्त्रीकथादिनिवृत्ति-स्त्रिलोकपूज्यं भवेद् ब्रह्म ॥११॥

३७५. सव्वेसिं गंथाणं, तागो णिरवेक्खभावणापुव्वं ।
पंचमवदमिदि भणिदं, चारित्तभरं वहंतस्स ॥१२॥
सर्वेषां ग्रन्थानां, त्यागो निरपेक्षभावनापूर्वम् ।
पंचमव्रतमिति भणितं, चारित्रभरं वहतः ॥१२॥

३७६. किं किंचणत्ति तक्कं, अपुणब्भवकामिणोव देहे वि ।
संग त्ति जिणवरिंदा, णिप्पडिकम्मत्तमुद्दिट्ठा ॥१३॥
किं किंचनमिति तर्कः, अपुनर्भवकामिनोऽथ देहेऽपि ।
संग इति जिनवरेन्द्रा, निष्प्रतिकर्मत्वमुद्दिष्टवन्तः ॥१३॥

३७७. अप्पडिकुट्ठं उवधिं, अपत्थणिज्जं असंजदजणेहिं ।
मुच्छादिजणणरहिदं, गेण्हदु समणो जदि वि अप्पं ॥१४॥
अप्रतिकुष्टमुपधि-मप्रार्थनीयमसंयतजनैः ।
मूर्च्छादिजननरहितं, गृह्णातु श्रमणो यद्यप्यल्पम् ॥१४॥

३७८. आहारे व विहारे, देसं कालं समं खमं उवधिं ।
जाणित्ता ते समणो, वट्टदि जदि अप्पलेवी सो ॥१५॥
आहारे वा विहारे, देशं कालं श्रमं क्षमम् उपधिम् ।
ज्ञात्वा तान् श्रमणः, वर्तते यदि अल्पलेपी सः ॥१५॥

३७९. न सो परिग्गहो वुत्तो, नायपुत्तेण ताइणा ।
मुच्छा परिग्गहो वुत्तो, इइ वुत्तं महेसिणा ॥१६॥
न सः परिग्रह उक्तो, ज्ञातपुत्रेण तायिना ।
मूर्च्छा परिग्र

[illegible]

२६. समिति-गुप्तिसूत्र

(अ) अष्ट प्रवचन-माता

३८४. इरियाभासेसणाऽऽदाणे, उच्चारे समिई इय ।
मणगुत्ती वयगुत्ती, कायगुत्ती य अट्ठमा ॥१॥
ईर्याभाषैषणाऽऽदाने-उच्चारे समितय इति ।
मनोगुप्तिर्वचोगुप्तिः, कायगुप्तिश्चाष्टमी ॥१॥

३८५. एदाओ अट्ठ पवयणमादाओ णाणदंसणचरित्तं ।
रक्खंति सदा मुणिणो, मादा पुत्तं व पयदाओ ॥२॥
एता अष्ट प्रवचन-मातरः ज्ञानदर्शनचारित्राणि ।
रक्षन्ति सदा [illegible] ॥२॥

[illegible]

26. [illegible]

[illegible]

(आ) समिति

३९६. फासुयमग्गेण दिवा, जुगंतरप्पेहिणा सकज्जेण।
जंतुण परिहरंतेणिरियासमिदी हवे गमणं॥१३॥
प्रासुकमार्गेण दिवा, युगान्तरप्रेक्षिणा सकार्येण।
जन्तून् परिहरता, ईर्यासमितिः भवेद् गमनम्॥१३॥

३९७. इन्दियत्थे विवज्जित्ता, सज्झायं चेव पंचहा।
तम्मुत्ती तप्पुरक्कारे, उवउत्ते इरियं रिए॥१४॥
इन्द्रियार्थान् विवर्ज्य, स्वाध्यायं चैव पञ्चधा।
तन्मूर्तिः (सन्) तत्पुरस्कारः, उपयुक्त ईर्यां रीयेत॥१४॥

३९८. तहेवुच्चावया पाणा, भत्तट्ठाए समागया।
तं उज्जुअं न गच्छिज्जा, जयमेव परक्कमे॥१५॥
तथैवोच्चावचाः प्राणिनः, भक्तार्थं समागताः।
तदृजुकं न गच्छेत्, यतमेव पराक्रामेत्॥१५॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

४०५. उग्गम-उप्पादण-एसणेहिं, पिंडं च उवधिं सज्जं वा ।
सोधंतस्स य मुणिणो, परिसुज्झइ एसणा समिदी ॥२२॥
उद्गमोत्पादनैषणैः, पिण्डं च उपधिं शय्यां वा ।
शोधयतश्च मुनेः, परिशुध्यति एषणा समितिः ॥२२॥

४०६. ण बलाउसाउअट्ठं, ण सरीरस्सुवचयट्ठ तेजट्ठं ।
णाणट्ठसंजमट्ठं, झाणट्ठं चेव भुंजेज्जा ॥२३॥
न बलायुःस्वादार्थं, न शरीरस्योपचयार्थं तेजोऽर्थम् ।
ज्ञानार्थं संयमार्थं, ध्यानार्थं चैव भुञ्जीत ॥२३॥

४०७-४०८. जहा दुमस्स पुप्फेसु, भमरो आवियइ रसं ।
ण य पुप्फं किलामेइ, सो य पीणेइ अप्पयं ॥२४॥
एमेए समणा मुत्ता, जे लोए संति साहुणो ।
विहंगमा व पुप्फेसु, दाणभत्तेसणेरया ॥२५॥
यथा द्रुमस्य पुष्पेषु, भ्रमरः आपिबति रसम् ।
न च पुष्पं क्लामयति, स च प्रीणात्यात्मानम् ॥२४॥
एवमेते श्रमणाः मुक्ता, ये लोके सन्ति साधवः ।
विहंगमा इव पुष्पेषु, दानभक्तैषणारताः ॥२५॥

४०९. आहाकम्म-परिणओ, फासुयभोई वि बंधओ होई ।
सुद्धं गवेसमाणो, आहाकम्मे वि सो सुद्धो ॥२६॥
आधाकर्मपरिणतः, प्रासुकभोजी अपि बन्धको भवति ।
शुद्धं गवेषयन्, आधाकर्मण्यपि स शुद्धः ॥२६॥

४१०. चक्खुसा पडिलेहित्ता, पमज्जेज्ज जयं जई ।
आइए निक्खिवेज्जा वा, दुहओवि समिए सया ॥२७॥
चक्षुषा प्रतिलिख्य, प्रमार्जयेत् यतं यतिः ।
आददीत निक्षिपेद् वा, द्विधाऽपि समितः सदा ॥२७॥

४११. एगंते अच्चित्ते दूरे, गूढे विसालमविरोहे ।
उच्चारादिच्चाओ, पदिठावणिया हवे समिदी ॥२८॥
एकान्ते अचित्ते दूरे, गूढे विशाले अविरोधे ।
उच्चारादित्यागः, प्रतिष्ठापनिका भवेत् समितिः ॥२८॥

४२३. जदि सक्कदि कादुं जे, पडिकमणादिं करेज्ज झाणमयं।
सत्तिविहीणो जा जइ, सद्दहणं चेव कायव्वं॥७॥
यदि शक्यते कर्तुम्, प्रतिक्रमणादिकं कुर्याद् ध्यानमयम्।
शक्तिविहीनो यावद्यदि, श्रद्धानं चैव कर्तव्यम्॥७॥

४२४. सामाइयं चउवीसत्थओ वंदणयं।
पडिक्कमणं काउस्सग्गो पच्चक्खाणं॥८॥
सामायिकम् चतुर्विंशतिस्तवः वन्दनकम्।
प्रतिक्रमणम्, कायोत्सर्गः प्रत्याख्यानम्॥८॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

४२५. समभावो सामइयं, तणकंचण-सत्तुमित्तविसओ त्ति ।
निरभिस्संगं चित्तं, उचियपवित्तिप्पहाणं च ॥९॥
समभावो सामायिकं, तृणकाञ्चनशत्रुमित्रविषयः इति ।
निरभिष्वङ्गं चित्तं, उचितप्रवृत्तिप्रधानं च ॥९॥

४२६. वयणोच्चारणकिरियं, परिचत्ता वीयरायभावेण ।
जो झायदि अप्पाणं, परमसमाही हवे तस्स ॥१०॥
वचनोच्चारणक्रियां, परित्यक्त्वा वीतरागभावेन ।
यो ध्यायत्यात्मानं, परमसमाधिर्भवेत् तस्य ॥१०॥

४२७. विरदो सव्वसावज्जे, तिगुत्तो पिहिदिंदिओ ।
तस्स सामाइगं ठाइं, इदि केवलिसासणे ॥११॥
विरतः सर्वसावद्ये, त्रिगुप्तः पिहितेन्द्रियः ।
तस्य सामायिकं स्थायि, इति केवलिशासने ॥११॥

४२८. जो समो सव्वभूदेसु, थावरेसु तसेसु वा ।
तस्स सामायिगं ठाइं, इदि केवलिसासणे ॥१२॥
यः समः सर्वभूतेषु, स्थावरेषु त्रसेषु वा ।
तस्य सामायिकं स्थायि, इति केवलिशासने ॥१२॥

४२९. उसहादिजिणवराणं, णामणिरुत्तिं गुणाणुकित्तिं च ।
काऊण अच्चिदूण य, तिसुद्धिपणामो थवो णेओ ॥१३॥
ऋषभादिजिनवराणां, नामनिरुक्तिं गुणानुकीर्तिं च ।
कृत्वा अर्चित्वा च, त्रिशुद्धिप्रणामः स्तवो ज्ञेयः ॥१३॥

४३०. दव्वे खेत्ते काले, भावे य कयावराहसोहणयं ।
णिंदणगरहणजुत्तो, मणवचकायेण पडिक्कमणं ॥१४॥
द्रव्ये क्षेत्रे काले, भावे च कृतापराधशोधनकम् ।
निन्दनगर्हणयुक्तो, मनोवचःकायेन प्रतिक्रमणम् ॥१४॥

४३१. आलोचणणिंदणगरह-णाहिं अब्भुट्ठिओ अकरणाए ।
तं भावपडिक्कमणं, सेसं पुण दव्वदो भणिअं ॥१५॥
आलोचननिन्दनगर्हणाभिः अभ्युत्थितश्चाऽकरणाय ।
तद् भावप्रतिक्रमणं, शेषं पुनर्द्रव्यतो भणितम् ॥१५॥

[illegible]

४३२. मोत्तूण वयणरयणं, रागादीभाववारणं किच्चा ।
अप्पाणं जो झायदि, तस्स दु होदि त्ति पडिकमणं ॥१६॥
मुक्त्वा वचनरचनां, रागादिभाववारणं कृत्वा ।
आत्मानं यो ध्यायति, तस्य तु भवतीति प्रतिक्रमणम् ॥१६॥

४३३. झाणणिलीणो साहू, परिचागं कुणइ सव्वदोसाणं ।
तम्हा दु झाणमेव हि, सव्वऽदिचारस्स पडिक्कमणं ॥१७॥
ध्याननिलीनः साधुः, परित्यागं करोति सर्वदोषाणाम् ।
तस्मात् तु ध्यानमेव हि, सर्वातिचारस्य प्रतिक्रमणम् ॥१७॥

४३४. देवस्सियणियमादिसु, जहुत्तमाणेण उत्तकालम्हि ।
जिणगुणचिंतणजुत्तो, काउसग्गो तणुविसग्गो ॥१८॥
दैवसिकनियमादिषु, यथोक्तमानेन उक्तकाले ।
जिनगुणचिन्तनयुक्तः, कायोत्सर्गस्तनुविसर्गः ॥१८॥

४३५. जे केइ उवसग्गा, देवमाणुस-तिरिक्खऽचेदणिया ।
ते सव्वे अधिआसे, काउसग्गे ठिदो संतो ॥१९॥
ये केचनोपसर्गा, देवमानुष-तिर्यगचेतनिकाः ।
तान्सर्वानध्यासे, कायोत्सर्गे स्थितः सन् ॥१९॥

४३६. मोत्तूण सयलजप्प-मणागयसुहमसुहवारणं किच्चा ।
अप्पाणं जो झायदि, पच्चक्खाणं हवे तस्स ॥२०॥
मुक्त्वा सकलजल्प-मनागतशुभाशुभनिवारणं कृत्वा ।
आत्मानं यो ध्यायति, प्रत्याख्यानं भवेत् तस्य ॥२०॥

४३७. णियभावं ण वि मुच्चइ, परभावं णेव गेण्हए केइं ।
जाणदि पस्सदि सव्वं, सोऽहं इदि चिंतए णाणी ॥२१॥
निजभावं नापि मुञ्चति, परभावं नैव गृह्णाति कमपि ।
जानाति पश्यति सर्वं, सोऽहम् इति चिन्तयेद् ज्ञानी ॥२१॥

४३८. जं किंचि मे दुच्चरितं, सव्वं तिविहेण वोसिरे ।
सामाइयं तु तिविहं, करेमि सव्वं णिरायारं ॥२२॥
यत्किंचिन्मे दुश्चरित्रं, सर्वं त्रिविधेन विसृजामि ।
सामायिकं तु त्रिविधं, करोमि सर्वं निराकारम् ॥२२॥

(अ) बाह्यतप

४३९. जत्थ कसायणिरोहो, बंभं जिणपूयणं अणसणं च ।
सो सव्वो चेव तवो, विसेसओ मुद्धलोयंमि ॥१॥
यत्र कषायनिरोधो, ब्रह्म जिनपूजनम् अनशनं च ।
तत् सर्वं चैव तपो, विशेषतः मुग्धलोके ॥१॥

४४०. सो तवो दुविहो वुत्तो, बाहिरब्भंतरो तहा ।
बाहिरो छव्विहो वुत्तो, एवमब्भंतरो तवो ॥२॥
तत् तपो द्विविधं उक्तं, बाह्यमाभ्यन्तरं तथा ।
बाह्यं षड्विधं उक्तं, एवमाभ्यन्तरं तपः ॥२॥

४४१. अणसणमूणोयरिया, भिक्खायरिया य रसपरिच्चाओ ।
कायकिलेसो संलीणया य, वज्झो तवो होइ ॥३॥
अनशनमूनोदरिका, भिक्षाचर्या च रसपरित्यागः ।
कायक्लेशः संलीनता च, बाह्यं तपो भवति ॥३॥

४४२. कम्माण णिज्जरट्ठं, आहारं परिहरेइ लीलाए ।
एगदिणादिपमाणं, तस्स तवं अणसणं होदि ॥४॥
कर्मणां निर्जरार्थम्, आहारं परिहरति लीलया ।
एकदिनादिप्रमाणं, तस्य तपः अनशनं भवति ॥४॥

४४३. जे पयणुभत्तपाणा, सुयहेऊ ते तवस्सिणो समए ।
जो अ तवो सुयहीणो, बाहिरयो सो छुहाहारो ॥५॥
ये प्रतनुभक्तपानाः, श्रुतहेतोस्ते तपस्विनः समये ।
यच्च तपः श्रुतहीनं, बाह्यः स क्षुदाधारः ॥५॥

४४४. सो नाम अणसणतवो, जेण मणोऽमंगुलं न चिंतेइ ।
जेण न इंदियहाणी, जेण य जोगा न हायंति ॥६॥
तद् नाम अनशनतपो, येन मनोऽमङ्गलं न चिन्तयति ।
येन नेन्द्रियहानि-र्येन च योगा न हीयन्ते ॥६॥

28. [illegible]

(అ) [illegible]

[illegible]. [illegible]

[illegible]. [illegible]

441. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

४४९. गोयरपमाणदायग-भायणणाणाविहाण जं गहणं ।
तह एसणस्स गहणं, विविहस्स य वुत्तिपरिसंखा ॥११॥
गोचरप्रमाणदायक-भाजननानाविधानं यद् ग्रहणम् ।
तथा एषणीयस्य ग्रहणं, विविधस्य च वृत्तिपरिसंख्या ॥११॥

४५०. खीरदहिसप्पिमाई, पणीयं पाणभोयणं ।
परिवज्जणं रसाणं तु, भणियं रसविवज्जणं ॥१२॥
क्षीरदधिसर्पिरादि, प्रणीतं पानभोजनम् ।
परिवर्जनं रसानां तु, भणितं रसविवर्जनम् ॥१२॥

४५१. एगंतमणावाए, इत्थीपसुविवज्जिए ।
सयणासणसेवणया, विवित्तसयणासणं ॥१३॥
एकान्तेऽनापाते, स्त्रीपशुविवर्जिते ।
शयनासनसेवनता, विविक्तशयनासनम् ॥१३॥

115. [illegible]

116. [illegible]

117. [illegible]

118. [illegible]

119. [illegible]

120. [illegible]

121. [illegible]

४५२. ठाणा वीरासणाईया, जीवस्स उ सुहावहा।
उग्गा जहा धरिज्जंति, कायकिलेसं तमाहियं॥१४॥
स्थानानि वीरासनादीनि, जीवस्य तु सुखावहानि।
उग्राणि यथा धार्यन्ते, कायक्लेशः स आख्यातः॥१४॥

४५३. सुहेण भाविदं णाणं, दुहे जादे विणस्सदि।
तम्हा जहाबलं जोई, अप्पा दुक्खेहि भावए॥१५॥
सुखेन भावितं ज्ञानं, दुःखे जाते विनश्यति।
तस्मात् यथाबलं योगी, आत्मानं दुःखैः भावयेत्॥१५॥

४५४-४५५. ण दुक्खं ण सुखं वा वि, जहाहेतु तिगिच्छिति।
तिगिच्छिए सुजुत्तस्स, दुक्खं वा जइ वा सुहं॥१६॥
मोहक्खए उ जुत्तस्स, दुक्खं वा जइ वा सुहं।
मोहक्खए जहाहेउ, न दुक्खं न वि वा सुहं॥१७॥
न दुःखं न सुखं वाऽपि यथाहेतु चिकित्सति।
चिकित्सते सुयुक्तस्य दुःखं वा यदि वा सुखम्॥१६॥
मोहक्षये तु युक्तस्य, दुःखं वा यदि वा सुखम्।
मोहक्षये यथाहेतु, न दुःखं नाऽपि वा सुखम्॥१७॥

(आ) आभ्यन्तरतप

४५६. पायच्छित्तं विणओ, वेयावच्चं तहेव सज्झावो।
झाणं च विउस्सग्गो, एसो अब्भितरो तवो॥१८॥
प्रायश्चित्तं विनयः, वैयावृत्यं तथैव स्वाध्यायः।
ध्यानं च व्युत्सर्गः, एतदाभ्यन्तरं तपः॥१८॥

४५७. वद-समिदि-सील-संजम-परिणामो करणणिग्गहो भावो।
सो हवदि पायच्छित्तं, अणवरयं चेव कायव्वो॥१९॥
व्रत-समिति-शील-संयम-परिणामः करणनिग्रहो भावः।
स भवति प्रायश्चित्तम्, अनवरतं चैव कर्तव्यः॥१९॥

४५८. कोहादि-सगब्भाव-क्खयपहुदि-भावणाए णिग्गहणं।
पायच्छित्तं भणिदं, णियगुणचिंता य णिच्छयदो॥२०॥
क्रोधादि-स्वकीयभाव-क्षयप्रभृति-भावनायां निग्रहणम्।
प्रायश्चित्तं भणितं, निजगुणचिन्ता च निश्चयतः॥२०॥

४६५. जो पस्सदि अप्पाणं, समभावे संठवित्तु परिणामं ।
आलोयणमिदि जाणह, परमजिणंदस्स उवएसं ॥२७॥
यः पश्यत्यात्मानं, समभावे संस्थाप्य परिणामम् ।
आलोचनमिति जानीत, परमजिनेन्द्रस्योपदेशम् ॥२७॥

४६८. एक्कम्मि हीलियम्मि, हीलिया हुंति ते सव्वे ।
एक्कम्मि पूइयम्मि, पूइया हुंति सव्वे ॥३०॥
एकस्मिन् हीलिते, हीलिता भवन्ति सर्वे ।
एकस्मिन् पूजिते, पूजिता भवन्ति सर्वे ॥३०॥

४६९. विणओ सासणे मूलं, विणीओ संजओ भवे ।
विणयाओ विप्पमुक्कस्स, कओ धम्मो कओ तवो? ॥३१॥
विनयः शासने मूलं, विनीतः संयतः भवेत् ।
विनयात् विप्रमुक्तस्य, कुतो धर्मः कुतः तपः? ॥३१॥

४७०. विणओ मोक्खद्दारं, विणयादो संजमो तवो णाणं ।
विणएणाराहिज्जदि, आइरिओ सव्वसंघो य ॥३२॥
विनयो मोक्षद्वारं, विनयात् संयमस्तपो ज्ञानम् ।
विनयेनाराध्यते, आचार्यः सर्वसंघश्च ॥३२॥

४७१. विणयाहीया विज्जा, देंति फलं इह परे य लोगम्मि ।
न फलंति विणयहीणा, सस्साणि व तोयहीणाइं ॥३३॥
विनयाधीताः विद्याः, ददति फलम् इह परत्र च लोके ।
न फलन्ति विनयहीनाः, सस्यानीव तोयहीनानि ॥३३॥

४७२. तम्हा सव्वपयत्ते, विणीयत्तं मा कदाइ छंडेज्जा ।
अप्पसुदो वि य पुरिसो, खवेदि कम्माणि विणएण ॥३४॥
तस्मात् सर्वप्रयत्ने, विनीतत्वं मा कदाचित् छर्दयेत् ।
अल्पश्रुतोऽपि च पुरुषः, क्षपयति कर्माणि विनयेन ॥३४॥

२९. ध्यानसूत्र

४८४. सीसं जहा सरीरस्स, जहा मूलं दुमस्स य।
सव्वस्स साधुधम्मस्स, तहा झाणं विधीयते ॥१॥
शीर्षं यथा शरीरस्य यथा मूलं द्रुमस्य च।
सर्वस्य साधुधर्मस्य तथा ध्यानं विधीयते ॥१॥

४८५. जं थिरमज्झवसाणं, तं झाणं जं चलंतयं चित्तं।
तं होज्ज भावणा वा, अणुपेहा वा अहव चिंता ॥२॥
यत् स्थिरमध्यवसानं, तद् ध्यानं यत् चलत्कं चित्तम्।
तद् भवेद् भावना वा, अनुप्रेक्षा वाऽथवा चिन्ता ॥२॥

४९०. गरहियनियदुच्चरिओ, खामियसत्तो नियत्तियपमाओ।
निच्चलचित्तो ता झाहि, जाव पुरओव्व पडिहाइ॥७॥
गर्हितनिजदुश्चरितः क्षमितसत्त्वः निवर्तितप्रमादः।
निश्चलचित्तः तावद् ध्याय यावत् पुरतः इव प्रतिभाति॥७॥

४९१. थिरकयजोगाणं पुण, मुणीण झाणे सुनिच्चलमणाणं।
गामम्मि जणाइण्णे, सुण्णे रण्णे व ण विसेसो॥८॥
स्थिरकृतयोगानां पुनः, मुनीनां ध्याने सुनिश्चलमनसाम्।
ग्रामे जनाकीर्णे, शून्येऽरण्ये वा न विशेषः॥८॥

४९२. जे इंदियाणं विसया मणुण्णा, न तेसु भावं निसिरे कयाइ।
न याऽमणुण्णेसु मणं पि कुज्जा, समाहिकामे समणे तवस्सी॥९॥
य इन्द्रियाणां विषया मनोज्ञाः, न तेषु भावं निसृजेत् कदापि।
न चामनोज्ञेषु मनोऽपि कुर्यात्, समाधिकामः श्रमणस्तपस्वी॥९॥

४९३. सुविदियजगस्सभावो, निस्संगो निब्भओ निरासो य ।
वेरग्गभावियमणो, झाणंमि सुनिच्चलो होइ ॥१०॥
सुविदितजगत्स्वभावः, निस्संगः निर्भयः निराशश्च ।
वैराग्यभावितमनाः, ध्याने सुनिश्चलो भवति ॥१०॥

४९४. पुरीसायारो अप्पा, जोई वरणाणदंसणसमग्गो ।
जो झायदि सो जोई, पावहरो हवदि णिद्दंदो ॥११॥
पुरुषाकार आत्मा, योगी वरज्ञानदर्शनसमग्रः ।
यः ध्यायति सः योगी, पापहरः भवति निर्द्वन्द्वः ॥११॥

४९५. देहविवित्तं पेच्छइ, अप्पाणं तह य सव्वसंजोगे ।
देहोवहिवोसग्गं निस्संगो सव्वहा कुणइ ॥१२॥
देहविविक्तं प्रेक्षते आत्मानं तथा च सर्वसंयोगान् ।
देहोपधिव्युत्सर्गं, निस्संगः सर्वथा करोति ॥१२॥

४९६. णाहं होमि परेसिं, ण मे परे संति णाणमहमेक्को ।
इदि जो झायदि झाणे, सो अप्पाणं हवदि झादा ॥१३॥
नाहं भवामि परेषां, न मे परे सन्ति ज्ञानमहमेकः ।
इति यो ध्यायति ध्याने, स आत्मा भवति ध्याता ॥१३॥

४९७. झाणट्ठिओ हु जोई जइणो संवेय णिययअप्पाणं ।
तो ण लहइ तं सुद्धं भग्गविहीणो जहा रयणं ॥१४॥
ध्यानस्थितो खलु योगी यदि नो संवेत्ति निजात्मानम् ।
तो न लभते तं शुद्धं भाग्यविहीनो यथा रत्नम् ॥१४॥

४९८. भावेज्ज अवत्थतियं, पिंडत्थ-पयत्थ-रूवरहियत्तं ।
छउमत्थ-केवलित्तं, सिद्धत्तं चेव तस्सत्थो ॥१५॥
भावयेत् अवस्थात्रिकं पिण्डस्थ-पदस्थ-रूपरहितत्वम् ।
छद्मस्थ-केवलित्वं सिद्धत्वं चैव तस्यार्थः ॥१५॥

४९९. अवि झाइ से महावीरे, आसणत्थे अकुक्कुए झाणं ।
उड्ढमहे तिरियं च, पेहमाणे समाहिमपडिण्णे ॥१६॥
अपि ध्यायति सः महावीरः, आसनस्थः अकौत्कुचः ध्यानम् ।
ऊर्ध्वमधस्तिर्यक् च, प्रेक्षमाणः समाधिम् अप्रतिज्ञः ॥१६॥

३०. अनुप्रेक्षासूत्र

५०५. झाणोवरमेऽवि मुणी, णिच्चमणिच्चाइभावणापरमो ।
होइ सुभावियचित्तो, धम्मज्झाणेण जो पुव्वि ॥१॥
ध्यानोपरमेऽपि मुनिः, नित्यमनित्यादिभावनापरमः ।
भवति सुभावितचित्तः, धर्मध्यानेन यः पूर्वम् ॥१॥

५०६. अद्धुवमसरणमेगत्त-मन्नत्तसंसारलोयमसुइत्तं ।
आसवसंवरणिज्जर, धम्मं वोधिं च चिंतिज्ज ॥२॥
अध्रुवमशरणमेकत्व-मन्यत्वसंसार-लोकमशुचित्वं ।
आस्रवसंवरनिर्जर, धर्मं वोधिं च चिन्तयेत् ॥२॥

५१२. सो नत्थि इहोगासो, लोए वालग्गकोडिमित्तो वि ।
जम्मणमरणाबाहा, अणेगसो जत्थ न य पत्ता ॥८॥
स नास्तीहावकाशो, लोके वालाग्रकोटिमात्रोऽपि ।
जन्ममरणाबाधा, अनेकशो यत्र न च प्राप्ताः ॥८॥

५१३. वाहिजरमरणमयरो, निरंतरुप्पत्तिनीरनिकुरुंबो ।
परिणामदारुणदुहो, अहो दुरंतो भवसमुद्दो ॥९॥
व्याधिजरामरणमकरः, निरन्तरोत्पत्ति-नीरनिकुरम्बः ।
परिणामदारुणदुःखः, अहो ! दुरन्तो भवसमुद्रः ॥९॥

५१८. अणुसोअइ अन्नजणं, अन्नभवंतरगयं तु बालजणो।
नवि सोयइ अप्पाणं, किलिस्समाणं भवसमुद्दे ॥१४॥
अनुशोचत्यन्यजन-मन्यभावान्तरगतं तु बालजनः।
नैव शोचत्यात्मानं, क्लिश्यमानं भवसमुद्रे ॥१४॥

५१९. अन्नं इमं सरीरं, अन्नोऽहं बंधवाविमे अन्ने।
एवं नाऊण खमं, कुसलस्स न तं खमं काउं? ॥१५॥
अन्यदिदं शरीरम्, अन्योऽहं बान्धवा अपीमेऽन्ये।
एवं ज्ञात्वा क्षमं, कुशलस्य न तत् क्षमं कर्तुम् ॥१५॥

५२०. जो जाणिऊण देहं, जीवसरूवादु तच्चदो भिन्नं।
अप्पाणं पि य सेवदि, कज्जकरं तस्स अण्णत्तं ॥१६॥
यः ज्ञात्वा देहं, जीवस्वरूपात् तत्त्वतः भिन्नम्।
आत्मानमपि च सेवते, कार्यकरं तस्य अन्यत्वम् ॥१६॥

३१. लेश्यासूत्र

५३१. होंति कमविसुद्धाओ, लेसाओ पीयपम्हसुक्काओ ।
धम्मज्झाणोवगयस्स, तिव्व-मंदाइभेयाओ ॥१॥
भवन्ति क्रमविशुद्धाः, लेश्याः पीतपद्मशुक्लाः ।
धर्मध्यानोपगतस्य, तीव्रमन्दादि-भेदाः ॥१॥

५३२. जोगपउत्ती लेस्सा, कसायउदयाणुरंजिया होइ ।
तत्तो दोण्हं कज्जं, बंधचउक्कं समुद्दिट्ठं ॥२॥
योगप्रवृत्तिर्लेश्या, कषायोदयानुरञ्जिता भवति ।
ततः द्वयोः कार्यं, बन्धचतुष्कं समुद्दिष्टम् ॥२॥

५३३. किण्हा णीला काऊ, तेऊ पम्मा य सुक्कलेस्सा य ।
लेस्साणं णिद्देसा, छच्चेव हवंति णियमेण ॥३॥
कृष्णा नीला कापोता, तेजः पद्मा च शुक्ललेश्या च ।
लेश्यानां निर्देशात्, षट् चैव भवन्ति नियमेन ॥३॥

५३७-५३८. पहिया जे छ प्पुरिसा, परिभट्ठारण्णमज्झदेसम्हि ।
फलभरियरुक्खमेगं, पेक्खित्ता ते विचिंतंति ॥७॥
णिम्मूलखंधसाहु-वसाहं छित्तुं चिणित्तु पडिदाइं ।
खाउं फलाइं इदि, जं मणेण वयणं हवे कम्मं ॥८॥
पथिका ये षट् पुरुषाः, परिभ्रष्टा अरण्यमध्यदेशे ।
फलभरितवृक्षमेकं, प्रेक्ष्य ते विचिन्तयन्ति ॥७॥
निर्मूलस्कन्धशाखोपशाखं छित्वा चित्वा पतितानि ।
खादितुं फलानि इति, यन्मनसा वचनं भवेत् कर्म ॥८॥

[illegible]. ಕ್ರಿ. ಶ. [illegible]

[illegible]. [illegible] ([illegible]), [illegible]

[illegible]. ಕ್ರಿ. ಶ. [illegible]

[illegible]

[illegible]

३२. आत्मविकाससूत्र (गुणस्थान)

५४६. जेहिं दु लक्खिज्जंते, उदयादिसु संभवेहिं भावेहिं ।
जीवा ते गुणसण्णा, णिद्दिट्ठा सव्वदरिसीहिं ॥१॥
यैस्तु लक्ष्यन्ते, उदयादिषु सम्भवैर्भावैः ।
जीवास्ते गुणसंज्ञा, निर्दिष्टाः सर्वदर्शिभिः ॥१॥

५४७-५४८. मिच्छो सासण मिस्सो, अविरदसम्मो य देसविरदो य ।
विरदो पमत्त इयरो, अपुव्व अणियट्टि सुहुमो य ॥२॥
उवसंत खीणमोहो, सजोगिकेवलिजिणो अजोगी य ।
चोद्दस गुणट्ठाणाणि य, कमेण सिद्धा य णायव्वा ॥३॥
मिथ्यात्वं सास्वादनः मिश्रः, अविरतसम्यक्त्वः च देशविरतश्च ।
विरतः प्रमत्तः इतरः, अपूर्वः अनिवृत्तिः सूक्ष्मश्च ॥२॥
उपशान्तः क्षीणमोहः, संयोगिकेवलिजिनः अयोगी च ।
चतुर्दश गुणस्थानानि च, क्रमेण सिद्धाः च ज्ञातव्याः ॥३॥

५४९. तं मिच्छत्तं जमसद्दहणं, तच्चाण होदि अत्थाणं ।
संसइदमभिग्गहियं, अणभिग्गहियं तु तं तिविहं ॥४॥
तद् मिथ्यात्वं यदश्रद्धानं, तत्त्वानां भवति अर्थानाम् ।
संशयितमभिगृहीतम-नभिगृहीतं तु तत् त्रिविधम् ॥४॥

५५०. सम्मत्तरयणपव्वय-सिहरादो मिच्छभावसमभिमुहो ।
णासियसम्मत्तो सो, सासणणामो मुणेयव्वो ॥५॥
सम्यक्त्वरत्नपर्वत-शिखरात् मिथ्याभावसमभिमुखः ।
नाशितसम्यक्त्वः सः, सास्वादननामा मन्तव्यः ॥५॥

५५१. दहिगुडमिव व मिस्सं, पिहुभावं णेव कारिदुं सक्कं ।
एवं मिस्सयभावो, सम्मामिच्छो त्ति णायव्वो ॥६॥
दधिगुडमिव व्यामिश्रं, पृथग्भावं नैव कर्तुं शक्यम् ।
एवं मिश्रकभावः, सम्यक्मिथ्यात्वमिति ज्ञातव्यम् ॥६॥

५५२. णो इंदिएसु विरदो, णो जीवे थावरे तसे चावि ।
जो सद्दहइ जिणत्तं, सम्माइट्ठी अविरदो सो ॥७॥
नो इन्द्रियेषु विरतो, नो जीवे स्थावरे त्रसे चापि ।
यः श्रद्दधाति जिनोक्तं, सम्यग्दृष्टिरविरतः सः ॥७॥

५५३. जो तसवहाउविरदो, णो विरओ एत्थ-थावरवहाओ ।
पडिसमयं सो जीवो, विरयाविरओ जिणेक्कमई ॥८॥
यस्त्रसवधाद्विरतः, नो विरतः अत्र स्थावरवधात् ।
प्रतिसमयं सः जीवो, विरताविरतो जिनैकमतिः ॥८॥

५५४. वत्तावत्तपमाए, जो वसइ पमत्तसंजओ होइ ।
सयलगुणसीलकलिओ, महव्वई चित्तलायरणो ॥९॥
व्यक्ताव्यक्तप्रमादे, यो वसति प्रमत्तसंयतो भवति ।
सकलगुणशीलकलितो, महाव्रती चित्रलाचरणः ॥९॥

५५५. णट्ठासेसपमाओ, वयगुणसीलोलिमंडिओ णाणी ।
अणुवसमओ अखवओ, झाणणिलीणो हु अप्पमत्तो सो ॥१०॥
नष्टाशेषप्रमादो, व्रतगुणशीलावलिमण्डितो ज्ञानी ।
अनुपशमकः अक्षपको, ध्याननिलीनो हि अप्रमत्तः सः ॥१०॥

५५६. एयम्मि गुणट्ठाणे, विसरिससमयट्ठिएहिं जीवेहिं ।
पुव्वमपत्ता जम्हा, होंति अपुव्वा हु परिणामा ॥११॥
एतस्मिन् गुणस्थाने, विसदृशसमयस्थितैर्जीवैः ।
पूर्वमप्राप्ता यस्मात्, भवन्ति अपूर्वा हि परिणामाः ॥११॥

५५७. तारिसपरिणामट्ठियजीवा, हु जिणेहिं गलियतिमिरेहिं ।
मोहस्सऽपुव्वकरणा, खवणुवसमणुज्जया भणिया ॥१२॥
तादृशपरिणामस्थितजीवाः, हि जिनैर्गलिततिमिरैः ।
मोहस्यापूर्वकरणाः, क्षपणोपशमनोद्यताः भणिताः ॥१२॥

५५८. होंति अणियट्टिणो ते, पडिसमयं जेसिमेक्कपरिणामा ।
विमलयरझाणहुयवह-सिहाहिं णिद्दड्ढकम्मवणा ॥१३॥
भवन्ति अनिवर्तिनस्ते, प्रतिसमयं येषामेकपरिणामाः ।
विमलतरध्यानहुतवह-शिखाभिर्निर्दग्धकर्मवनाः ॥१३॥

५५९. कोसुंभो जिह राओ, अब्भंतरदो य सुहुमरत्तो य ।
एवं सुहुमसराओ, सुहुमकसाओ त्ति णायव्वो ॥१४॥
कौसुम्भः यथा रागः, अभ्यन्तरतः च सूक्ष्मरक्तः च ।
एवं सूक्ष्मसरागः, सूक्ष्मकषाय इति ज्ञातव्यः ॥१४॥

५६०. सकदकफलजलं वा, सरए सरवाणियं व णिम्मलयं ।
सयलोवसंतमोहो, उवसंतकसायओ होदि ॥१५॥
कतकफलयुतजलं वा, शरदि सरःपानीयम् इव निर्मलकम् ।
सकलोपशान्तमोहः, उपशान्तकषायतो भवति ॥१५॥

५६१. णिस्सेसखीणमोहो, फलिहामलभायणुदय-समचित्तो ।
खीणकसाओ भण्णइ, णिग्गंथो वीयराएहिं ॥१६॥
निःशेषक्षीणमोहः, स्फटिकामल-भाजनोदक-समचित्तः ।
क्षीणकषायो भण्यते, निर्ग्रन्थो वीतरागैः ॥१६॥

५६२-५६३. केवलणाणदिवायर-किरणकलाव-प्पणासिअण्णाणो ।
णवकेवललद्धुग्गम-पावियपरमप्पववएसो ॥१७॥
असहायणाणदंसण-सहिओ वि हु केवली हु जोएण ।
जुत्तो त्ति सजोइजिणो, अणाइणिहणारिसे वुत्तो ॥१८॥
केवलज्ञानदिवाकर-किरणकलाप-प्रणाशिताज्ञानः ।
नवकेवललब्ध्युद्गम-प्रापितपरमात्मव्यपदेशः ॥१७॥
असहायज्ञानदर्शन-सहितोऽपि हि केवली हि योगेन ।
युक्त इति सयोगिजिनः, अनादिनिधन आर्षे उक्तः ॥१८॥

५६४. सेलेसिं संपत्तो, णिरुद्धणिस्सेस-आसओ जीवो ।
कम्मरयविप्पमुक्को, गयजोगो केवली होइ ॥१९॥
शैलेशीं संप्राप्तः, निरुद्धनिःशेषास्रवो जीवः ।
कर्मरजविप्रमुक्तो, गतयोगः केवली भवति ॥१९॥

५६५. सो तम्मि चेव समये, लोयग्गे उड्ढगमणसब्भाओ ।
संचिट्ठइ असरीरो, पवरट्ठगुणप्पओ णिच्चं ॥२०॥
स तस्मिन् चैव समये, लोकाग्रे ऊर्ध्वगमनस्वभावः ।
संतिष्ठते अशरीरः, प्रवराष्टगुणात्मको नित्यम् ॥२०॥

५६६. अट्ठविहकम्मवियला, सीदीभूदा णिरंजणा णिच्चा ।
अट्ठगुणा किदकिच्चा, लोयग्गणिवासिणो सिद्धा ॥२१॥
अष्टविधकर्मविकलाः, शीतीभूता निरञ्जना नित्याः ।
अष्टगुणाः कृतकृत्याः, लोकाग्रनिवासिनः सिद्धाः ॥२१॥

३३. संलेखनासूत्र

५६७. सरीरमाहु नाव त्ति, जीवो वुच्चइ नाविओ ।
संसारो अण्णवो वुत्तो, जं तरंति महेसिणो ॥१॥
शरीरमाहुर्नौरिति, जीव उच्यते नाविकः ।
संसारोऽर्णव उक्तः, यं तरन्ति महर्षयः ॥१॥

५६८. बहिया उड्ढमादाय, नावकंखे कयाइ वि ।
पुव्वकम्मखयट्ठाए, इमं देहं समुद्धरे ॥२॥
बाह्यमूर्ध्वमादाय, नावकाङ्क्षेत् कदाचिद् अपि ।
पूर्वकर्मक्षयार्थाय, इमं देहं समुद्धरेत् ॥२॥

५६९. धीरेण वि मरियव्वं, काउरिसेण वि अवस्समरियव्वं ।
तम्हा अवस्समरणे, वरं खु धीरत्तणे मरिउं ॥३॥
धीरेणापि मर्त्तव्यं, कापुरुषेणाप्यवश्यमर्त्तव्यम् ।
तस्मात् अवश्यमरणे, वरं खलु धीरत्वे मर्त्तुम् ॥३॥

५७०. इक्कं पंडियमरणं, छिंदइ जाईसयाणि बहुयाणि ।
तं मरणं मरियव्वं, जेण मओ सुम्मओ होइ ॥४॥
एकं पण्डितमरणं, छिनत्ति जातिशतानि बहुकानि ।
तद् मरणं मर्त्तव्यं, येन मृतः सुमृतः भवति ॥४॥

५७१. इक्कं पंडियमरणं, पडिवज्जइ सुपुरिसो असंभंतो ।
खिप्पं सो मरणाणं, काहिइ अंतं अणंताणं ॥५॥
एकं पण्डितमरणं, प्रतिपद्यते सुपुरुषः असम्भ्रान्तः ।
क्षिप्रं स मरणानां, करिष्यति अन्तम् अनन्तानाम् ॥५॥

५७२. चरे पयाइं परिसंकमाणो, जं किंचि पासं इह मन्नमाणो ।
लाभंतरे जीविय वूहइत्ता, पच्छा परिन्नाय मलावधंसी ॥६॥
चरेत् पदानि परिशङ्कमानः, यत्किंचित् पाशमिव मन्यमानः ।
लाभान्तरे जीवितं बृंहयित्वा, पश्चात् परिज्ञाय मलापध्वंसी ॥६॥

५७३. तस्स ण कप्पदि भत्त-पइण्णं अणुवट्ठिदे भये पुरदो ।
सो मरणं पत्थितो, होदि हु सामण्णणिव्विण्णो ॥७॥
तस्य न कल्पते भक्त-प्रतिज्ञा अनुपस्थिते भये पुरतः ।
सो मरणं प्रेप्समाणः, भवति हि श्रामण्यनिर्विण्णः ॥७॥

५७४. संलेहणा य दुविहा, अब्भिंतरिया य बाहिरा चेव ।
अब्भिंतरिया कसाए, बाहिरिया होइ य सरीरे ॥८॥
संलेखना च द्विविधा, अभ्यन्तरिका च बाह्या चैव ।
अभ्यन्तरिका कषाये, बाह्या भवति च शरीरे ॥८॥

५७५. कसाए पयणुए किच्चा, अप्पाहारे तितिक्खए ।
अह भिक्खू गिलाएज्जा, आहारस्सेव अन्तियं ॥९॥
कषायान् प्रतनून् कृत्वा, अल्पाहारः तितिक्षते ।
अथ भिक्षुर्ग्लायेत्, आहारस्येव अन्तिकम् ॥९॥

५७६. न वि कारणं तणमओ संथारो, न वि य फासुया भूमी ।
अप्पा खलु संथारो, होइ विसुद्धो मणो जस्स ॥१०॥
नापि कारणं तृणमयः संस्तारः, नापि च प्रासुका भूमिः ।
आत्मा खलु संस्तारो भवति, विशुद्धं मनो यस्य ॥१०॥

५७७-५७८. न वि तं सत्थं च विसं च, दुप्पउत्तु व्व कुणइ वेयालो ।
जंतं व दुप्पउत्तं, सप्पु व्व पमाइणो कुद्धो ॥११॥
जं कुणइ भावसल्लं, अणुद्धियं उत्तमट्ठकालम्मि ।
दुल्लहबोहीयत्तं, अणंतसंसारियत्तं च ॥१२॥

तत् शस्त्रं च विषं च, दुष्प्रयुक्तो वा करोति वैतालः ।
यन्त्रं वा दुष्प्रयुक्तं, सर्पो वा प्रमादिनः क्रुद्धः ॥११॥
यत् करोति भावशल्य-मनुद्धृतमुत्तमार्थकाले ।
दुर्लभबोधिकत्वम्, अनन्तसंसारिकत्वं च ॥१२॥

५७९. तो उद्धरंति गारवरहिया, मूलं पुणब्भवलयाणं ।
मिच्छादंसणसल्लं, मायासल्लं नियाणं च ॥१३॥
तदुद्धरन्ति गौरवरहिता, मूलं पुनर्भवलतानाम् ।
मिथ्यादर्शनशल्यं, मायाशल्यं निदानं च ॥१३॥

५८०. मिच्छद्दंसणरत्ता, सनियाणा कण्हलेसमोगाढा ।
इय जे मरंति जीवा, तेसिं दुलहा भवे बोही ॥१४॥
मिथ्यादर्शनरक्ताः, सनिदानाः कृष्णलेश्यामवगाढाः ।
इति ये म्रियन्ते जीवा-स्तेषां दुर्लभा भवेद् बोधिः ॥१४॥

५८१. सम्मद्दंसणरत्ता, अनियाणा सुक्कलेसमोगाढा ।
इय जे मरंति जीवा, तेसिं सुलहा भवे बोही ॥१५॥
सम्यग्दर्शनरक्ताः अनिदानाः शुक्ललेश्यामवगाढाः ।
इति ये म्रियन्ते जीवा-स्तेषां सुलभा भवेद् बोधिः ॥१५॥

५८२. आराहणाए कज्जे, परियम्मं सव्वदा वि कायव्वं ।
परियम्मभाविदस्स हु, सुहसज्झाऽऽराहणा होइ ॥१६॥
आराधनायाः कार्ये, परिकर्म सर्वदा अति कर्त्तव्यम् ।
परिकर्मभावितस्य खलु, सुखसाध्या आराधना भवति ॥१६॥

५८३-५८४. जह रायकुलपसूओ, जोग्गं णिच्चमवि कुणइ परिकम्मं ।
तो जिदकरणो जुद्धे, कम्मसमत्थो भविस्सदि हि ॥१७॥
इय सामण्णं साधूवि, कुणदि णिच्चमवि जोगपरियम्मं ।
तो जिदकरणो मरणे, ज्झाणसमत्थो भविस्सति ॥१८॥
यथा राजकुलप्रसूतो, योग्यं नित्यमपि करोति परिकर्म्म ।
ततः जितकरणो युद्धे, कर्मसमर्थो भविष्यति हि ॥१७॥
एवं श्रामण्यं साधुरपि, करोति नित्यमपि योगपरिकर्म्म ।
ततः जितकरणः मरणे, ध्यानसमर्थो भविष्यति ॥१८॥

५८५. [illegible] ।
[illegible] ॥१९॥
[illegible] ।
[illegible] ॥१९॥

५८६. [illegible] ।
[illegible] ॥२०॥
[illegible] ।
[illegible] ॥२०॥

५८७. [illegible] होई ।
[illegible] ॥२१॥
[illegible] ।
[illegible] ॥२१॥

५८५. मोक्खपहे अप्पाणं, ठवेहि तं चेव झाहि तं चेव ।
तत्थेव विहर णिच्चं, मा विहरसु अन्नदव्वेसु ॥१९॥
मोक्षपथे आत्मानं, स्थापय तं चैव ध्याय तं चैव ।
तत्रैव विहर नित्यं, मा विहरस्व अन्यद्रव्येषु ॥१९॥

५८६. इहपरलोगासंस-प्पओग, तह जीयमरणभोगेसु ।
वज्जिज्जा भाविज्ज य, असुहं संसारपरिणामं ॥२०॥
इहपरलोकाशंसा-प्रयोगो तथा जीवितमरणभोगेषु ।
वर्जयेद् भावयेत् च अशुभं संसारपरिणामम् ॥२०॥

५८७. परदव्वादो दुग्गइ, सद्दव्वादो हु सुग्गई होई ।
इय णाऊ सदव्वे, कुणह रई विरई इयरम्मि ॥२१॥
परद्रव्यात् दुर्गतिः, स्वद्रव्यात् खलु सुगतिः भवति ।
इति ज्ञात्वा स्वद्रव्ये, कुरुत रतिं विरतिम् इतरस्मिन् ॥२१॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ప్రమాణపత్రం

३४. तत्त्वसूत्र

५८८. जावन्तऽविज्जापुरिसा, सव्वे ते दुक्खसंभवा ।
लुप्पन्ति बहुसो मूढा, संसारम्मि अणन्तए ॥१॥
यावन्तोऽविद्यापुरुषाः, सर्वे ते दुःखसम्भवाः ।
लुप्यन्ते बहुशो मूढाः, संसारेऽनन्तके ॥१॥

५८९. समिक्ख पंडिए तम्हा, पासजाइपहे बहू ।
अप्पणा सच्चमेसेज्जा, मेत्तिं भूएसु कप्पए ॥२॥
समीक्ष्य पण्डितस्तस्मात्, पाशजातिपथान् बहून् ।
आत्मना सत्यमेषयेत्, मैत्रीं भूतेषु कल्पयेत् ॥२॥

५९०. तच्चं तह परमट्ठं, दव्वसहावं तहेव परमपरं ।
धेयं सुद्धं परमं, एयट्ठा हुंति अभिहाणा ॥३॥
तत्त्वं तथा परमार्थः, द्रव्यस्वभावस्तथैव परमपरम् ।
ध्येयं शुद्धं परमम्, एकार्थानि भवन्त्यभिधानानि ॥३॥

५९१. जीवाऽजीवा य बन्धो य, पुण्णं पावाऽऽसवो तहा ।
संवरो निज्जरा मोक्खो, संतेए तहिया नव ॥४॥
जीवा अजीवाश्च बन्धश्च, पुण्यं पापास्रवः तथा ।
संवरो निर्जरा मोक्षः, सन्त्येते तथ्या नव ॥४॥

५९२. उवओगलक्खणमणाइ - निहणमत्यंतरं सरीराओ ।
जीवमरूविं कारिं, भोयं च सयस्स कम्मस्स ॥५॥
उपयोगलक्षणं अनादि-निधनमर्थान्तरं शरीरात् ।
जीवमरूपिणं कारिणं, भोगे च स्वकस्य कर्मणः ॥५॥

५९३. सुहदुक्खजाणणा वा, हिदपरियम्मं च अहिदभीरुत्तं ।
जस्स ण विज्जदि णिच्चं, तं समणा बिंति अज्जीवं ॥६॥
सुखदुःखज्ञानं वा, हितपरिकर्म च अहितभीरुत्वम् ।
यस्य न विद्यते नित्यं, तं श्रमणाः ब्रुवते अजीवं ॥६॥

31. [illegible]

111. [illegible]
[illegible]
[illegible]

६०१. रागद्दोसपमत्तो, इंदियवसओ करेइ कम्माइं ।
आसवदारेहिं अवि-गुहेहिं तिविहेण करणेणं ॥१४॥
रागद्वेषप्रमत्तः, इन्द्रियवशगः करोति कर्माणि ।
आस्रवद्वारैरविगूहितैस्त्रिविधेन करणेन ॥१४॥

६०२. आसवदारेहिं सया, हिंसाईएहिं कम्ममासवइ ।
जह नावाइ विणासो, छिद्देहि जलं उयहिमज्झे ॥१५॥
आस्रवद्वारैः सदा, हिंसादिकैः कर्मास्रवति ।
यथा नावो विनाश–श्छिद्रैः जलम् उदधिमध्ये ॥१५॥

६०३. मणसा वाया कायेण, का वि जुत्तस्स विरियपरिणामो ।
जीवस्स-प्पणिओगो, जोगो त्ति जिणेहिं णिद्दिट्ठो ॥१६॥
मनसा वाचा कायेन, वापि युक्तस्य वीर्यपरिणामः ।
जीवस्य प्रणियोगः, योग इति जिनैर्निर्दिष्टः ॥१६॥

६०४. जहा जहा अप्पतरो से जोगो, तहा तहा अप्पतरो से बंधो ।
निरुद्धजोगिस्स व से ण होति, अछिद्दपोतस्स व अंबुणाथे ॥१७॥
यथा यथा अल्पतरः तस्य योगः, तथा तथा अल्पतरः तस्य बन्धः ।
निरुद्धयोगिनः वा सः न भवति, अछिद्रपोतस्येव अम्बुनाथे ॥१७॥

६०५. मिच्छत्ताविरदी वि य, कसाय जोगा य आसवा होंति ।
संजम-विराय-दंसण-जोगाभावो य संवरओ ॥१८॥
मिथ्यात्वाऽविरतिः अपि च कषाया योगाश्च आस्रवा भवन्ति ।
संयम-विराग-दर्शन-योगाभावश्च संवरकः ॥१८॥

६०६. रुंधियछिद्दसहस्से, जलजाणे जह जलं तु णासवदि ।
मिच्छत्ताइअभावे, तह जीवे संवरो होइ ॥१९॥
रुद्धछिद्रसहस्रे, जलयाने यथा जलं तु नास्रवति ।
मिथ्यात्वाद्यभावे, तथा जीवे संवरो भवति ॥१९॥

६०७. सव्वभूयऽप्पभूयस्स, सम्मं भूयाइं पासओ ।
पिहियासवस्स दंतस्स, पावं कम्मं न बंधई ॥२०॥
सर्वभूतात्मभूतस्य, सम्यक् भूतानि पश्यतः ।
पिहितास्रवस्य दान्तस्य, पापं कर्मं न बध्यते ॥२०॥

६०८. मिच्छत्तासवदारं, रुंभइ सम्मत्तदिढकवाडेण ।
हिंसादिदुवाराणि वि, दिढवयफलिहेहिं रुंभंति ॥२१॥
मिथ्यात्वास्रवद्वारं रुणद्धि सम्यक्त्वदृढकपाटेन ।
हिंसादिद्वाराणि अपि दृढव्रतपरिघैः रुन्धन्ति ॥२१॥

६०९-६१०. जहा महातलायस्स, सन्निरुद्धे जलागमे ।
उस्सिचणाए तवणाए, कमेण सोसणा भवे ॥२२॥
एवं तु संजयस्सावि, पावकम्मनिरासवे ।
भवकोडीसंचियं कम्मं, तवसा निज्जरिज्जइ ॥२३॥
यथा महातडागस्य, सन्निरुद्धे जलागमे ।
उत्सिञ्चनया तपनया, क्रमेण शोषणा भवेत् ॥२२॥
एवं तु संयतस्यापि, पापकर्मनिरास्रवे ।
भवकोटिसंचितं कर्म, तपसा निर्जीर्यते ॥२३॥

६११. तवसा चेव ण मोक्खो, संवरहीणस्स होइ जिणवयणे ।
ण हु सोत्ते पविसंते, किसिणं परिसुस्सदि तलायं ॥२४॥
तपसा चैव न मोक्षः, संवरहीनस्य भवति जिनवचने ।
न हि स्रोतसि प्रविशति, कृत्स्नं परिशुष्यति तडागम् ॥२४॥

६१२. ज अन्नाणी कम्मं खवेइ बहुआहिं वासकोडीहिं ।
तं नाणी तिहिं गुत्तो, खवेइ ऊसासमित्तेणं ॥२५॥
यद् अज्ञानी कर्म, क्षपयति बहुकाभिर्वर्षकोटीभिः ।
तद् ज्ञानी त्रिभिर्गुप्तः, क्षपयत्युच्छ्वासमात्रेण ॥२५॥

६१३. सेणावइम्मि णिहए, जहा सेणा पणस्सई ।
एवं कम्माणि णस्संति, मोहणिज्जे खयं गए ॥२६॥
सेनापतौ निहते, यथा सेना प्रणश्यति ।
एवं कर्माणि नश्यन्ति, मोहनीये क्षयं गते ॥२६॥

६१४. कम्ममलविप्पमुक्को, उड्ढं लोगस्स अंतमधिगंता ।
सो सव्वणाणदरिसी, लहदि सुहमणिंदियमणंतं ॥२७॥
कर्ममलविप्रमुक्त, ऊर्ध्वं लोकस्यान्तमधिगम्य ।
स सर्वज्ञानदर्शी, लभते सुखमनिन्द्रियमनन्तम् ॥२७॥

६०८. मिच्छत्तासवदारं, रुंभइ सम्मत्तदिढकवाडेण ।
हिंसादिदुवाराणि वि, दिढवयफलिहेहिं रुंभंति ॥२१॥
मिथ्यात्वास्रवद्वारं रुध्यते सम्यक्त्वदृढकपाटेन ।
हिंसादिद्वाराणि अपि दृढव्रतपरिघैः रुध्यन्ते ॥२१॥

६०९-६१०. जहा महातलायस्स, सन्निरुद्धे जलागमे ।
उस्सिचणाए तवणाए, कमेण सोसणा भवे ॥२२॥
एवं तु संजयस्सावि, पावकम्मनिरासवे ।
भवकोडीसंचियं कम्मं, तवसा निज्जरिज्जइ ॥२३॥
यथा महातडागस्य, सन्निरुद्धे जलागमे ।
उत्सिञ्चनया तपनया, क्रमेण शोषणा भवेत् ॥२२॥
एवं तु संयतस्यापि, पापकर्मनिरास्रवे ।
भवकोटिसंचितं कर्म, तपसा निर्जीर्यते ॥२३॥

६११. तवसा चेव ण मोक्खो, संवरहीणस्स होइ जिणवयणे ।
ण हु सोत्ते पविसंते, किसिणं परिसुस्सदि तलायं ॥२४॥
तपसा चैव न मोक्षः, संवरहीनस्य भवति जिनवचने ।
न हि स्रोतसि प्रविशति, कृत्स्नं परिशुष्यति तडागम् ॥२४॥

६१२. ज अन्नाणी कम्मं खवेइ बहुआहिं वासकोडीहिं ।
तं नाणी तिहिं गुत्तो, खवेइ ऊसासमित्तेणं ॥२५॥
यद् अज्ञानी कर्म, क्षपयति बहुकाभिर्वर्षकोटीभिः ।
तद् ज्ञानी त्रिभिर्गुप्तः, क्षपयत्युच्छ्वासमात्रेण ॥२५॥

६१३. सेणावइम्मि णिहए, जहा सेणा पणस्सई ।
एवं कम्माणि णस्संति, मोहणिज्जे खयं गए ॥२६॥
सेनापतौ निहते, यथा सेना प्रणश्यति ।
एवं कर्माणि नश्यन्ति, मोहनीये क्षयं गते ॥२६॥

६१४. कम्ममलविप्पमुक्को, उड्ढं लोगस्स अंतमधिगंता ।
सो सव्वणाणदरिसी, लहदि सुहमणिंदियमणंतं ॥२७॥
कर्ममलविप्रमुक्त, ऊर्ध्वं लोकस्यान्तमधिगम्य ।
स सर्वज्ञानदर्शी, लभते सुखमनिन्द्रियमनन्तम् ॥२७॥

६०८. मिच्छत्तासवदारं, रुंभइ सम्मत्तदिढकवाडेण ।
हिंसादिदुवाराणि वि, दिढवयफलिहेहिं रुंभंति ॥२१॥
मिथ्यात्वास्रवद्वारं रुध्यते सम्यक्त्वदृढकपाटेन ।
हिंसादिद्वाराणि अपि दृढव्रतपरिघैः रुध्यन्ते ॥२१॥

६०९-६१०. जहा महातलायस्स, सन्निरुद्धे जलागमे ।
उस्सिचणाए तवणाए, कमेण सोसणा भवे ॥२२॥
एवं तु संजयस्सावि, पावकम्मनिरासवे ।
भवकोडीसंचियं कम्मं, तवसा निज्जरिज्जइ ॥२३॥
यथा महातडागस्य, सन्निरुद्धे जलागमे ।
उत्सिञ्चनया तपनया, क्रमेण शोषणा भवेत् ॥२२॥
एवं तु संयतस्यापि, पापकर्मनिरास्रवे ।
भवकोटिसंचितं कर्म, तपसा निर्जीर्यते ॥२३॥

६११. तवसा चेव ण मोक्खो, संवरहीणस्स होइ जिणवयणे ।
ण हु सोत्ते पविसंते, किसिणं परिसुस्सदि तलायं ॥२४॥
तपसा चैव न मोक्षः, संवरहीनस्य भवति जिनवचने ।
न हि स्रोतसि प्रविशति, कृत्स्नं परिशुष्यति तडागम् ॥२४॥

६१२. जं अन्नाणी कम्मं खवेइ बहुआहिं वासकोडीहिं ।
तं नाणी तिहिं गुत्तो, खवेइ ऊसासमित्तेणं ॥२५॥
यद् अज्ञानी कर्म, क्षपयति बहुकाभिर्वर्षकोटीभिः ।
तद् ज्ञानी त्रिभिर्गुप्तः, क्षपयत्युच्छ्वासमात्रेण ॥२५॥

६१३. सेणावइम्मि णिहए, जहा सेणा पणस्सई ।
एवं कम्माणि णस्संति, मोहणिज्जे खयं गए ॥२६॥
सेनापतौ निहते, यथा सेना प्रणश्यति ।
एवं कर्माणि नश्यन्ति, मोहनीये क्षयं गते ॥२६॥

६१४. कम्ममलविप्पमुक्को, उड्ढं लोगस्स अंतमधिगंता ।
सो सव्वणाणदरिसी, लहदि सुहमणिंदियमणंतं ॥२७॥
कर्ममलविप्रमुक्त, ऊर्ध्वं लोकस्यान्तमधिगम्य ।
स सर्वज्ञानदर्शी, लभते सुखमनिन्द्रियमनन्तम् ॥२७॥

६१५. चक्किकुरुफणिसुरेंदेसु, अहमिंदे जं सुहं तिकालभवं ।
तत्तो अणंतगुणिदं, सिद्धाणं खणसुहं होदि ॥२८॥
चक्रिकुरुफणिसुरेन्द्रेषु, अहमिन्द्रे यत् सुखं त्रिकालभवम् ।
ततः अनन्तगुणितं, सिद्धानां क्षणसुखं भवति ॥२८॥

६१६. सव्वे सरा नियट्टंति, तक्का जत्थ न विज्जइ ।
मई तत्थ न गाहिया, ओए अप्पइट्ठाणस्स खेयन्ने ॥२९॥
सर्वे स्वराः निवर्तन्ते, तर्को यत्र न विद्यते ।
मतिस्तत्र न ग्राहिका, ओजः अप्रतिष्ठानस्य खेदज्ञः ॥२९॥

६१७. ण वि दुक्खं ण वि सुक्खं, ण वि पीडा णेव विज्जदे बाहा ।
ण वि मरणं ण वि जणणं, तत्थेव य होइ णिव्वाणं ॥३०॥
नापि दुःखं नापि सौख्यं, नापि पीडा नैव विद्यते बाधा ।
नापि मरणं नापि जननं, तत्रैव च भवति निर्वाणम् ॥३०॥

६१८. ण वि इंदिय उवसग्गा, ण वि मोहो विम्हयो ण णिद्दा य ।
ण य तिण्हा णेव छुहा, तत्थेव य होइ णिव्वाणं ॥३१॥
नापि इन्द्रियाणि उपसर्गाः, नापि मोहो विस्मयो न निद्रा च ।
न च तृष्णा नैव क्षुधा, तत्रैव च भवति निर्वाणम् ॥३१॥

६१९. ण वि कम्मं णोकम्मं, ण वि चिंता णेव अट्टरुद्दाणि ।
ण वि धम्मसुक्कझाणे, तत्थेव य होइ णिव्वाणं ॥३२॥
नापि कर्म नोकर्म, नापि चिन्ता नैवार्तरौद्रे ।
नापि धर्म्मशुक्लध्याने, तत्रैव च भवति निर्वाणम् ॥३२॥

६२०. विज्जदि केवलणाणं, केवलसोक्खं च केवलं विरयं ।
केवलदिट्ठि अमुत्तं, अत्थित्तं सप्पदेसत्तं ॥३३॥
विद्यते केवलज्ञानं, केवलसौख्यं च केवलं वीर्यम् ।
केवलदृष्टिरमूर्तत्व-मस्तित्वं सप्रदेशत्वम् ॥३३॥

६२१. निव्वाणं ति अवाहंति, सिद्धी लोगग्गमेव य।
खेमं सिवं अणावाहं, जं चरंति महेसिणो ॥३४॥
निर्वाणमित्यबाधमिति, सिद्धिर्लोकाग्रमेव च।
क्षेमं शिवमनाबाधं, यत् चरन्ति महर्षयः ॥३४॥

६२२. लाउअ एरण्डफले, अग्गीधूमे उसू धणुविमुक्के।
गइ पुव्वपओगेणं, एवं सिद्धाण वि गती तु ॥३५॥
अलाबु च एरण्डफल-मग्निधूम इषुर्धनुर्विप्रमुक्तः।
गतिः पूर्वप्रयोगेणैवं, सिद्धानामपि गतिस्तु ॥३५॥

६२७. जीवा पुग्गलकाया, सह सक्किरिया हवंति ण य सेसा ।
पुग्गलकरणा जीवा, खंधा खलु कालकरणा दु ॥४॥
जीवाः पुद्गलकायाः, सह सक्रिया भवन्ति न च शेषाः ।
पुद्गलकरणाः जीवाः, स्कन्धाः खलु कालकरणास्तु ॥४॥

६२८. धम्मो अहम्मो आगासं, दव्वं इक्किक्कमाहियं ।
अणंताणि य दव्वाणि, कालो पुग्गल जंतवो ॥५॥
धर्मोऽधर्म आकाशं, द्रव्यमेकैकमाख्यातम् ।
अनन्तानि च द्रव्याणि, कालः (समयाः) पुद्गला जन्तवः ॥५॥

६२९. धम्माधम्मे य दोऽवेए, लोगमित्ता वियाहिया ।
लोगालोगे य आगासे, समए समयखेत्तिए ॥६॥
धर्माऽधर्मौ च द्वावप्येतौ, लोकमात्रौ व्याख्यातौ ।
लोकेऽलोके च आकाशः, समयः समयक्षेत्रिकः ॥६॥

६३०. अन्नोन्नं पविसंता, दिंता ओगासमन्नमन्नस्स ।
मेलंता वि य णिच्चं, सगं सभावं ण विजहंति ॥७॥
अन्योन्यं प्रविशन्तः, ददत्यवकाशमन्योऽन्यस्य ।
मिलन्तोऽपि च नित्यं, स्वकं स्वभावं न विजहति ॥७॥

६३१. धम्मत्थिकायमरसं, अवण्णगंधं असद्दमप्फासं ।
लोगोगाढं पुट्ठं, पिहुलमसंखादिय-पदेसं ॥८॥
धर्मास्तिकायोऽरसो-ऽवर्णगन्धोऽशब्दोऽस्पर्शः ।
लोकावगाढः स्पृष्टः, पृथुलोऽसंख्यातिकप्रदेशः ॥८॥

६३२. उदयं जह मच्छाणं, गमणाणुग्गहयरं हवदि लोए ।
तह जीवपुग्गलाणं, धम्मं दव्वं वियाणेहि ॥९॥
उदकं यथा मत्स्यानां, गमनानुग्रहकरं भवति लोके ।
तथा जीवपुद्गलानां, धर्मं द्रव्यं विजानीहि ॥९॥

६३३. ण य गच्छदि धम्मत्थी, गमणं ण करेदि अन्नदवियस्स ।
हवदि गती स प्पसरो, जीवाणं पुग्गलाणं च ॥१०॥
न च गच्छति धर्मास्तिकायः, गमनं न करोत्यन्यद्रव्यस्य ।
भवति गतेः स प्रसरो, जीवानां पुद्गलानां च ॥१०॥

६३४. जह हवदि धम्मदव्वं, तह तं जाणेह दव्वमधम्मक्खं ।
ठिदिकिरियाजुत्ताणं, कारणभूदं तु पुढवीव ॥११॥
यथा भवति धर्मद्रव्यं, तथा तद् जानीहि द्रव्यमधर्माख्यम् ।
स्थितिक्रियायुक्तानां, कारणभूतं तु पृथिवीव ॥११॥

६३५. चेयणरहियममुत्तं, अवगाहणलक्खणं च सव्वगयं ।
लोयालोयविभेयं, तं णहदव्वं जिणुद्दिट्ठं ॥१२॥
चेतनारहितममूर्त्तं, अवगाहनलक्षणं च सर्वगतम् ।
लोकालोकद्विभेदं, तद् नभोद्रव्यं जिनोद्दिष्टम् ॥१२॥

६३६. जीवा चेव अजीवा य, एस लोए वियाहिए ।
अजीवदेसमागासे, अलोए से वियाहिए ॥१३॥
जीवाश्चैव अजीवाश्च, एष लोको व्याख्यातः ।
अजीवदेश आकाशः, अलोकः स व्याख्यातः ॥१३॥

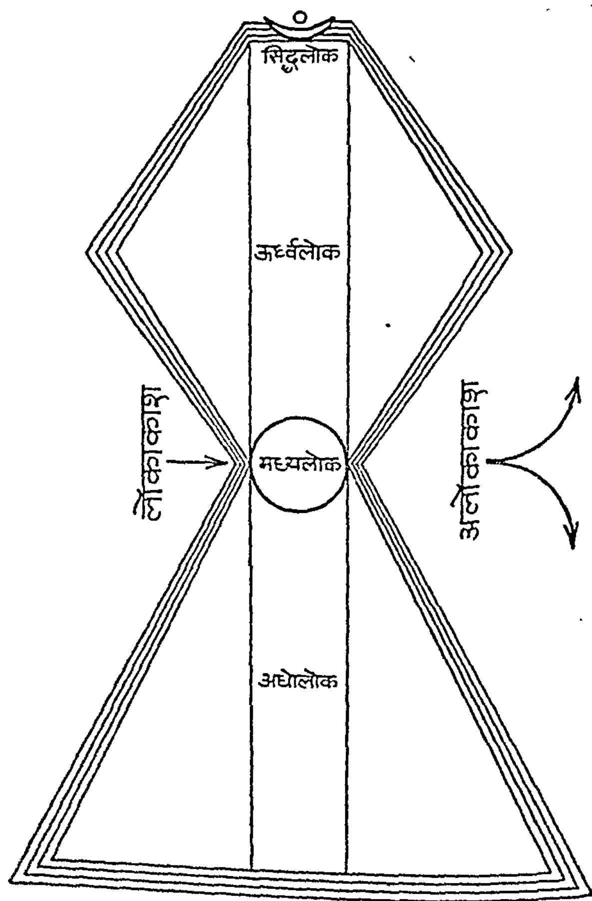
६३७. पासरसगंधवण्ण-व्वदिरित्तो अगुरुलहुगसंजुत्तो ।
वत्तणलक्खणकलियं, कालसरूवं इमं होदि ॥१४॥
स्पर्शरसगन्धवर्णव्यतिरिक्तम् अगुरुलघुकसंयुक्तम् ।
वर्तनलक्षणकलितं कालस्वरूपम् इदं भवति ॥१४॥

६३८. जीवाण पुग्गलाणं, हुवंति परियट्टणाइ विविहाइ ।
एदाणं पज्जाया, वट्टंते मुक्खकालआधारे ॥१५॥
जीवानां पुद्गलानां भवन्ति परिवर्तनानि विविधानि ।
एतेषां पर्याया वर्तन्ते मुख्यकालआधारे ॥१५॥

६३९. समयावलिउस्सासा, पाणा थोवा य आदिआ भेदा ।
ववहारकालणामा, णिद्दिट्ठा वीयराएहिं ॥१६॥
समयआवलिउच्छ्वासाः प्राणाः स्तोकाश्च आदिका भेदाः ।
व्यवहारकालनामानः निर्दिष्टा वीतरागैः ॥१६॥

६४०. अणुखंधवियप्पेण दु, पोग्गलदव्वं हवेइ दुवियप्पं ।
खंधा हु छप्पयारा, परमाणू चेव दुवियप्पो ॥१७॥
अणुस्कन्धविकल्पेन तु, पुद्गलद्रव्यं भवति द्विविकल्पम् ।
स्कन्धाः खलु षट्प्रकाराः, परमाणुश्चैव द्विविकल्पः ॥१७॥

लोक-दर्शन

चौदह राजु उत्तंग नभ लोक पुरुषसंठान ।
तामें जीव अनादितें भरमत हैं विन ज्ञान ॥

३७. अनेकान्तसूत्र

६६०. जेण विणा लोगस्स वि, ववहारो सव्वहा न निव्वहइ ।
तस्स भुवणेक्कगुरुणो, णमो अणेगंतवायस्स ॥१॥
येन विना लोकस्य अपि व्यवहारः सर्वथा न निर्वहति ।
तस्मै भुवनैकगुरवे नमः अनेकान्तवादाय ॥१॥

६६१. गुणाणमासओ दव्वं, एगदव्वस्सिया गुणा ।
लक्खणं पज्जवाणं तु, उभओ अस्सिया भवे ॥२॥
गुणानामाश्रयो द्रव्यं, एकद्रव्याश्रिता गुणाः ।
लक्षणं पर्यवाणां तु, उभयोराश्रिता भवन्ति ॥२॥

६६२. दव्वं पज्जवविउयं, दव्वविउत्ता य पज्जवा णत्थि ।
उप्पाय-ट्ठिइ-भंगा, हंदि दवियलक्खणं एयं ॥३॥
द्रव्यं पर्यववियुतं, द्रव्यवियुक्ताश्च पर्यवाः न सन्ति ।
उत्पादस्थितिभङ्गाः, हन्त द्रव्यलक्षणमेतत् ॥३॥

६६३. ण भवो भंगविहीणो, भंगो वा णत्थि संभवविहीणो ।
उप्पादो वि य भंगो, ण विणा धोव्वेण अत्थेण ॥४॥
न भवो भङ्गविहीनो, भङ्गो वा नास्ति सम्भवविहीनः ।
उत्पादोऽपि च भङ्गो, न विना ध्रौव्येणार्थेन ॥४॥

६६४. उप्पादट्ठिदिभंगा, विज्जंते पज्जएसु पज्जाया ।
दव्वं हि संति नियदं, तम्हा दव्वं हवदि सव्वं ॥५॥
उत्पादस्थितिभङ्गा, विद्यन्ते पर्यायेषु पर्यायाः ।
द्रव्यं हि सन्ति नियतं, तस्माद् द्रव्यं भवति सर्वम् ॥५॥

६६५. समवेदं खलु दव्वं, संभवठिदिणाससण्णिदट्ठेहिं ।
एक्कम्मि चेव समये, तम्हा दव्वं खु तत्तिदयं ॥६॥
समवेतं खलु द्रव्यं, सम्भवस्थितिनाशसंज्ञितार्थैः ।
एकस्मिन् चैव समये, तस्माद्द्रव्यं खलु तत् त्रितयम् ॥६॥

६६६. पाडुब्भवदि य अन्नो, पज्जाओ पज्जाओ वयदि अन्नो ।
दव्वस्स तं पि दव्वं, णेव पणट्ठं णेव उप्पन्नं ॥७॥
प्रादुर्भवति चान्यः, पर्यायः पर्यायो व्ययते अन्यः ।
द्रव्यस्य तदपि द्रव्यं, नैव प्रनष्टं नैव उत्पन्नम् ॥७॥

६६७. पुरिसम्मि पुरिससद्दो, जम्माई-मरणकालपज्जन्तो ।
तस्स उ बालाईया, पज्जवजोया बहुवियप्पा ॥८॥
पुरुषे पुरुषशब्दो, जन्मादि-मरणकालपर्यन्तः ।
तस्य तु बालादिकाः, पर्यययोग्या बहुविकल्पाः ॥८॥

६६८. तम्हा वत्थूणं चिय, जो सरिसो पज्जवो स सामन्नं ।
जो विसरिसो विसेसो, य मओऽणत्थंतरं तत्तो ॥९॥
तस्माद् वस्तूनामेव, यः सदृशः पर्यवः स सामान्यम् ।
यो विसदृशो विशेषः, स मतोऽनर्थान्तरं ततः ॥९॥

६६९. सामन्न अह विसेसे, दव्वे णाणं हवेइ अविरोहो ।
साहइ तं सम्मत्तं, णहु पुण तं तस्स विवरीयं ॥१०॥
सामान्यमथ विशेषः, द्रव्ये ज्ञानं भवत्यविरोधः ।
साधयति तत्सम्यक्त्वं, नहि पुनस्तत्तस्य विपरीतम् ॥१०॥

६७०. पिउ-पुत्त-णत्तु-भव्वय-भाऊणं एगपुरिससंबंधो ।
ण य सो एगस्स पिय, त्ति सेसयाणं पिया होइ ॥११॥
पितृ-पुत्र-नातृ-भव्यक-भ्रातृणाम् एक पुरुषसम्बन्धः ।
न च स एकस्य पिता इति शेषकाणां पिता भवति ॥११॥

६७१. सवियप्प-णिवियप्पं इय, पुरिसं जो भणेज्ज अवियप्पं ।
सवियप्पमेव वा णिच्छएण, ण स निच्छओ समए ॥१२॥
सविकल्प-निर्विकल्पम् इति पुरुषं यो भणेद् अविकल्पम् ।
सविकल्पमेव वा निश्चयेन न स निश्चितः समये ॥१२॥

६७२. अन्नोन्नाणुगयाणं, 'इमं व तं व' त्ति विभयणमजुत्तं ।
जह दुद्ध-पाणियाणं, जावंत विसेसपज्जाया ॥१३॥
अन्योन्यानुगतयोः 'इदं वा तद् वा' इति विभजनमयुक्तम् ।
यथा दुग्ध-पानीययोः यावन्तः विशेषपर्यायाः ॥१३॥

६७३. संकेज्ज याऽसंकितभाव भिक्खू, विभज्जवायं च वियागरेज्जा।
भासादुगं धम्मसमुट्ठितेहिं, वियागरेज्जा समया सुपन्ने ॥१४॥
शङ्कितःचाऽशङ्कितभावो भिक्षुः विभज्यवादं च व्यागृणीयात्।
भाषाद्विकं च सम्यक् समुत्थितैः व्यागृणीयात् समतया सुप्रज्ञः॥१४॥

३८. प्रमाणसूत्र

(अ) पञ्चविध ज्ञान

६७४. संसयविमोह-विब्भय-विवज्जियं अप्पपरसरूवस्स।
गहणं सम्मं णाणं, सायारमणेयभेयं तु ॥१॥
संशयविमोह-विभ्रमविवर्जितमात्म-परस्वरूपस्य।
ग्रहणं सम्यग्ज्ञानं, साकारमनेकभेदं तु ॥१॥

६७५. तत्थ पंचविहं नाणं, सुयं आभिनिबोहियं।
ओहिनाणं तु तइयं, मणनाणं च केवलं ॥२॥
तत्र पञ्चविधं ज्ञानं, श्रुतमाभिनिबोधिकम्।
अवधिज्ञानं तु तृतीयं, मनोज्ञानं च केवलम् ॥२॥

६७६. पंचेव होंति णाणा, मदिसुदओहीमणं च केवलयं।
खयउवसमिया चउरो, केवलणाणं हवे खइयं ॥३॥
पञ्चैव भवन्ति ज्ञानानि, मतिश्रुतावधिमनश्च केवलम्।
क्षायोपशमिकानि चत्वारि, केवलज्ञानं भवेत् क्षायिकम् ॥३॥

६७७. ईहा अपोह वीमंसा, मग्गणा य गवेसणा।
सण्णा सती मती पण्णा, सव्वं आभिणिवोधियं ॥४॥
ईहा अपोहः विमर्शः मार्गणा च गवेषणा।
संज्ञा स्मृतिः मतिः प्रज्ञा सर्वम् आभिनिबोधिकम् ॥४॥

६७८. अत्थाओ अत्थंतर-मुवलंभे तं भणंति सुयणाणं।
आभिणिबोहियपुव्वं, णियमेण य सद्दयं मूलं ॥५॥
अर्थादर्थान्तर-मुपलम्भः तं भणन्ति श्रुतज्ञानम्।
आभिनिबोधिकपूर्वं, नियमेन च शब्दजं मूलम् ॥५॥

६८०. मइपुव्वं सुयमुत्तं, न मई सुयपुव्विया विसेसोऽयं ।
पुव्वं पूरणपालण-भावाओ जं मई तस्स ॥७॥
मतिपूर्वं श्रुतमुक्तं, न मतिः श्रुतपूर्विका विशेषोऽयम् ।
पूर्वं पूरणपालन - भावाद्यद् मतिस्तस्य ॥७॥

६८१. अवहीयदित्ति ओही, सीमाणाणेत्ति वण्णियं समए ।
भवगुणपच्चय-विहियं, तमोहिणाण त्ति णं बिंति ॥८॥
अवधीयत इत्यवधिः, सीमाज्ञानमिति वर्णितं समये ।
भवगुणप्रत्ययविधिकं, तदवधिज्ञानमिति ब्रुवन्ति ॥८॥

६८२. चिंतियमचिंतियं वा अद्धं चिंतिय अणेयभेयगयं ।
मणपज्जव त्ति णाणं, जं जाणइ तं तु णरलोए ॥९॥
चिन्तितमचिन्तितं वा, अर्द्धं चिन्तितमनेकभेदगतम् ।
मनःपर्ययः ति ज्ञानं, यज्जानाति तत्तु नरलोके ॥९॥

६८३. केवलमेगं सुद्धं, सगलमसाहारणं अणंतं च ।
पायं च नाणसद्दो, नामसमाणाहिगरणोऽयं ॥१०॥
केवलमेकं शुद्धं, सकलमसाधारणमनन्तं च ।
प्रायश्च ज्ञानशब्दो, नामसमानाधिकरणोऽयम् ॥१०॥

६८४. संभिन्नं पासंतो, लोगमलोगं च सव्वओ सव्वं ।
तं नत्थि जं न पासइ, भूयं भव्वं भविस्सं च ॥११॥
संभिन्नं पश्यन्, लोकमलोकं च सर्वतः सर्वम् ।
तन्नास्ति यन्न पश्यति, भूतं भव्यं भविष्यच्च ॥११॥

(आ) प्रत्यक्ष-परोक्ष प्रमाण

६८५. गेण्हइ वत्थुसहावं, अविरुद्धं सम्मरूवं जं णाणं ।
भणियं खु तं पमाणं, पच्चक्खपरोक्खभेएहिं ॥१२॥
गृह्णाति वस्तुस्वभावम्, अविरुद्धं सम्यग्रूपं यज्ज्ञानम् ।
भणितं खलु तत् प्रमाणं, प्रत्यक्षपरोक्षभेदाभ्याम् ॥१२॥

६८६. जीवो अक्खो अत्थव्वावण - भोयणगुणन्निओ जेणं ।
तं पइ वट्टइ नाणं, जं पच्चक्खं तयं तिविहं ॥१३॥
जीवः अक्षः अर्थव्यापन - भोजनगुणान्वितो येन ।
तं प्रति वर्तते ज्ञानं, यत् प्रत्यक्षं तत् त्रिविधम् ॥१३॥

६८७. अक्खस्स पोग्गलकया, जं दव्विन्दियमणा परा तेणं ।
तेहिं तो जं नाणं, परोक्खमिह तमणुमाणं व ॥१४॥
अक्षस्य पुद्गलकृतानि यत्, द्रव्येन्द्रियमनांसि पराणि तेन ।
तैस्तस्माद् यज्ज्ञानं, परोक्षमिह तदनुमानमिव ॥१४॥

६८८. होंति परोक्खाइं मइ-सुयाइं जीवस्स परनिमित्ताओ ।
पुव्वोवलद्धसंबंध-सरणाओ वाणुमाणं व ॥१५॥
भवतः परोक्षे मति-श्रुते जीवस्य परनिमित्तात् ।
पूर्वोपलब्धसम्बन्ध-स्मरणाद् वाऽनुमानमिव ॥१५॥

६८९. एगंतेण परोक्खं, लिंगियमोहाइयं च पच्चक्खं ।
इंदियमणोभवं जं, तं संववहारपच्चक्खं ॥१६॥
एकान्तेन परोक्षं, लैङ्गिकमवध्यादिकं च प्रत्यक्षम् ।
इन्द्रियमनोभवं यत्, तत् संव्यवहारप्रत्यक्षम् ॥१६॥

३९. नयसूत्र

६९०. जं णाणीण वियप्पं, सुयभेयं वत्थुअंससंगहणं ।
तं इह णयं पउत्तं, णाणी पुण तेण णाणेण ॥१॥
यो ज्ञानिनां विकल्पः, श्रुतभेदो वस्त्वंशसंग्रहणम् ।
स इह नयः प्रयुक्तः, ज्ञानी पुनस्तेन ज्ञानेन ॥१॥

६९८. णेगम-संगह-ववहार-उज्जुसुए चेव होंई बोधव्वा ।
सद्दे य समभिरूढे, एवंभूए य मूलनया ॥९॥
नैगम-संग्रह-व्यवहार-ऋजुसूत्रश्च भवन्ति बोद्धव्यः ।
शब्दश्च समभिरूढः, एवंभूतश्च मूलनयाः ॥९॥

६९९. पढमतिया दव्वत्थी, पज्जयगाही य इयर जे भणिया ।
ते चदु अत्थपहाणा, सद्दपहाणा हु तिण्णि या ॥१०॥
प्रथमत्रिकाः द्रव्यार्थिकाः, पर्यायग्राहिणश्चेतरे ये भणिताः ।
ते चत्वारोऽर्थप्रधानाः, शब्दप्रधानाः हि त्रयो नयाः ॥१०॥

७००. णेगाइं माणाइं, सामन्नोभयविसेसनाणाइं ।
जं तेहिं मिणइ तो, णेगमो णओ णेगमाणो त्ति ॥११॥
नैकानि मानानि, सामान्योभय-विशेषज्ञानानि ।
यत्तैर्मिनोति ततो, नैगमो नयो नैकमान इति ॥११॥

७०१. णिव्वित्त दव्वकिरिया, वट्टणकाले दु जं समाचरणं ।
तं भूयणइगमणयं, जह अज्जदिणं निव्वुओ वीरो ॥१२॥
निर्वृत्ता द्रव्यक्रिया, वर्तने काले तु यत् समाचरणम् ।
स भूतनैगमनयो, यथा अद्य दिनं निर्वृतो वीरः ॥१२॥

७०२. पारद्धा जा किरिया, पयणविहाणादि कहइ जो सिद्धं ।
लोए य पुच्छमाणे, तं भण्णइ वट्टमाणणयं ॥१३॥
प्रारब्धा या क्रिया, पचनविधानादि कथयति यः सिद्धाम् ।
लोके च पृच्छ्यमाने, स भण्यते वर्तमाननयः ॥१३॥

७०३. णिप्पण्णमिव पयंपदि, भाविपदत्थं णरो अणिप्पण्णं ।
अप्पत्थे जह पत्थं, भण्णइ सो भावि णइगमो त्ति णओ ॥१४॥
निष्पन्नमिव प्रजल्पति, भाविपदार्थं नरोऽनिष्पन्नम् ।
अप्रस्थे यथा प्रस्थः, भण्यते स भाविनैगम इति नयः ॥१४॥

७०४. अवरोप्परमविरोहे, सव्वं अत्थि त्ति सुद्धसंगहणे ।
होइ तमेव असुद्धं, इगजाइविसेसगहणेण ॥१५॥
परस्परमविरोधे, सर्वमस्तीति शुद्धसङ्ग्रहणम् ।
भवति स एवाशुद्धः, एकजातिविशेषग्रहणेन ॥१५॥

७०५. जं संगहेण गहियं, भेयइ अत्थं असुद्धं सुद्धं वा ।
सो ववहारो दुविहो, असुद्धसुद्धत्थभेयकरो ॥१६॥
यः संग्रहेण गृहीतं, भिनत्ति अर्थं अशुद्धं शुद्धं वा ।
स व्यवहारो द्विविधोऽशुद्धशुद्धार्थभेदकरः ॥१६॥

७०६. जो एयसमयवट्टी, गिह्णइ दव्वे धुवत्तपज्जायं ।
सो रिउसुत्तो सुहुमो, सव्वं पि सद्दं जहा खणियं ॥१७॥
यः एकसमयवर्तिनं, गृह्णाति द्रव्ये ध्रुवत्वपर्यायम् ।
स ऋजुसूत्रः सूक्ष्मः, सर्वोऽपि शब्दः यथा क्षणिकः ॥१७॥

७०७. मणुयाइयपज्जाओ, मणुसो त्ति सगट्ठिदीसु वट्टंतो ।
जो भणइ तावकालं, सो थूलो होइ रिउसुत्तो ॥१८॥
मनुजादिकपर्यायो, मनुष्य इति स्वकस्थितिषु वर्तमानः ।
यः भणति तावत्कालं, स स्थूलो भवति ऋजुसूत्रः ॥१८॥

७०८. सवणं सपइ स तेणं, व सप्पए वत्थु जं तओ सद्दो ।
तस्सत्थपरिग्गहओ, नओ वि सद्दो त्ति हेउ व्व ॥१९॥
शपनं शपति स तेन, वा शप्यते वस्तु यत् ततः शब्दः ।
तस्यार्थपरिग्रहतो, नयोऽपि शब्द इति हेतुरिव ॥१९॥

७०९. जो वट्टणं ण मण्णइ, एयत्थे भिन्नलिंगआईणं ।
सो सद्दणओ भणिओ, णेओ पुस्साइआण जहा ॥२०॥
यो वर्तनं च मन्यते, एकार्थे भिन्नलिङ्गादीनाम् ।
स शब्दनयो भणितः, ज्ञेयः पुष्यादीनां यथा ॥२०॥

७१०. अहवा सिद्धे सद्दे, कीरइ जं किं पि अत्थववहरणं ।
तं खलु सद्दे विसयं, 'देवो' सद्देण जह देवो ॥२१॥
अथवा सिद्धः शब्दः, करोति यत् किमपि अर्थव्यवहरणम् ।
तत् [illegible]

७११. सद्दारूढो अत्थो, अत्थारूढो तहेव पुण सद्दो ।
भणइ इह समभिरूढो, जह इंद पुरंदरो सक्को ॥२२॥
शब्दारूढोऽर्थोऽर्थारूढस्तथैव पुनः शब्दः ।
भणति इह समभिरूढो, यथा इन्द्रः पुरन्दरः शक्रः ॥२२॥

७१२. एवं जह सद्दत्थो, संतो भूओ तदन्नहाऽभूओ ।
तेणेवंभूयनओ, सद्दत्थपरो विसेसेण ॥२३॥
एवं यथा शब्दार्थः, सन् भूतस्तदन्यथाऽभूतः ।
तेनैवंभूतनयः, शब्दार्थपरो विशेषेण ॥२३॥

७१३. जं जं करेइ कम्मं, देही मणवयणकायचेट्ठादो ।
तं तं खु णामजुत्तो, एवंभूओ हवे स णओ ॥२४॥
यद् यद् कुरुते कर्म, देही मनोवचनकायचेष्टातः ।
तत् तत् खलु नामयुक्तः, एवंभूतो भवेत् सः नयः ॥२४॥

४०. स्याद्वाद व सप्तभङ्गीसूत्र

७१४. अवरोप्परसावेक्खं, णयविसयं अह पमाणविसयं वा ।
तं सावेक्खं भणियं, णिरवेक्खं ताण विवरीयं ॥१॥
परस्परसापेक्षो, नयविषयोऽथ प्रमाणविषयो वा ।
तत् सापेक्षं भणितं, निरपेक्षं तयोर्विपरीतम् ॥१॥

७१५. णियमणिसेहणसीलो, णिपादणादो य जो हु खलु सिद्धो ।
सो सियसद्दो भणिओ, जो सावेक्खं पसाहेदि ॥२॥
नियमनिषेधनशीलो, निपातनाच्च यः खलु सिद्धः ।
स स्याच्छब्दो भणितः, यः सापेक्षं प्रसाधयति ॥२॥

७१६. सत्तेव हुंति भंगा, पमाणणयदुणयभेदजुत्ता वि ।
सिय सावेक्खं पमाणं, णएण णय दुणय णिरवेक्खा ॥३॥
सप्तैव भवन्ति भङ्गाः, प्रमाणनयदुर्नयभेदयुक्ताः अपि ।
स्यात् सापेक्षं प्रमाणं, नयेन नया दुर्नया निरपेक्षाः ॥३॥

७१७. अत्थि त्ति णत्थि दो वि य, अव्वत्तव्वं सिएण संजुत्तं ।
अव्वत्तव्वा ते तह, पमाणभंगी सुणायव्वा ॥४॥
अस्तीति नास्ति द्वावपि, च अवक्तव्यं स्याता संयुक्तम् ।
अवक्तव्यास्ते तथा, प्रमाणभङ्गी सुज्ञातव्या ॥४॥

७१८. अत्थिसहावं दव्वं, सद्दव्वादीसु गाहियणएण ।
तं पि य णत्थिसहावं, परदव्वादीहि गहिएण ॥५॥
अस्तिस्वभावं द्रव्यं, स्वद्रव्यादिषु ग्राहकनयेन ।
तदपि च नास्तिस्वभावं, परद्रव्यादिभिर्गृहीतेन ॥५॥

७१९. उहयं उहयणएण, अव्वत्तव्वं च तेण समुदाए ।
ते तिय अव्वत्तव्वा, णियणियणयअत्थसंजोए ॥६॥
उभयमुभयनयेना-वक्तव्यं च तेन समुदाये ।
ते त्रिका अवक्तव्या, निजनिजनयार्थसंयोगे ॥६॥

७२०. अत्थि त्ति णत्थि उहयं, अव्वत्तव्वं तहेव पुण तिदयं ।
तह सिय णयणिरवेक्खं, जाणसु दव्वे दुणयभंगी ॥७॥
अस्तीति नास्त्युभयम-वक्तव्यं तथैव पुनस्त्रितयम् ।
तथा स्यात् नयनिरपेक्षं, जानीहि द्रव्येषु दुर्नयभङ्गी ॥७॥

७२१. एकणिरुद्धे इयरो, पडिवक्खो अवरे य सब्भावो ।
सव्वेसिं स सहावे, कायव्वा होइ तह भंगा ॥८॥
एकनिरुद्धे इतरः, प्रतिपक्षो अपरश्च स्वभावः ।
सर्वेषां स स्वभावे, कर्तव्या भवन्ति तथा भङ्गाः ॥८॥

४१. समन्वयसूत्र

७२२. सव्वं पि अणेयंतं, परोक्खरूवेण जं पयासेदि ।
तं सुयमाणं भण्णदि, संसय-पहुदीहि परिचत्तं ॥१॥
सर्वमपि अनेकान्तं, परोक्षरूपेण यत् प्रकाशयति ।
तत् श्रुतज्ञानं भण्यते, संशयप्रभृतिभिः परित्यक्तम् ॥१॥

७२३. लोयाणं ववहारं, धम्म-विवक्खाइ जो पसाहेदि ।
सुयणाणस्स वियप्पो, सो वि णओ लिंगसंभूदो ॥२॥
लोकानां व्यवहारं, धर्मविवक्षया यः प्रसाधयति ।
श्रुतज्ञानस्य विकल्पः, सः अपि नयः लिङ्गसम्भूतः ॥२॥

७२४. णाणाधम्मजुदं पि य, एयं धम्मं पि वुच्चदे अत्थं ।
तस्सेयविवक्खादो, णत्थि विवक्खा हु सेसाणं ॥३॥
नानाधर्मयुतः अपि च, एकः धर्मः अपि उच्यते अर्थः ।
तस्य एकविवक्षातः, नास्ति विवक्षा खलु शेषाणाम् ॥३॥

७२५. ते सावेक्खा सुणया, णिरवेक्खा ते वि दुण्णया होंति ।
सयल-ववहार-सिद्धी, सुणयादो होदि णियमेण ॥४॥
ते सापेक्षा. सुनयाः, निरपेक्षाः ते अपि दुर्नया भवन्ति ।
सकलव्यवहारसिद्धिः, सुनयाद् भवति नियमेन ॥४॥

७२६. जावंतो वयणपघा, तावंतो वा नया 'वि' सद्दाओ ।
ते चेव य परसमया, सम्मत्तं समुदिया सव्वे ॥५॥
यावन्तो वचनपथा-स्तावन्तो वा नयाः 'अपि'शब्दात् ।
त एव च परसमयाः, सम्यक्त्वं समुदिताः सर्वे ॥५॥

७२७. परसमएगनयमयं, तप्पडिवक्खनयओ निवत्तेज्जा ।
समए व परिग्गहियं, परेण जं दोसवुद्धीए ॥६॥
परसमयैकनयमतं, तत्प्रतिपक्षनयतो निवर्तयेत् ।
समये वा परिगृहीतं, परेण यद् दोषबुद्धया ॥६॥

७३३. पण्णवणिज्जा भावा, अणंतभागो तु अणभिलप्पाणं ।
पण्णवणिज्जाणं पुण, अणंतभागो सुदणिबद्धो ॥१२॥
प्रज्ञापनीयाः भावाः, अनन्तभागः तु अनभिलाप्यानाम् ।
प्रज्ञापनीयानां पुनः, अनन्तभागः श्रुतनिबद्धः ॥१२॥

७३४. सयं सयं पसंसंता, गरहंता परं वयं ।
जे उ तत्थ विउस्संति, संसारं ते विउस्सिया ॥१३॥
स्वकं स्वकं प्रशंसन्तः, गर्हयन्तः, परं वचः ।
ये तु तत्र विद्वस्यन्ते, संसारं ते व्युच्छ्रिता ॥१३॥

७३५. णाणाजीवा णाणाकम्मं, णाणाविहं हवे लद्धी ।
तम्हा वयणविवादं, सगपरसमएहिं वज्जिज्जा ॥१४॥
नानाजीवा नानाकर्म्म, नानाविधा भवेल्लब्धिः ।
तस्माद् वचनविवादं, स्वपरसमयैर्वर्जयेत् ॥१४॥

७३६. भद्दं मिच्छादंसण-समूहमइयस्स अमयसारस्स ।
जिणवयणस्स भगवओ, संविग्गसुहाहिगम्मस्स ॥१५॥
भद्रं मिथ्यादर्शनसमूहमयस्य अमृतसारस्य ।
जिनवचनस्य भगवतः संविग्नसुखाधिगम्यस्य ॥१५॥

४२. निक्षेपसूत्र

७३७. जुत्तीसुजुत्तमग्गे, जं चउभेएण होइ खलु ठवणं ।
कज्जे सदि णामादिसु, तं णिक्खेवं हवे समए ॥१॥
युक्तिसुयुक्तमार्गे, यत् चतुर्भेदेन भवति खलु स्थापनम् ।
कार्ये सति नामादिषु, स निक्षेपो भवेत् समये ॥१॥

७३८. दव्वं विविहसहावं, जेण सहावेण होइ तं झेयं ।
तस्स निमित्तं कीरइ, एक्कं पि य दव्व चउभेयं ॥२॥
द्रव्यं विविधस्वभावं, येन स्वभावेन भवति तद्ध्येयम् ।
तस्य निमित्तं क्रियते, एकमपि च द्रव्यं चतुर्भेदम् ॥२॥

७३९. णाम ट्ठवणा दव्वं, भावं तह जाण होइ णिक्खेवं ।
दव्वे सण्णा णामं, दुविहं पि य तं पि विक्खायं ॥३॥
नाम स्थापनां द्रव्यं, भावं तथा जानीहि भवति निक्षेपः ।
द्रव्ये संज्ञा नाम, द्विविधमपि च तदपि विख्यातम् ॥३॥

७४०. सायार इयर ठवणा, कित्तिम इयरा हु बिंबजा पढमा ।
इयरा इयरा भणिया, ठवणा अरिहो य णायव्वो ॥४॥
साकारेतरा स्थापना, कृत्रिमेतरा हि बिम्बजा प्रथमा ।
इतरा इतरा भणिता, स्थापनार्हन् च ज्ञातव्यः ॥४॥

७४१-७४२. दव्वं खु होइ दुविहं, आगम-णोआगमेण जह भणियं ।
अरहंत-सत्थ-जाणो, अणजुत्तो दव्व-अरिहंतो ॥५॥
णोआगमं पि तिविहं, देहं णाणिस्स भाविकम्मं च ।
णाणिसरीरं तिविहं, चुद चत्तं चाविदं चेति ॥६॥
द्रव्यं खलु भवति द्विविधं, आगमनोआगमाभ्याम् यथा भणितम् ।
अर्हत् शास्त्रज्ञायकः, अनुपयुक्तो द्रव्यार्हन् ॥५॥
नोआगमः अपि त्रिविधः, देहो ज्ञानिनो भाविकर्म च ।
ज्ञानिशरीरं त्रिविधं, च्युतं त्यक्तं च्यावितम् च इति ॥६॥

७४३-७४४. आगम-णोआगमदो, तहेव भावो वि होदि दव्वं वा ।
अरहंतसत्थजाणो, आगमभावो हु अरहंतो ॥७॥
तग्गुणए य परिणदो, णोआगमभाव होइ अरहंतो ।
तग्गुणएई झादा, केवलणाणी हु परिणदो भणिओ ॥८॥

आगमनोआगमतस्तथैव भावोऽपि भवति द्रव्यमिव ।
अर्हत् शास्त्रज्ञायकः, आगमभावो हि अर्हन् ॥७॥
तद्गुणैश्च परिणतो, नोआगमभावो भवति अर्हन् ।
तद्गुणैर्ध्याता, केवलज्ञानी हि परिणतो भणितः ॥८॥

४३. समापन

७४५. **एवं से उदाहु अणुत्तरनाणी, अणुत्तरदंसी अणुत्तरणाणदंसणधरे ।**
अरहा नायपुत्ते भगवं, वेसालिए वियाहिए त्ति बेमि ॥१॥
एवं स उदाहृतवान्-अनुत्तरज्ञा-न्यनुत्तरदर्शी अनुत्तरज्ञानदर्शनधर
अर्हन् ज्ञातपुत्रो भगवान्, वैशालिको व्याख्यातवानिति ब्रवीमि ॥

७४६. **णहि णूण पुरा अणुस्सुयं, अदुवा तं तह णो समुट्ठियं ।**
मुणिणा सामाइ आहियं, नाएणं जगसव्वदंसिणा ॥२॥
नहि नूनं पुराऽनुश्रुत-मथवा तत्तथा नो समुत्थितम् ।
मुनिना सामायिकाद्याख्यातं, ज्ञातेन जगत्सर्वदर्शिना ॥२॥

७४७-७४८. **अत्ताण जो जाणइ जो य लोगं, जो आगतिं जाणइ णागतिं च ।**
जो सासयं जाण असासयं च, जातिं मरणं च चयणोववातं ॥३॥
अहो वि सत्ताण वि ठ्हुणं च, जो आसवं जाणति संवरं च ।
दुक्खं च जो जाणइ णिज्जरं च, सो भासिउमरिहति किरियवादं ॥
आत्मानं यः जानाति यश्च लोकं यः आगतिं नागतिं च ।
यः शाश्वतं जानाति अशाश्वतं च जातिं मरणं च च्यवनोपपातम् ॥
अधः अपि सत्त्वानाम् अपि ऊर्ध्वं य आस्रवं जानाति संवरं च ।
दुःखं च यः जानाति निर्जरां च स भाषितुम् अर्हति क्रियावादान् ॥

७४९. **लद्धं अलद्धपुव्वं, जिणवयण-सुभासिदं अमिदभूदं ।**
गहिदो सुग्गइमग्गो, णाहं मरणस्स बीहेमि ॥५॥
लब्धमलब्धपूर्वं, जिनवचन-सुभाषितं अमृतभूतम् ।
गृहीतः सुगतिमार्गो, नाहं मरणाद् बिभेमि ॥५॥

●

४४. वीरस्तवन

७५०. णाणं सरणं मे, दंसणं च सरणं च चरिय सरणं च ।
तव संजमं च सरणं, भगवं सरणो महावीरो ॥१॥
ज्ञानं शरणं मम, दर्शनं च शरणं च चारित्र शरणं च ।
तपः संयमश्च शरणं, भगवान् शरणो महावीरः ॥१॥

७५१. से सव्वदंसी अभिभूयणाणी, णिरामगंधे धिइमं ठियप्पा ।
अणुत्तरे सव्वजगंसि विज्जं, गंथा अतीते अभए अणाऊ ॥२॥
स सर्वदर्शी अभिभूयज्ञानी, -निरामगन्धो धृतिमान् स्थितात्मा ।
अनुत्तरः सर्वजगति विद्वान्, ग्रन्थादतीतः अभयोऽनायुः ॥२॥

७५२. से भूइपण्णे अणिएयचारी, ओहंतलरे धीरे अणंतचक्खू ।
अणुत्तरे तवति सूरिए व, वइरोयणिंदेव तमं पगासे ॥३॥
स भूतिप्रज्ञोऽनिकेतचारी, ओघन्तरो धीरोऽनन्तचक्षुः ।
अनुत्तरं तपति सूर्य इव, वैरोचनेन्द्र इव तमः प्रकाशयति ॥३॥

७५३. हत्थीसु एरावणमाहु णाए, सीहो मिगाणं सलिलाण गंगा ।
पक्खीसु वा गरुले वेणुदेवो, निव्वाणवादीणिह नायपुत्ते ॥४॥
हस्तिष्वैरावणमाहुः ज्ञातं, सिंहो मृगाणां सलिलानां गङ्गा ।
पक्षिषु वा गरुडो वैनतेयः निर्वाणवादिनामिह ज्ञातपुत्रः ॥४॥

७५४. दाणाण सेट्ठं अभयप्पयाणं, सच्चेसु वा अणवज्जं वयंति ।
तवेसु वा उत्तम बंभचेरं, लोगुत्तमे समणे नायपुत्ते ॥५॥
दानानां श्रेष्ठमभयप्रदानं, सत्येषु वा अनवद्यं वदन्ति ।
तपस्सु वा उत्तमं ब्रह्मचर्यं, लोकोत्तमः श्रमणो ज्ञातपुत्रः ॥५॥

७५५. जयइ जगजीवजोणी-वियाणओ जगगुरू जगाणंदो ।
जगणाहो, जगबंधू, जयइ जगप्पियामहो भयवं ॥६॥
जयति जगज्जीवयोनि - विज्ञायको जगद्गुरुर्जगदानन्दः ।
जगन्नाथो जगद्बन्धु-र्जयति जगत्पितामहो भगवान् ॥६॥

७५६. जयइ सुयाणं पभवो, तित्थयराणं अपच्छिमो जयइ ।
जयइ गुरू लोगाणं, जयइ महप्पा महावीरो ॥७॥
जयति श्रुतानां प्रभवः, तीर्थकराणामपश्चिमो जयति ।
जयति गुरुर्लोकानां, जयति महात्मा महावीरः ॥७॥

गाथांक

అశుభ ధావం-తీవ్రమైన కషాయం (598)

అశుభలేశ్యా-కృష్ణలేశ్య మొదలైన తీవ్ర వికారంగల ప్రవృత్తులు (584)

అష్ట-1. కర్మ, 2. సిద్ధుని గుణాలు, 3. ప్రవచనమాత, 4. మదములు-ఇవి అన్నీ ఎనిమిదేసి సంఖ్య గలవి.

అసంఖ్య ప్రదేశం-అనంతమైన ఆకాశంలో అసంఖ్యాత ప్రదేశ ప్రమాణంగల లోకభాగం, ధర్మాధర్మ ద్రవ్యాలు కూడ అంతే ప్రమాణం గలవి, జీవద్రవ్యం కూడ పరమార్థ దృష్టితో చూస్తే అంతేప్రమాణం గలది-కాని దేహంలో సంకోచింపబడ్డప్పుడు ఈ పరిమాణం అవ్యక్తంగా ఉంటుంది. దాని సముద్ఘాతస్థితిలో మాత్రం అది ఒక్కక్షణంలో వ్యాపించి లోకప్రమాణం అంత పెద్దది అవుతుంది (646)

అస్తికాయం-జీవం మొదలైన షట్ద్రవ్యాలు అస్తిత్వంగలవి; కాని ప్రదేశ వ్యాప్తిగలిగి కాయయుక్తమైనవి అయిదు మాత్రమే. సమయ ద్రవ్యం పరమాణువలె ఏకప్రదేశి అవటంవల్ల కాలద్రవ్యం కాయవంతం కాదు. (629-631)

అస్తేయం-తనకు ఈయబడనిదే ఏవస్తువునైనా తీసికోటం స్తేయం (దొంగతనం) అవుతుంది, అలా తీసికోకపోవటం అస్తేయవ్రతం (313, 370-371).

అహంకారం-దేహాన్నిగురించి 'నేను' అనే భావన (346)

అహింస-ప్రాణివధ చేయకపోవటం వ్యావహారిక అహింస (148); రాగద్వేషాలు లేకపోవటం (151), అథవా అప్రమత్తత, నిశ్చయ అహింస (157)

అహమింద్ర-ఇంద్రుని ధిక్కరించి తామే ఇంద్రులమని తలచే దేవతలు (651)

ఆకాశం-అన్ని ద్రవ్యాలకు చోటు ఇచ్చేదీ, లోక అలోక భాగాల్లో సర్వగతమై ఉండే అమూర్త ద్రవ్యం (625-629;635)

ఆకించన్యం-నిస్సంగత్వం; అకించన (దరిద్రుని) వృత్తి; అపరిగ్రహం; దశ ధర్మాల్లో తొమ్మిదవది (105-110)

ఆగమం-పూర్వాపర విరోధంలేని జైనధర్మ గ్రంథం; వీతరాగుని వాణి (20)

ఆగమనిక్షేపం-తెలిసికొంటున్న పదార్థం యొక్క శాస్త్రం ఎరిగిన వ్యక్తి ఆ శాస్త్రం యొక్క పేరుతోనే గుర్తింపబడటం-ఉదా: మెషీనరీ (యంత్రశాస్త్రం) తెలిసిన వాణ్ణి 'మెకానిక్' అని చెప్పటం (741-744).

కాపోతలేశ్యా-మూడు అశుభ లేశ్యాలలో మూడవది, నికృష్టమైనది. (534, 541)

కామభోగం-ఇంద్రియాలద్వారా భోగింపబడే (అనుభవించబడే)విషయాలు (48)

కాయం-అనేక ప్రదేశాల (ఆకాశాల) సమూహంతో కూడుకొన్న ద్రవ్యానికి కాయం ఏర్పడి ఉంటుంది. (659) జీవునికి ఏర్పడే పృథ్వీ మొదలైన పంచ స్థావరాలూ, ఒక త్రసం-మొత్తం ఆరు జాతుల శరీరాలకు కాయాలని పేరు (650)

కాయక్లేశం-గ్రీష్మ ఋతువులో గిరి శిఖరాల మీద ఆసీనుడై 'ఆతపనయోగాన్ని', శరదృతువులో 'శీతయోగాన్ని' వర్షఋతువులో 'వర్షాయోగాన్ని' అభ్యసించే తపస్సు, (452)

కాయగుప్తి-శరీరప్రవృత్తిని నిగ్రహించి సంకుచితంగా ఉంచుకోటం (414)

కాయోత్సర్గం-శరీరాన్ని కట్టె అనే భావనతో కొంతసేపు ధైర్యంతో బాధ సహిస్తూ చేసే ఆభ్యంతరిక తపస్సు. (484-485;490)

కాలం-సమయప్రమాణం గలిగి ఏక ప్రదేశియైన రూపరహిత నిష్క్రియ ద్రవ్యం, ఇది సమస్త ద్రవ్యాల పరిణామాంకు సామాన్య హేతువుగా ఉంటుంది. (625-629,637-639)

కులం-జీవులలో ఉండే 199½ కోట్ల జాతులు (367)

కూటశాల్మలీ-నరకలోకాల్లో ఉండే బాధాకరమైన ముళ్ళచెట్లు (123)

కృష్ణలేశ్యా-మూడు అశుభలేశ్యాలలో అన్నిటికన్న తీవ్రమైన మొదటి లేశ్యం (534-539)

కేవలజ్ఞానం-ఇంద్రియాదుల అపేక్ష లేకుండ సమస్తమూ గ్రహించే ఆత్మజ్ఞానం (694,689)

కేవలదర్శనం-కేవలజ్ఞానం లాగనే సర్వమూ గ్రహించే దర్శనం (దృష్టి) (620)

కేవలలబ్ధి-కేవలజ్ఞానం వల్ల అర్హతులకూ, సిద్ధులకూ కలిగే నవవిధ ఉపలబ్ధాలు (సిద్ధిలాభాలు): అనంతజ్ఞానం, అనంతదర్శనం, అనంత సమ్యక్త్వం, అనంతచారిత్రం, అనంత దానం, అనంతలాభం, అనంతభోగం, అనంత ఉపభోగం, అనంతవీర్యం. (562)

కేవలవీర్యం-కేవలజ్ఞానం లాగ సర్వమూ తెలిసికొనే సర్వమూ చూడగలిగే అనంత శక్తి (620)

గుణస్థానం-కర్మలఉదయం కారణంగా సాధకుడు క్రమంగా చేరుకొనే 14 ఉన్నత భూమికలు (546-548) (చూడు: సూత్రం 32)

గుప్తి-సమితులకు సహాయకంగా ఉండే మనోవాక్కాయాల ప్రవృత్తులను గోప్యంగా ఉంచటం. (384,386) (చూడు: సూత్రం 26-ఇ)

గురు-సమ్యక్త్వాది గుణాల ద్వారా ఉన్నతి పదవికి చేరుకున్న పంచపరమేష్ఠులు: అర్హంతుడు, సిద్ధుడు, ఆచార్యుడు, ఉపాధ్యాయుడు, సాధువు.

గృహీతమిథ్యాత్వం-చూడు: అభిగృహీతమిథ్యాత్వం.

గోచరి-భిక్షాటనం (372)

గోత్రకర్మ-దేనివల్ల జీవుడు ఉన్నత కులంలోగాని లేక నీచకులంలోగాని జన్మ ఎత్తుతాడో అట్టికర్మ. (66)

గౌరవం-వచనం, కళ, బుద్ధి, సమృద్ధి-వీటివల్ల వ్యక్తిలో కలిగే అభిమానం. (348)

జ్ఞానావరణం-జీవుని జ్ఞానగుణాన్ని ఆవరించుకొని దాన్ని తగ్గించేకర్మ (66)

గ్రంథం-24 విధాలైన పరిగ్రహం (148)

ఘాతికర్మ-జీవుని జ్ఞానం మొదలైన గుణాలకు విఘాతం కలిగించే-జ్ఞానావరణం, దర్శనావరణం, మోహనీయం, అంతరాయం అనే నాలుగు కర్మలు (7)

చతుః-నాలుగేసి సంఖ్య గలవి:- అర్థనయం, 2. కషాయం, 3. గతి, 4. నిక్షేపం, 5. పర్యాయార్థిక నయం, 6. శిక్షావ్రతం.

చతుర్గతి-నరక, తిర్యక్, మనుష్య, దేవయోనులు (526)

చతురింద్రియ-స్పర్శ, రసనా, ఘ్రాణం, నేత్రం-ఈ నాలుగు ఇంద్రియాలుగల-తుమ్మెద-మొదలైన జీవాలు (650)

చతుర్దశ– 1. అభ్యంతర పరిగ్రహం, 2. గుణస్థానం, 3. జీవస్థానం, 4. మార్గణాస్థానం-ఇవి అన్నీ పదునాలుగేసి సంఖ్యగలవి.

చారిత్రం మనోవాక్కాయాల ప్రవృత్తికి కారణభూతమైన గుణవిశేషం. (33)

చేతన-జీవునిలో జ్ఞాన, దర్శన, కర్తృత్వ, భోక్తృత్వాలకు హేతుభూతమైన మూలశక్తి (155)

చ్యావితశరీరం-ఆత్మహత్య ద్వారా వదలిపోయ్యే శరీరం (742)

త్రీంద్రియ-స్పర్శ, రసన, ఘ్రాణ ,-ఈ మూడు ఇంద్రియాలుగల చీమ మొదలైన జీవాలు (650)

దండ-మనోవాక్కాయాలు (101)

దమనం-జ్ఞాన, ధ్యాన, తపముల తో ఇంద్రియ విషయాలనూ, కషాయాలనూ నిరోధించటం (127,131)

దర్శనం-జ్ఞానానికి విషయభూతమైన పదార్థంలో నిరాకారంగా, నిర్వికల్పంగా ప్రతిభాసించే చేతనాశక్తి (36)

దర్శనావరణం-జీవుని దర్శన గుణాన్ని ఆవరించి దాన్ని మందగింపజేసే కర్మ (66)

దశ-బాహ్య పరిగ్రహాలు, ధర్మాలు పదేసి సంఖ్యగలవి.

దాంతుడు-ఇంద్రియాలను, కషాయాలను అణచగలవాడు (127)

దిగ్వ్రతం-పరిగ్రహ పరిమాణ వ్రతాన్ని సంరక్షించే నిమిత్తం వ్యాపార క్షేత్రాన్ని పరిమితం చేసికొనే సహాయక గుణవ్రతం (819)

దుర్గతి-నరకగతి, లేక తిర్యగ్గతి (687)

దుర్నయం-విరోధి ధర్మాపేక్షను గ్రహించక కేవలం తన పక్షాన్నే పట్టుకొని వ్రేళ్ళాడే దృష్టి (725)

దేశవ్రతం, లేక దేశావకాశికవ్రతం-దేశదేశాంతరాలకు వెళ్ళటాన్ని లేక అక్కడ వ్యాపారం సాగించటాన్ని సీమితం చేసికొనే వ్రతం; ఏ దేశం వెళ్ళితే వ్రతభంగం కలిగే భయం ఉంటుందో అక్కడికి వెళ్ళటం విడిచి పెట్టటం (320)

ద్రవ్యం-గుణాలకూ పర్యాయాలకూ (మార్పులకూ) ఆశ్రయభూతమైన పదార్థం (661); జీవము, పుద్గలము మొదలయిన ఆరు భేదాలుగల పదార్థం. (624)

ద్రవ్యకర్మ-జీవుని రాగాది భావాల కారణంగా ఆతనితో పాటు బంధానికి లోనయ్యే సూక్ష్మపుద్గల స్కంధం (62,65-4655)

ద్రవ్యనిక్షేపం-భవిష్యత్తులో జరుగబోయే మార్పుకు కావలసిన లక్షణాలున్న పదార్థానికి వర్తమానంలోనే ఆ పేరు పెట్టటం. ఉదా: యువరాజును రాజు అని వ్యవహరించటం. (741-742)

ర్థాన్ని తెలిపే ఒక వికల్పం; అథవా వస్తువుయొక్క ఏదో ఒక అంశాన్ని మాత్రం గ్రహించే జ్ఞానం (690)

నవ-కేవల లబ్ధి, తత్వార్థం-ఇవి తొమ్మిదేసి సంఖ్య గలవి.

నామకర్మ జీవునికి నాలుగు గతులలోనూ అనేక రకాల శరీరాన్ని కల్పించే కర్మ. (66)

నామనిక్షేపం-ఏ వస్తువుకైనా మనం తలచిన పేరుపెట్టటం (739)

నిఃకాంక్ష-వస్తువుయొక్క కోరికగాని, కీర్తి, లాభం, పూజ్యత-పొందే కోరిక గాని లేని నిష్కామ భావం; సమ్యగ్దర్శనంలో ఒక అంగం (233-235)

నిఃశంకా-ఏవిధమైన భయంగాని, ఆశంకగాని లేని భావం; సమ్యగ్దర్శనంలో ఒక అంగం (232)

నిఃసంగుడు-బాహ్య పదార్థాలుగాని, వాటిమీద కోరికలుగాని లేనట్టి నిర్గ్రంథ సాధువు (346)

నిక్షేపం-పేరు లేక స్థాపనం, ద్రవ్యం, భావం-వీటిద్వారా ఏ పదార్థాన్ని అయినా యుక్తిపూర్వకంగా తెలిసికొనే సాధన లేక తెలిపే సాధన. (23;737)

నిదానం-చనిపోయిన తరువాత మరుజన్మలో సుఖం మొదలైనవి పొందవలెననే అభిలాష (366)

నిమిత్త జ్ఞానం-పుట్టుమచ్చలు, రేఖలు, సుళ్ళు మొదలైన వాటినిబట్టి భవిష్యత్తు చెప్పే విద్య, లేక జ్యోతిషం (244)

నిర్గ్రంథుడు-ఏవిధమైన పరిగ్రహాలూ, గ్రంథులూ లేని నిస్సంగుడు.

నిర్జర-ఏడు తత్వాలలో ఒకటి, ఇది రెండువిధాలు: సుఖదుఃఖాలు, జన్మమర ణాలు మొదలైన ద్వంద్వాలకు అతీతమై కేవల జ్ఞానానంద రూపమైన జీవదశ (617-619); మోక్షం (192-211)

నిర్విచికిత్స-జుగుప్స లేకపోవటం, సమ్యగ్దర్శనంలో ఒక అంగం (236)

నిర్వేదం-సంసారం, దేహం, భోగం వీటిమీద వైరాగ్యం కలగటం (22)

నిశ్చయనయం-అనంత ధర్మాలుగల వస్తువుయొక్క వాస్తవమైన అఖండ స్వరూపాన్ని చూపించే జ్ఞానం, ఇది గుణగుణీ రూపమైన భేదాలనుబట్టి వస్తు నిరూపణం చేయదు, అదేవిధంగా బాహ్యమైన నిమిత్త నైమిత్తిక సంబంధాలనుబట్టి భేదాలు స్వీకరించదు (35); ఉదా : మోక్షమార్గాన్ని సమ్యగ్దర్శనాది త్రయాత్మకం అని చెప్పక సర్వపక్షాలకు అతీతమనీ

శిక్షావ్రతం-శ్రమణ ధర్మం నేర్పటానికి, అభ్యసించటానికి సాధనమైన సామాయికం మొదలైన నాలుగు వ్రతాలు (324)

శీలం-సాధువుయొక్క అనేకమైన గుణాలు (555)

శీలవ్రతం-శ్రావకుని పంచ అణువ్రతాలను రక్షించే మూడు గుణవ్రతాలు, నాలుగు శిక్షావ్రతాలు (300)

శుక్లలేశ్యా-మూడు శుభకరమైన లేశ్యాలలో శ్రేష్ఠతమమైన మూడవది (534, 544)

శుద్ధభావం-కర్మయొక్క ఉదయ, ఉపశమ క్షయాలతో సంబంధం లేకుండ జీవునిలో ఎల్లప్పుడూ ఉండే త్రైకాలిక స్వభావం లేక తత్వం (188, 590)

శుద్ధోపయోగం-జ్ఞానము, చారిత్రమూగల సాధువు, శుభాశుభ భావాలతో సంబంధం లేని కేవలమూ శుద్ధమూ అయిన ఆత్మ భావనలో స్థిరంకావటం; లేక మోహక్షోభరహితమైన సామ్యభావం (274-279)

శౌచం-లోభము, తృష్ణలేని సంతోష భావం, దశవిధ ధర్మాలలో నొకటి (100)

శ్రమణుడు-మోక్షమార్గంలో శ్రమించి సమత అలవరచుకొన్న వాడు (341), వీతరాగి అయిన నిర్గ్రంథుడు (421), సంయత జనుడు (336) (సూత్రం 24)

శ్రమణ ధర్మం-ధ్యానాధ్యయనాది సాధన ప్రాముఖ్యంగా ఉండేది (297); (సూత్రం 24)

శ్రావకుడు-గురుముఖతః ధర్మోపదేశం వినునట్టి ధర్మాత్ముడు, అవిరతంగా అణువ్రతం ఆచరించే గృహస్థు (301)

శ్రావకధర్మం-ఇందులో, దయ, దానం, భక్తి, వినయం మొదలైనవి ప్రముఖంగా ఉంటవి (297) (సూత్రం 23)

శ్రుతం-శాస్త్రం, వేద ఆగమం (174)

శ్రుతజ్ఞానం-పొగనుచూచి అగ్ని ఉన్నట్టు తెలిసికొనే విధంగా, మనస్సు, ఇంద్రియాల [illegible] అర్థాన్ని బట్టి అర్థాంతరాన్ని గ్రహిస్తవి. వాని సహాయంతో జీవునికి కలిగే పరోక్షజ్ఞానం, వాదనం ద్వారా వాద్యార్థాన్ని గ్రహించే శక్తి జ్ఞానం ([illegible])

[illegible]—1. [illegible], 2. [illegible], 3. [illegible], 4. ద్రవ్యాలు, 5. [illegible] 6. లేశ్యలు, 7. [illegible] [illegible]

సమభిరూఢనయం-మూడు శబ్ద నయాలలో రెండవది. దీని దృష్టి ప్రకారం నయంద్వారా స్వీకరించబడిన సమాన లింగ విశేషణాలు గల పర్యాయ వస్తు సూచి శబ్దాలలో కూడ అర్థభేదం పాటించటం జరుగుతుంది. (711)

సమయం-ఆత్మ (20), ధర్మమార్గం లేక మతం (23)

సమయసారం-అన్ని వికల్పాలకు అతీతమైన ఆత్మయొక్క శుద్ధస్వభావం (214) (చూడు: శుద్ధ భావం)

సమాధి-ఆత్మయొక్క నిర్వికల్ప ధ్యానం (426) లేక శాస్త్రాధ్యయనంలో తల్లీనత (174)

సమారంభం-కార్యం ఆరంభించటానికి కావలసిన సాధనాలు సమకూర్చుకోటం (412-414)

సమితి-వివేక యుక్తమైన ప్రవృత్తి (386-388) (చూడు: సూత్రం 26)

సముద్ఘాతం-వేదన (బాధ) మొదలైన కారణాలవల్ల దేహంలో ఇమిడి ఉన్న ఆత్మయొక్క కొన్ని ప్రదేశాలు (భాగాలు) దేహం విడిచి వెలుపలికి వ్యాపించటం: ఇది ఏడు విధాలుగా జరుగుతుంది. (646)

సమ్యక్త్వం-చూడు: సమ్యగ్దర్శనం.

సమ్యక్ చారిత్రం-వ్రతం, సమితి, మొదలైన అనుష్ఠానం "వ్యవహారచారిత్రం" అనీ,(263); నిజస్వరూపస్థితి (268), మోహక్షోభ రహితమైన సమత్వం లేక ప్రశాంత భావం-"నిశ్చయ చారిత్రం" అనీ అనబడును. (274)

సమ్యక్ మిథ్యాత్వం-చూడు : మిశ్ర

సమ్యక్ జ్ఞానం-సమ్యక్ దర్శనంతో కూడిన శాస్త్రజ్ఞానం 'వ్యవహార సమ్యక్ జ్ఞానం'-అనబడుతుంది. (208, 245), రాగాదుల నివారణను ప్రేరేపించే శుద్ధాత్మ జ్ఞానానికి - 'నిశ్చయ సమ్యక్ జ్ఞానం' అని పేరు. (250-255)

సమగ్దర్శనం-సప్త తత్వాలమీద శ్రద్ధ ఉంచటానికి 'వ్యవహార సమగ్దర్శనం'-అనీ, ఆత్మరుచికి-'నిశ్చయ సమ్యక్ దర్శనం'-అనీ పేరు (220-221)

సయోగీ-కేవలీ- సాధకుని 13. వ. భూమి, ఇక్కడ జీవుడు పూర్ణకాముడు అయినప్పటికీ దేహం శేషించి ఉండటంవల్ల అతని ప్రవృత్తి ఉంటూ ఉంటుంది; అర్హంత లేక జీవన్ముక్త దశ (562-563)

సరాగ చారిత్రం-వ్రతం, సమితి, గుప్తి మొదలైనవి అనుష్ఠించినప్పటికీ రాగ భావం కారణంగా తగిన ఆహారమూ వస్తు సామగ్రీ అపవాద రూపంలో స్వీకరించే చారిత్రానికి-'సరాగ చారిత్రం' అని పేరు. (280)

సంలేఖనం-సంయమానికి (నిగ్రహానికి) శక్తి లేక పోయినప్పుడు, విధి పూర్వకంగా సమత్వ బుద్ధితో దేహాన్ని పరిత్యజించటం (సూత్రం. 33)

స్వ-ప్రత్యయం-స్వతస్సిద్ధమైన శక్తి ([illegible])

స్వ-సమయం- పదార్థాలలో తనను తాను దర్శించే సమ్యక్ దృష్టిని 'స్వ-సమయం' అంటారు. (271); స్వమతం (28, 785); పరస్పరం విరోధంగం మతాలకు (అభిప్రాయాలకు) యుక్తి పూర్ణమైన సమన్వయం; సాధకుని నిష్పక్షపాతం (726)

స్వాధ్యాయం-శాస్త్రాధ్యయన రూపమైన తపస్సు. ఇది అయిదు విధాలైనది. (475)

హింస-జీవవధ, లేక ప్రాణిని అతిక్రమించే వ్యవహారం (859), రాగాది భావాలు కలగటం (159), వివేకరహిత ఆచరణగం ప్రమాదం (157) - ఇవి నిశ్చయ హింసలు.

హింసా దానం-ప్రాణికి పీడకలిగించే, లేక దాన్ని వధించే ఉపకరణాలు (పార, ఎలుకబోను, కత్తి, మొదలైనవి ఇచ్చి) పుచ్చుకోటం. (821)

